

НАУКОВА СПІЛЬНОТА

www.spilnota.net.ua

СІМДЕСЯТ ТРЕТІ ЕКОНОМІКО- ПРАВОВІ ДИСКУСІЇ

Серія: Соціальні та гуманітарні науки

ISSN 2522-963X

Google Scholar

**Матеріали міжнародної
мультидисциплінарної наукової конференції**

22-23 березня 2023 р.

**Україна, Тернопіль - Польща, Переворськ
2023**

УДК 001 (063)

Сімдесят треті економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції, (м. Львів, Україна – м. Переворськ, Польща, 22-23 березня 2023 р.) / [редкол. : О. Патряк та ін.] ; ГО “Наукова спільнота”; WSSG w Przeworsku. – Львів : ФО-П Шпак В.Б. – 183 с. – ISSN 2522-963X.

В збірнику опубліковані доповіді авторів з соціальних та гуманітарних наук, які оприлюднені на сайті www.spilnota.net.ua.

Оргкомітет:

Патряк Олександра Тарасівна, кандидат економічних наук, ЗУНУ;

Шевченко Анастасія Юрійвна, кандидат економічних наук, ТОВ «Школа для майбутнього»;

Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, ЗУНУ;

Станько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;

Назарчук Оксана Михайлівна, доктор філософії (Ph.D.), ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;

Гомотюк Оксана Євгенівна, доктор історичних наук, професор, ЗУНУ;

Біловус Леся Іванівна, доктор історичних наук, кандидат філологічних наук, професор, ЗУНУ;

Недошитко Ірина Романівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Стефанишин Олена Василівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Ухач Василь Зіновійович, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Яблонська Наталія Мирославівна, кандидат філологічних наук, старший викладач, ЗУНУ;

Савчук Надія Антонівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ

Яценко Василь Миколайович, кандидат педагогічних наук;

Рудакевич Оксана Мирославівна, кандидат філософських наук, ЗУНУ;

Русенко Святослав Ярославович, аспірант, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Адреса оргкомітету:
79016, м. Львів, а/с 1621
E-mail: spilnota.net.ua@ukr.net

Тексти опубліковано у авторській редакції. Відповідальність за достовірність наданої інформації несуть автори, їхні наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищено. У разі будь-якого використання опублікованих матеріалів посилання на джерело є обов'язковим.

ISSN 2522-963X

© ГО “Наукова спільнота” 2023

© Автори статей 2023

*Бойко Вікторія Олександрівна,
кандидат економічних наук,
доцент, Херсонський державний
аграрно-економічний університет,
м. Кропивницький
ORCID: 0000-0002-8032-5731*

ГЛЕМПІНГ – НОВИЙ ФОРМАТ ЗАСОБІВ РОЗМІЩЕННЯ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4274/>

Глемпінг є одним із нових форматів засобів розміщення, що має ряд переваг для комфортного відпочинку споживачів екологічного туризму [1-6]. Сучасні люди, які звикли до численних зручностей міського життя і хочуть насолоджуватися виїзним дозвіллям, не готові залишатися без теплого ліжка, душу та електрики, тому для них є модерний тип дозвілля – глемпінг, який поєднує переваги природи та цивілізаційні вигоди. Саме через це на сьогодні можливо класифікувати глемпінг як один із різновидів екологічного туризму поряд з уже зі звичними його видами, як: екологічні тури з використанням екозасобів пересування (або взагалі виключаючи будь-які засоби пересування); сафарі-тури для спостереження за тваринним і рослинним світом по прокладених маршрутах/екостежках у межах природоохоронних територій; відпочинок в агросадибах.

Повномасштабна війна внесла свої корективи практично у всі сфери національного господарства України і у тому числі у розвиток глемпінгу. Надавачам послуг з відпочинку на природі необхідно було перелаштовувати свій бізнес. У 2021 р. компанією Glamping UA був представлений проєкт будівництва глемпінгів на території Бакотської затоки Національного парку «Подільські Товтри». Компанія не відмовилась від свого задуму і влітку 2022 р. звели та облаштували три люкс-намети, в яких уже були відпочиваючі в кінці літнього сезону.

2022 – рік викликів, рестартів та нетипових проєктів. Як і для більшості бізнесів в Україні, цей рік для компанії EcoSpace став надзвичайно важким і непередбачуваним. Та, завдяки ЗСУ та оптимізму українських підприємців, компанія продовжила будувати геокуполи на території всієї України та за кордоном. Впродовж 2022 р. підприємством було реалізовано близько 290 геокуполів різних розмірів та призначення.

Було відновлено роботу глемпінгу у Київській області. Переживши окупацію території, на якій знаходиться цей комплекс, компанії вдалося вже у липні відновити роботу глемпінгу, здійснити реставрацію та оновлення куполів, а також змонтувати додаткові 2 куполи для відпочинку збільшеного розміру. Також, побудовано новий глемпінг мережі EcoSpace у Карпатах та протестовано нову модель еко-споруди [7].

Ще одним із прикладів розвитку засобів розміщення є виробництво глемпів у Рівненській області. Компанія на Млинівщині започаткувала український ринок глемпінгу. І сьогодні ці рішення набувають нового значення. По-перше це мобільність, адаптивність і швидкозмінність. Це те, що важливо в нинішніх умовах. Адже такі конструкції можна звести за кілька годин і використовувати не лише як туристичну інфраструктуру, а й для прийому ВПО та як пункти обігріву [8].

Із настанням миру країна почне поступово відбудовувати свою зруйновану економіку, відновлювати сотні зруйнованих міст та тисячі сільських населених пунктів, тому зросте потреба у відпочинкових видах туризму. Роки пандемії Covid-19 та місяці війни негативно вплинули на психіку громадян. Відновити свій емоційний стан можливо буде з допомогою релакс-турів відпочиваючи у глемпах. Вони сприятимуть отриманню позитивних емоцій та енергії, що буде спрямована на відновлення наших зруйнованих міст і громад, а також створення пам'ятних місць для майбутніх поколінь як згадку про руйнівну війну.

Література:

1. Boiko, V. (2020), Rural green tourism in Ukraine: problems and prospects, *Agrosvit*, vol. 22, pp. 58-65. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.22.58 URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3333&i=8>
2. Бойко В. О. Екологічний туризм як складова зеленої економіки. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8773> DOI: 10.32702/2307-2105-2021.4.73
3. Бойко В. О., Ключник А. В., Півньова Л. В. Зміцнення конкурентоспроможності підприємств екологічного (зеленого) туризму. *Вісник Херсонського Національного Технічного Університету*. 2020. №3. С. 213-222. URL: <https://doi.org/10.35546/kntu2078&4481.2020.3.28>
4. Бойко В. О., Драгота І. П. Глемпінг – ексклюзивний туристичний продукт сьогодення. The I International Science Conference on Multidisciplinary Research (January 19–21, 2021). Berlin, Germany, 2021. P. 219-221. <https://isg-konf.com/i-international-science-conference-on-multidisciplinary-research/>

5. Бойко В. О. Глемпінг – новий тренд індустрії гостинності. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, (8). 2021. С. 22-28. URL: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2021.8.3>
6. Бойко В. О., Драгота І. П. Інноваційні форми туристичного продукту в готельному бізнесі. The III International Science Conference on E-Learning and Education, February 2-5, 2021, Lisbon, Portugal. 47-51 p. https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2021-03/Португалія_Тези_III-Conference-February-2-52021-book.pdf
7. 2022 рік з геокуполами ЕСОРОД. URL: <https://ecorod.ua/blog/ecorod-projects-2022>
8. Глемпінг: інноваційне виробництво на Рівненщині. URL: <https://www.rv.gov.ua/news/glemping-innovacijne-virobnictvo-na-rivnenshchini>

***Гнедіна Катерина Володимирівна,
кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри
економіки, обліку і оподаткування,
Національний університет
«Чернігівська політехніка»
ORCID: 0000-0001-9471-0932***

***Нагорний Павло Володимирович,
здобувач вищої освіти,
Національний університет
«Чернігівська політехніка»
ORCID: 0000-0002-8311-2491***

ЕКОЛОГІЧНА КОМПОНЕНТА КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4278/>

Одним з найважливіших аспектів сучасного розвитку суспільства є природоохоронний напрям діяльності. Повне недотримання екологічних принципів та норм у минулому призвело до таких сучасних глобальних проблем, як: зміна клімату, руйнування екосистем, втрата біорізноманіття тощо. Разом із загостренням екологічних проблем сформувалося розуміння необхідності зміни підходів до господарювання, модернізації суспільного виробництва шляхом впровадження екологічних технологій тощо. Інтеграція нових технологій є досить витратним процесом, тому початково не була підтримана більшістю промислових компаній,

внаслідок чого впровадження «зелених» технологій забезпечувалося майже виключно примусово, шляхом накладання санкцій з боку держави на забруднювачів довкілля. Але поступово обмеження шкідливого впливу на навколишнє середовище перетворилося з примусового заходу на невід'ємну частину філософії ведення бізнесу та стратегії сучасного підприємства. Так, у складі соціальної відповідальності сформувалася екологічна компонента, представлена екологічною відповідальністю компанії.

За визначенням Н. А. Бочарової, екологічна відповідальність – це «дії, які приносять користь навколишньому середовищу (або зменшують негативний вплив бізнесу на навколишнє середовище) та виходять за межі того, що підприємства зобов'язані робити за законом» [1]. У цьому визначенні окреслено дві важливі характеристики екологічної відповідальності:

- комплекс дій та заходів, що забезпечують екологічну відповідальність компанії, може бути спрямований не тільки на обмеження обсягів власного шкідливого впливу, а й на сприяння іншим позитивним екологічним змінам;

- дії, пов'язані з екологічною відповідальністю компанії, є, в цілому, добровільними та не обмежуються законодавчими положеннями.

Проведення діяльності підприємства в екологічно відповідальному напрямі передбачає реалізацію ключових функцій екологічної відповідальності: стимулюючої, компенсацийної та превентивної. Актуалізація зазначених функцій передбачає досягнення балансу економічних та екологічних інтересів у контексті забезпечення стійкого розвитку компанії [2].

Поширення концепції екологічної відповідальності серед підприємств певної країни можливе завдяки [1-3]:

- суттєвому впливу соціальної та екологічної відповідальності суб'єкта господарювання на його конкурентоспроможність;

- прямій залежності між соціальною відповідальністю та інвестиційною привабливістю підприємства;

- розвитку загальної культури екологічного способу життя та корпоративної етики.

Важливо зазначити, що діяльність, пов'язана з екологічною відповідальністю, має також певний економічний потенціал. Інтеграція «зелених» технологій може в перспективі мати позитивні наслідки для компанії [2]. По-перше, екологічно орієнтовані технології зазвичай базуються на інноваціях і тому є менш затратними та більш економічно вигідними для підприємства. По-друге, споживання обмежених ресурсів з плином часу стає все більш дорожчим. По-третє, реалізація заходів

екологічної відповідальності компанії сприяє залученню нових клієнтів, зростанню інвестиційної привабливості, посиленню конкурентоздатності тощо. По-четверте, заощаджені внаслідок ефективної екологічної діяльності кошти можуть бути спрямовані на інші потреби підприємства. Слід зазначити, що у країнах з недостатнім рівнем екологічної культури саме економічні наслідки впровадження «зелених» технологій досить часто відіграють вирішальну роль у прийнятті відповідних управлінських рішень. У той час як екологізація виробничої діяльності, імплементація та використання чистих технологій мають розглядатися як важливі чинники забезпечення декарбонізації економіки, сталого розвитку, досягнення вуглецевої нейтральності.

Концепція екологічної відповідальності ґрунтується на певних критеріях, а саме [1-3]:

- дотримання екологічних зобов'язань підприємством;
- енергетичний та сировинний менеджмент;
- ефективно залучення стейкхолдерів.

Важливим напрямом аналізу екологічної відповідальності є визначення її складових. Можна виділити та охарактеризувати наступні складові корпоративної екологічної відповідальності [2]:

1. Розробка корпоративної екологічної політики. Діяльність, що передбачає здійснення еколого-орієнтованих заходів підприємством, має ґрунтуватися на певних положеннях, принципах. Такі аспекти найчастіше представлені у екологічній політиці компанії. Тому розробка екологічної політики є важливим етапом формування бізнес-стратегії екологічно відповідального суб'єкта господарювання.

2. Екологічний аудит. Формування екологічної політики підприємства, аналіз можливих напрямів природоохоронної діяльності потребують об'єктивного визначення та оцінки рівнів і напрямів шкідливого впливу виробничої діяльності на довкілля. Тому екологічний аудит є обов'язковим компонентом екологічно орієнтованої діяльності підприємства.

3. Залучення персоналу до екологічних ініціатив. Досвід багатьох міжнародних компаній дає можливість упевнитися в тому, що ефективна реалізація екологічної політики підприємства можлива лише за умови повної підтримки її працівниками та їх участі у відповідних заходах. Тому поширеною практикою екологічно відповідальних компаній є проведення регулярних навчальних заходів з питань екології для своїх співробітників з метою розвитку їх екологічної свідомості, формування екологічних звичок, переходу до екологічного способу життя, активізації участі в екологічних ініціативах підприємства тощо.

4. «Зелене» постачання. Виробництво підприємством екологічної продукції можливе лише за умови отримання від постачальників ресурсів відповідної якості. Тому екологічна відповідальність компанії передбачає відбір постачальників, які не використовують шкідливі технології у добуванні/виробництві сировини і матеріалів, дотримуються екологічних вимог до правил зберігання ресурсів, використовують екологічний спосіб доставки тощо.

5. Виробництво «зелених» товарів. Базовий компонент екологічної відповідальності, який передбачає використання «зелених» технологій у виробництві, уникання / обмеження шкідливого впливу на довкілля під час виробничого процесу, застосування екологічних пакувань, впровадження екологічних інновацій тощо.

Таким чином, одним з ключових елементів корпоративної соціальної відповідальності є екологічна компонента. Екологічно відповідальна діяльність підприємства передбачає досягнення балансу між економічними та екологічними інтересами, стає важливим чинником забезпечення інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання, формування позитивного іміджу на ринку та нових конкурентних переваг та є необхідною умовою забезпечення його сталого розвитку.

Література:

1. Бочарова Н. А. Екологічний аспект корпоративної соціальної відповідальності підприємств. *Економіка транспортного комплексу*. 2020. № 35. С. 32-47.
2. Скоробогатий Я. П., Бужанська М. В. Роль екологічної компоненти у формуванні соціально відповідального бізнесу. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Технічні науки*. 2017. № 18. С. 136-140.
3. Огородник В. В. Вплив екологічного компонента соціальної відповідальності на економіку країни. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 7. С. 612-616.

*Даниленко Євген Сергійович,
кандидат економічних
наук, докторант,
Харківський національний
автомобільно-дорожній
університет
ORCID: 0000-0001-8787-1105*

*Науковий керівник:
Шевченко Інна Юрївна,
Харківський національний
автомобільно-дорожній
університет*

ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІМІТІВ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ЛЕГКОВИХ АВТОМОБІЛІВ В УКРАЇНІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4270/>

Державні закупівлі легкових автомобілів повинні бути обґрунтовані й ефективні, максимально забезпечувати досягнення визначених цілей із мінімальними витратами бюджетних коштів. Для цього державні установи й організації повинні визначати оптимальний розмір парку легкових автомобілів, який відповідає їхнім реальним потребам і бюджетним можливостям. Надмірна кількість легкових автомобілів може бути необґрунтованою та нездатною забезпечити ефективне використання бюджетних коштів.

Згідно постанови Кабінету Міністрів України «Про встановлення ліміту легкових автомобілів, що обслуговують органи виконавчої влади» від 26.12.2011 р. № 1399 встановлено ліміти кількості легкових автомобілів, які обслуговують органи виконавчої влади. Усі легкові автомобілі, що перебувають на балансі органів виконавчої влади та перевищують кількість згідно з зазначеною постановою, підлягають у визначеному законодавством порядку реалізації або передачі на баланс іншої бюджетної установи.

Зведену інформацію щодо лімітів легкових автомобілів, які обслуговують центральні органи виконавчої влади, наведено в табл. 1.

Таблиця 1 – Ліміти легкових автомобілів, що обслуговують центральні органи виконавчої влади

Найменування державного органу, установи та організації	Ліміти легкових автомобілів	
	центральний апарат	територіальні підрозділи
Мінагрополітики	8	
Мінвуглепром	6	
Мінжитлокомунгосп	8	27
Мінприроди	9	
Мінекономіки	16	27
Мінпаливенерго	7	
МЗС	13	
МКТ	5	
МОН	6	
МОЗ	6	
Мінпраці	7	27
Мінпромполітики	7	
Мінрегіонбуд	11	44
Міністерство сім'ї, молоді та спорту	10	
Мінтрансв'язку	16	27
Мінфін	26	680
Мін'юст	14	1067
Держводгосп	4	
Держкомзем	5	723
НАЕР	6	20
Держкомтелерадіо	4	
Держкомлісгосп	6	46
Держкомветеранів	4	
Держспоживстандарт	7	35
Держкомстат	5	54
ВАК	1	
НКАУ	4	
ДПА	30	2506
Держмитслужба	6	75
Держфінінспекція	8	643
Антимонопольний комітет	7	27
Держкомпідприємництво	7	
Держатомрегулювання	5	8
НКРЕ	31	
Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку	7	21
Фонд державного майна	7	54
Головдержслужба	4	
Національна служба посередництва і примирення	1	

Продовження Таблиці 1

Секретаріат Національної тристоронньої соціально-економічної ради	1	
Національна рада з питань телебачення і радіомовлення	4	
Державний фонд сприяння місцевому самоврядуванню	1	
Пенсійний фонд України	6	235
Держкомнацрелігій	4	
Укравтодор	6	
Держекспортконтроль	2	
Державна судова адміністрація	4	27
Держкомрезерв	3	
Нацкомфінпослуг	4	
Держфінмоніторинг	7	
НКРЗІ	14	
Держінвестицій	4	
Інститут національної пам'яті	4	
Держгірпромнагляд	4	25
Нацеконінвестагентство	4	
Укрєвроінфрапроект	4	
Держкомрибгосп	3	
Держветфітослужба	3	768
Держлікслужба	6	27
Держкомінформнауки	6	

Джерело: [1]

Як бачимо з табл. 1, кожен державний орган, установа й організація має певний встановлений ліміт на придбання легкових автомобілів для обслуговування посадових осіб.

Найбільша кількість легкових автомобілів передбачена для Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики (НКРЕ), Державної податкової служби (ДПА), Міністерства фінансів України (Мінфін), Мінекономіки, Мінтрансзв'язку та Мін'юсту.

Варто зазначити, що ліміти на кількість придбаних легкових автомобілів можуть періодично переглядатися й оновлюватися. Політика державного регулювання кількості придбаних легкових автомобілів для різних державних органів, установ та організацій безпосередньо залежить від різних факторів, зокрема таких як бюджет, соціально-економічна ситуація, необхідність реалізації державних програм і проєктів тощо.

Література:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2011 року № 1399 «Про встановлення ліміту легкових автомобілів, що обслуговують органи виконавчої влади». *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/244902895> (дата звернення: 28.02.2023)

*Заходим Марина Володимирівна,
кандидат економічних наук,
доцент, докторант,
Заклад вищої освіти «Подільський
державний університет»
ORCID: 0000-0003-0010-8006*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4312/>

Властивості продукції тваринництва та продуктів їх переробки зумовлюють необхідність стабільного забезпечення населення цими продуктами, гарантованого надходження сировини до переробних підприємств і задоволення експортних потреб країни у продуктах тваринного походження. Розв'язання проблеми щодо гармонізації інтересів учасників ринку продукції тваринництва, ефективності використання дієвих механізмів, інструментів, важелів впливу для забезпечення реалізації стратегічних цілей розвитку ринку продукції тваринництва пояснює важливість даної проблеми. Тому, формування механізмів розвитку вітчизняного ринку продукції тваринництва за викликів та запитів сьогодення залишається не розв'язаною.

Призначення економічного механізму, його значення у формуванні стратегічних напрямів розвитку і функціонування ринку продовольства, зокрема ринку продукції тваринництва, та місце серед інших механізмів, що регулюють аграрні відносини, вчені по різному трактують його зміст та визначають роль. Одні з них розуміють економічний механізм ширшим поняттям ніж господарський механізм; другі вважають його однією із складових частин господарського механізму; треті виділяють його як самостійну економічну категорію.

Проте, що економічний механізм є ширшим поняттям, ніж господарський, на нашу думку, зроблений не зовсім об'єктивно. Адже, господарський механізм є системою взаємопов'язаних економічних методів, організаційних форм, правових нормативів та інших засобів досягнення мети і реалізації завдань державної аграрної політики [1]. Господарський механізм – це ціла система відповідних важелів до якої входять і економічні, а оскільки часткове не може бути більшим, ніж загальне, то господарський механізм не може бути складовою частиною економічного механізму.

Визначення «економічний механізм», «господарський механізм» та «економічна політика» на думку Т. Л. Мостенської не співпадають. Автор стверджує, що економічний механізм – це окрема економічна категорія, один із багатьох елементів економічної теорії. Це механізм реалізації економічної політики держави, який за допомогою використання державних важелів регулювання спрямовує дію ринкових заходів у необхідному для державі напрямі, механізм взаємодії державного регулювання та ринкових законів, який працює на досягнення поставлених стратегічних цілей і є тактичним засобом досягнення цих цілей [2]. Академік І. І. Лукінов зазначає, що економічний механізм являє собою досить складну сукупність регуляторів, за допомогою яких реалізується складові загальнодержавної і ринкової політики монетарної, валютної, цінової, фінансової, банківсько-кредитної, платіжної, страхової, митної, бюджетної, податкової тощо [3].

На нашу думку, механізм господарювання в сільському господарстві, зокрема і галузі тваринництва, являє собою сукупність взаємозалежних економічних структур, форм і методів господарювання, важелів і методів регулювання, які забезпечують здійснення відтворювального процесу в галузі. По даному питанню влучно зазначає професор П. С. Березівський, в змісті механізму господарювання відбиваються риси кожного об'єкта управління, спосіб і форми його організації, роль і місце в економічній системі, характер економічних зв'язків у господарському обороті і специфіка технології виробництва [4].

На наш погляд, механізм по своїй суті є синтезом організаційної та економічної складових. При цьому, дані складові за значенням одночасно «конфліктні» та взаємопов'язані. Фактично організаційна складова визначає якісні та кількісні параметри виробництва, обміну та споживання продукції, що є сферою економіки. З іншого боку, економічні взаємовідносини та економічні параметри, що складаються на ринку, є стимулами і впливають на формування певного «організаційного каркасу» та його конструкцію.

Формування та розвиток ефективного ринку продовольства, зокрема ринку тваринницької продукції, адаптованого до умов ринкової економіки, не можливо без побудови відповідного механізму, що забезпечує збалансований розвиток окремих галузей. Динаміка розвитку ринку підтверджує, що потреба такого механізму все більше зростає, оскільки послаблення регулюючого впливу з боку держави посилює диспаритет відносин як на ринку, так і в цілому в АПК, що є однією із причин падіння обсягів виробництва продукції тваринництва, погіршення рівня харчування населення, зниження його життєвого рівня. Через це вітчизняний ринок продукції тваринництва продовжує залишатися затратним і руйнівним для оточуючого середовища. Такий стан диктує необхідність пошуку шляхів виходу з цієї ситуації та розробки такого механізму господарювання, який би забезпечував виробництво необхідної кількості тваринницької продукції як за якістю, так і за витратами.

Отже, узагальнюючи вищезазначене, на нашу думку, під механізмом інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва слід розуміти складне комплексне системно-структурне утворення цілеспрямоване на регулювання організаційних та економічних дій, що зумовлює синтез державного регулювання виробництва тваринницької продукції, інноваційних технологій та саморегулювання, за допомогою сукупності методів, важелів та інструментів впливу, що передбачає встановлення інтеграційних, партнерських зв'язків між структурними підсистемами та підтримку усіх учасників ринку з метою сприяння сталого розвитку, який слугуватиме досягненню бажаних економічних, соціальних, екологічних ефектів, зростанню ринку продукції тваринництва та забезпечення конкурентних переваг.

Схема формування механізму інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва висвітлено на рисунку 1.

Рис. 1. Схема формування механізму інноваційного розвитку ринку продукції тваринництва

Джерело: розроблено автором на основі [2, 4, 5, 6, 7].

Відповідний механізм та державна підтримка мають допомогти галузі тваринництва виробити економічні цілі, що передбачають зростання виробництва конкурентоспроможної продукції тваринного походження, що забезпечить продовольчу безпеку та стабілізацію економічного й фінансового стану. Це означає, що ці функції механізму повинні бути взаємопов'язаними і взаємозалежними. Збалансованість економічної підтримки та економічного регулювання забезпечить стійкість і конкурентоспроможність. Таким чином, для забезпечення стабільності механізму розвитку ринку продукції тваринництва постає необхідність його трансформації та адаптації задля посилення існуючих точок росту, нарощення конкретних переваг та використання потенціалу для забезпечення продовольчої безпеки країни та нових експортних можливостей.

Література:

1. Економічний словник агропромислового комплексу / Амбросов В. Я., Асаула Н. Н., Буззуб В. М. та ін. Під ред. чл-кор. ВАСГНІЛ А. А. Сторожука. К.: Урожай. 1986. С. 286.
2. Мостенська Т. Л. Економічний механізм формування і ефективного функціонування молочної промисловості України: автор. Дисертації на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Київ, 2001. 40 с.
3. Лукінов І. І. Економічні трансформації (наприкінці ХХ ст). К.: Інститут економіки НАН, 1997. С. 178.
4. Березівський П. С. Впровадження внутрішньогосподарських організаційно-економічних механізмів забезпечення прибутковості сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2008. № 10. С. 52-55.
5. Лемик О. Я. До формування організаційно-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції. *Науковий вісник НАУ*. 2009. Вип. 141. С. 54-59.
6. Саблук П. Т. Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання. *Економіка АПК*. 2007. № 2. С. 3-9.
7. Місюк М. В. Організаційно-економічні трансформації в аграрному виробництві. *Збірник матеріалів Дванадцятих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників, 2-26 лютого 2010 року*; за ред. П. Т. Саблука та ін. К.: ННЦ «ІАЕ», 2010. С. 498-502.

*Коваленко Вікторія Вікторівна,
студентка Державного
торговельно-економічний
університету, м. Київ, Україна*

*Шолом Анна Олександрівна,
студентка Державного
торговельно-економічний
університету, м. Київ, Україна*

*Науковий керівник:
Ковальова Марія Леонідівна,
доктор економічних наук,
доцент Державного
торговельно-економічний
університету, м. Київ, Україна*

ЕКСПОРТ ТОВАРІВ З УКРАЇНИ: ЗМІНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4271/>

24 лютого з початком російського вторгнення в Україні було введено воєнний стан, що призвів до ускладнень ведення операційної діяльності всього бізнес-середовища України, а особливо була ускладнена міжнародна діяльність підприємств нашої країни. Через складне становище в країні, паніку українців на початку повномасштабного вторгнення, закриття багатьох міжнародних підприємств та знаходження деяких підприємств на тимчасово окупованій території або під обстрілами, що змусило підприємства зупинити свою діяльність, Кабінет Міністрів України встановив і постійно оновлює нові правила експорту низки сільськогосподарських товарів. Станом на зараз уряд встановив нульові квоти на експорт гречки, жита і вівса та щомісяця переглядає ситуацію із забезпеченням України продовольством і коригує обмеження щодо тих товарів, із якими ситуація критична і прибирає обмеження з товарів, ситуація з якими нормалізувалася [4].

До інших товарів до яких було введено заборону експортувати після початку повномасштабної війни на території нашої країни став природний газ, його заборонили експортувати із митної території нашої держави. Таку ж заборону було застосовано і до газу, що зберігається у підземних газосховищах України в режимі "митний склад" [2].

Також у зв'язку з воєнним станом для збереження рівноваги на внутрішньому ринку заборонено експортувати, встановлена нульова квота, добрива з України. Це стосується азотних, фосфорних, калійних та складних добрив. За попереднє десятиліття (2010-20 рр).

Значною проблемою для усього світу стала ситуація з зерном, оскільки до повномасштабної війни Україна постачала 10 % світового експорту пшениці, понад 15–20 % ячменю, більше 50 % соняшникової олії, а після початку російського вторгнення в Україну в лютому 2022 року український експорт зерна був серйозно порушений. Декілька місяці російські військові кораблі блокували українські порти в Чорному морі. За попереднє десятиліття Україна значно збільшила експорт зерна на зовнішні ринки. року, на рисунку 1.1 ми можемо побачити графік динаміки кількості експортованого зерна за 2010-2021 роки.

Рисунок 1.1 Складено за джерелом [6]

Таким чином з графіку можна побачити стрімке зростання до 2019 року, а потім незначний спад, який був спровокований пандемією, але через те, що основні обсяги експорту зернових в Україні до нападу росії проходили через порти Миколаєва та Південної Одеси та Чорноморська. Сумарно це 95% зернових вантажів, що вивозили морськими шляхами, ще 5% припадало на Маріуполь та Бердянськ, які є активною зоною бойових дій, були та є досі частково тимчасово окуповані, експорт не міг відбуватися без втручання третьої сторони. Так 22 липня 2022 року за посередництва ООН і Туреччини було укладено угоду про відкриття

безпечного морського гуманітарного коридору в Чорному морі (Чорноморська зернова ініціатива). Відтоді з трьох українських портів: Чорноморська, Одеси та Південного / Південного вийшло понад 600 суден, наповнених зерном та іншими продовольством і завдяки цьому, не зважаючи на активні бойові дії на території нашої країни, за підсумками 2021-2022 роками Україна залишилася у десятці найбільших виробників основної зернової продукції у світі: по пшениці – 7-ма позиція, по ячменю – 4-та, по кукурудзі – 6-та, а також зберегла статус одного з основних експортерів зерна, пшениці 5-те місце у світовому рейтингу, за ячменем – 3-тє, за кукурудзою – 4-те.

Станом на січень 2023 року в рамках Чорноморської зернової ініціативи було експортовано понад 18 мільйонів тонн зерна та інших продуктів харчування, а на рисунку 1.2 ми можемо побачити які частки склали різні зернові культури.

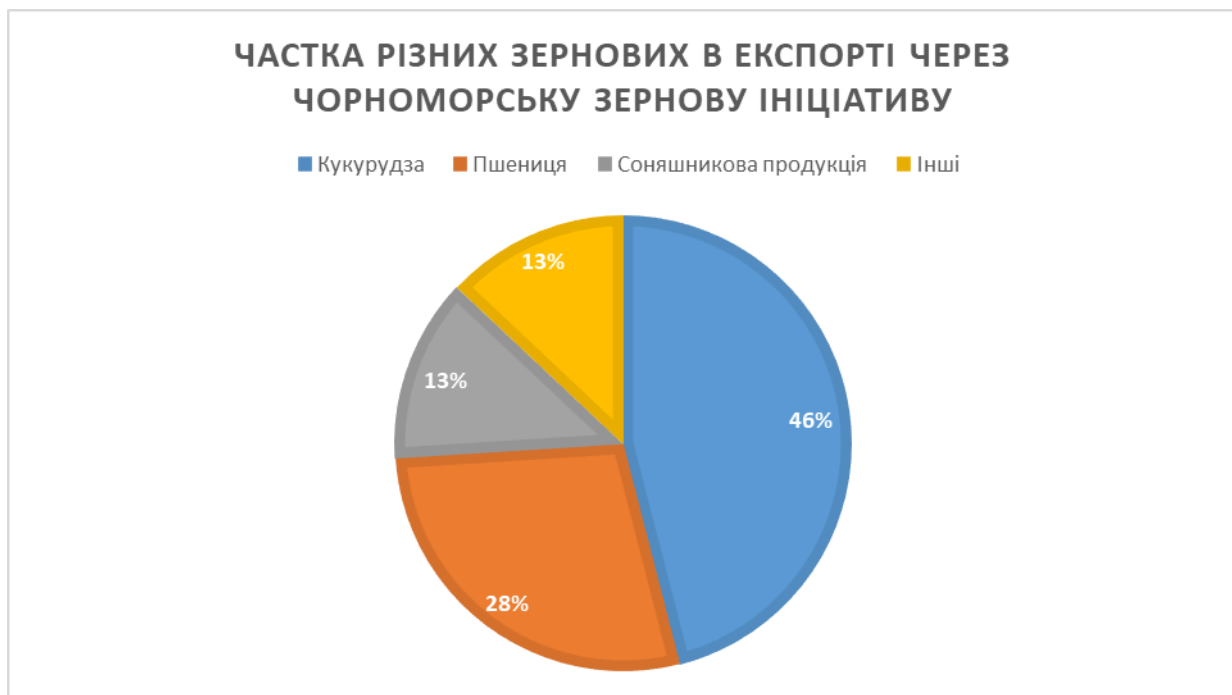

Рисунок 1.2 Складено за джерелом [5]

З діаграми можна побачити, що найбільше з зернових культур за допомогою Чорноморської зернової ініціативи було експортовано кукурудзу (46%), далі йде пшениця (28%) та соняшникова продукція (13%). Експорт зерна спрямований у різні країни світу, так до країн спрямовано 53% експорту і найбільшими споживачами там є Китай, Туреччина, Бангладеш, до Європи прямує 39% експорту, а саме до Іспанія, Португалія, Нідерланди, а до країн африки експортується лише 8% від загального експорту всього зерна і спрямовано воно у Кенію, Туніс та Єгипет [3].

Першочерговим місцем призначення куди експортувалися пшениця були країни, що розвиваються, їх частка від загального експорту становила 65%. (рисунок 1.3)

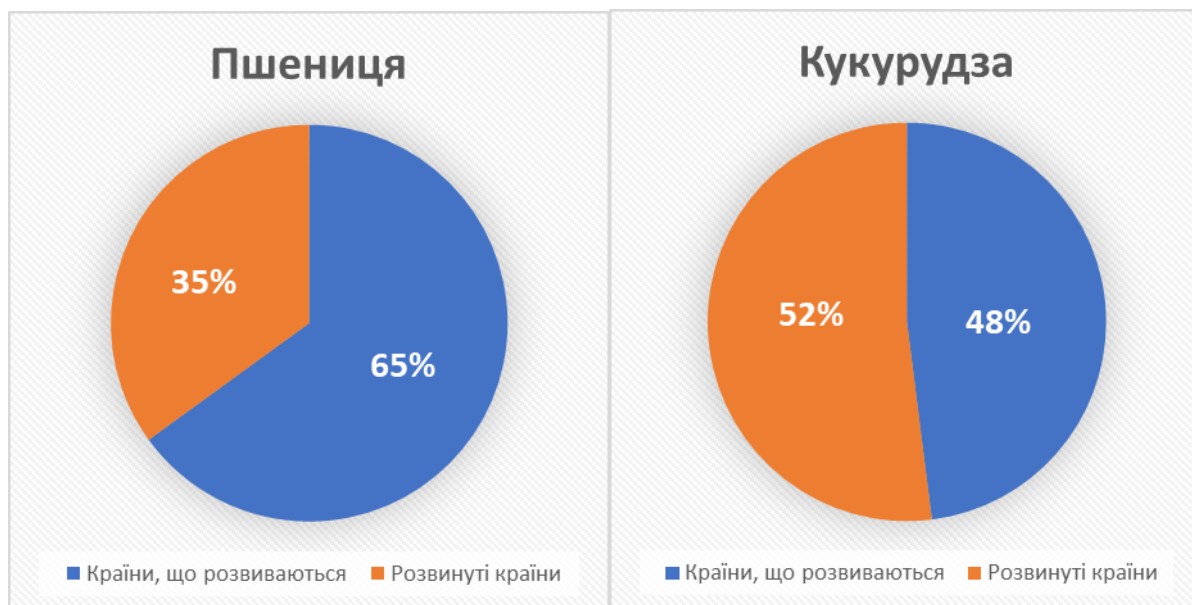

Рисунок 1.3 Складено за джерелом [5]

Також з кругових діаграм можна помітити, що на відміну від пшениці, кукурудзу було експортовано більше у розвинуті країни (52%), хоча частка експорту в країни, що розвиваються також значна (48%).

Пшениця, яка експортується до країн, що розвиваються, становить 17,9% від загального експорту зерна, тоді як пшениця, відправлена до розвинених країн, становить 9,9%.

Кукурудза, яка експортується до країн, що розвиваються, становить 22,3% від загального експорту, тоді як кукурудза, відправлена до розвинених країн, становить 24,1% від загального експорту.

Продукція соняшнику, що експортується до країн, що розвиваються, становить 9,8% від загального обсягу експорту, а до розвинених країн – 3,1%.

У новому році питання з експортом зернових так само залишається актуальним і потребує постійної підтримки та контролю для стабілізації та підтримки нормальної ситуації з продовольчою продукцією у всьому світі.

Отже можемо зробити висновки, що не зважаючи на воєнний стан у нашій країні, економічні процеси продовжують свій рух і долають нові складнощі. Експорт товарів з України став одним з найбільш складних процесів під час воєного стану та зазнав багатьох обмежень, але і також допомоги в регулюванні і надалі це процеси будуть регулюватися та будити під пильним контролем для забезпечення стабільної рівноваги на ринках, як в Україні так і в усьому світі.

Література:

1. Бойко В., Бойко Л. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. Економіка та суспільство. 2022. № 41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-27> (дата звернення: 21.02.2023).
2. Герман Галущенко: Заборона експорту мазуту, вугілля і газу українського видобутку збільшує можливості успішного проходження ОЗП 2022/2023. Міністерство енергетики України. URL: <https://www.mev.gov.ua/novyna/herman-halushchenko-zaborona-eksportu-mazutu-vuhillya-i-hazu-ukrayinsko-ho-vydobutku> (дата звернення: 19.02.2023).
3. Експорт «зерновим коридором» збільшився на 17%. Усав український клуб аграрного бізнесу. URL: https://www.ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/eksport_zernovim_koridorom_zbilshivsya_na_17 (дата звернення: 19.02.2023).
4. Уряд в умовах воєнного стану встановив нові правила експорту низки сільськогосподарських товарів. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-v-umovah-voyennogo-stanu-vstanoviv-novi-pravila-eksportu-nizki-silskogospodarskih-tovariv> (дата звернення: 19.02.2023).
5. Black sea grain initiative joint coordination centre. United Nations. URL: <https://www.un.org/en/black-sea-grain-initiative/vessel-movements> (date of access: 19.02.2023).
6. Trade map. URL: <https://www.trademap.org/Index.aspx> (дата звернення: 19.02.2023).

*Мамедова Дарина Романівна,
студентка, Дніпровський
національний університет
імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна*

*Кобченко Андрій Андрійович,
старший викладач кафедри
маркетингу та міжнародного
менеджменту, Дніпровський
національний університет
імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна*

МЕДІА-СТРАТЕГІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ БРЕНДІВ: ВИДИ ТА КЕЙСИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4266/>

В сучасному світі, коли конкуренція на ринку дуже висока, розвиток бренду стає вкрай важливим завданням для будь-якої компанії.

Одним з найважливіших інструментів для досягнення успіху у цьому напрямку є медіа-стратегія, яка дозволяє впливати на сприйняття бренду споживачами та підвищувати його популярність.

Медіа-стратегія – це тип стратегії, який реалізує використання певного медіа для досягнення рекламних або маркетингових цілей. Медіа-стратегії часто використовуються в рекламних кампаніях, щоб підвищити впізнаваність бренду та інтерес до продуктів або послуг компанії [7]. Розглянемо декілька різних підходів до медіа-стратегії та кейсів їх успішної реалізації.

▪ Соціальні медіа

Соціальні медіа є одним з найбільш ефективних інструментів для розвитку бренду. Наприклад, Coca-Cola запустила кампанію #ShareACoke, в рамках якої на упаковках напоїв компанії були написані імена. Люди могли купувати напій з ім'ям друга або коханої людини і подарувати його їм. Ця кампанія стала дуже популярною в соціальних мережах і допомогла Coca-Cola збільшити продажі та підвищити свою популярність [3, 4, 5].

▪ Інтерактивні медіа

Цей підхід полягає у створенні взаємодії між брендом та його споживачами. Один з прикладів успішного застосування цього підходу – кампанія Old Spice, яка запустила інтерактивну рекламну кампанію на YouTube. В ній головний герой кампанії відповідав на запитання своїх шанувальників у відеоформаті. Ця кампанія стала вірусною і допомогла компанії підвищити свою популярність [2].

▪ Відео-маркетинг

Відео-маркетинг є одним з найбільш ефективних інструментів для залучення уваги споживачів та розвитку бренду. Компанія Dove запустила кампанію «Реальна краса», в рамках якої були створені відеоролики про те, що краса повинна бути розглянута в контексті різноманітності та самовизначення. Ця кампанія допомогла компанії Dove залучити увагу споживачів та збільшити продажі продуктів для догляду за шкірою.

▪ Віральний маркетинг

Віральный маркетинг полягає у створенні контенту, який стає популярним та розповсюджується серед споживачів самостійно. Один з прикладів успішного вірального маркетингу – кампанія ALS Ice Bucket Challenge, яка стала вірусною в соціальних медіа [6]. Учасники кампанії викликали своїх друзів та знайомих зробити відео, в якому вони обливають себе водою та пожертвувати кошти на дослідження бічного аміотрофічного склерозу. Ця кампанія допомогла збір коштів на вивчення хвороби та підвищила увагу до цієї проблеми [6].

Однак, важливо пам'ятати, що медіа-стратегії не є самоціллю, а служать лише інструментом для досягнення мети бренду. Тому, важливо дотримуватись стратегії та бути відкритими до коригування її в разі потреби.

Наприклад, вищезгадана кампанія "Share a Coke", в рамках якої на пляшках Coca-Cola з'являлися імена людей. Ця кампанія допомогла збільшити продажі напою та залучити увагу споживачів. Однак, компанія звернула увагу на те, що зменшується сприйняття бренду Coca-Cola як універсального напою, тому вони розширили асортимент напоїв, щоб зберегти популярність бренду серед різних аудиторій.

Таким чином, медіа-стратегії є важливим інструментом для розвитку бренду, який може забезпечити залучення уваги споживачів та збільшення продажів. Різні підходи до медіа-стратегій можуть бути успішними в залученні уваги та підвищенні популярності бренду. Однак, важливо не забувати про мету та цільову аудиторію бренду, щоб вибрати найбільш ефективний підхід до реалізації медіа-стратегії. А також, враховувати тренди в медіа-середовищі та змінювані звички споживачів, щоб адаптувати медіа-стратегії до мінливого ринку. Наприклад, з поширенням соціальних мереж, все більше компаній звертає свою увагу на онлайн-канали комунікації, де можна ефективно залучати увагу молодій аудиторії.

Іншим ефективним підходом є використання контент-маркетингу, який дозволяє компаніям створювати цікавий та корисний контент для своїх цільових аудиторій. Наприклад, компанія Red Bull, яка виготовляє напої з кофеїном, запустила свій власний медіа-контент-хаб, де публікується відео та статті про спорт, культуру та розваги. Це дозволило компанії стати більш ніж просто виробником напоїв, а стати експертом в галузі спорту та активного життя [3].

Узагалі, успішні медіа-стратегії мають бути орієнтовані на споживачів та повинні забезпечувати позитивний імідж бренду. Крім того, важливо враховувати тренди та змінювані потреби цільової аудиторії. Наприклад, якщо бренд спрямований на молодь, то варто розглянути можливість використання популярних соціальних мереж та мобільних додатків для залучення їхньої уваги. Якщо ж цільова аудиторія старшого віку, то можливо ефективніше використовувати більш традиційні канали комунікації, такі як телебачення, радіо та преса.

У підсумку, можна зробити висновок, що медіа-стратегії є важливим інструментом для розвитку бренду. Різні підходи до медіа-стратегій, такі як інтерактивні медіа, соціальні медіа, відео-маркетинг та віральний маркетинг, можуть бути успішними в залученні уваги та підвищенні

популярності бренду. При цьому, необхідно враховувати особливості мети та цільової аудиторії бренду, щоб вибрати найбільш ефективний підхід до реалізації медіа-стратегії, до того ж необхідно забезпечити відстеження результативності медіа-стратегії та вчасно корегувати її для досягнення максимального ефекту.

Список використаних джерел:

1. Божкова В. В. Теоретичні підходи до класифікації інструментів маркетингових комунікацій / В. В. Божкова, Я. О. Тимохіна // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». Випуск 2 (39). Частина 1. – Ужгород, 2013. – С. 31-37. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/141441806.pdf>
2. Григорова З. В. Нові медіа, соціальні медіа, соціальні мережі – ієрархія інформаційного простору / З. В. Григорова // Технологія і техніка друкарства : збірник наукових праць. – 2017. – Вип. 3(57). – С. 93-100. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/22642>
3. Наталія Корж. Що таке віральність та як використовувати віральний контент? //Admixer Academy. URL: <https://blog.admixer.academy/ua/shcho-take-viralnist-i-yak-vykorystovuvaty-viralnyy-kontent/>
4. О. В. Виноградова, Н. М. Недопако. «Маркетинг у соціальних мережах». – 2022. URL: https://dut.edu.ua/uploads/1_2239_36285110.pdf
5. Бернович П. Маркетинг Coca-Cola, як джерело її успіху // Leosvit Marketing. URL: <https://leosvit.com/art/marketyng-Coca-Cola-yak-dzherelo-yiyi-uspihu>
6. ALS. Association. URL: <https://www.als.org/stories-news/ice-bucket-challenge-dramatically-accelerated-fight-against-als>
7. Indeed. What are Media Strategies? Types and Tips. URL: <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/mediastrategies#:~:text=A%20media%20strategy%20is%20a,a%20company%27s%20products%20or%20services.>

*Наверська Валерія Віталіївна,
студент бакалавр,
Київський політехнічний
інститут ім. Ігоря Сікорського
ORCID: 0000-0001-7531-1119*

*Обелець Тетяна Володимирівна,
кандидат економічних наук,
Київський політехнічний
інститут ім. Ігоря Сікорського
ORCID: 0000-0002-1553-5150*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАННЯ ПЕРСОНАЛУ В СФЕРІ БАНКІНГУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4301/>

***Анотація.** В статті охарактеризовано концепції систем електронного навчання персоналу. Встановлено головні критерії ефективності використання електронного навчання. Окреслено переваги такого навчання персоналу.*

***Ключові слова:** персонал, система електронного навчання, ефективність електронного навчання, мотивація.*

Вступ. Впровадження електронного навчання персоналу є важливою складовою успіху будь-якої організації, зокрема, в сфері банкіngu, де постійні зміни вимагають від співробітників постійного оновлення знань та навичок. Для забезпечення ефективності впровадження електронного навчання потрібно провести аналіз наступних аспектів:

- Визначення мети та цілей електронного навчання. Потрібно зрозуміти, які цілі має організація щодо впровадження електронного навчання та чи досягається цільовий результат.

- Аналіз доступності та якості навчального матеріалу. Слід оцінити, наскільки ефективно передаються знання та навички за допомогою електронного навчання, чи забезпечена якість навчального матеріалу, чи надійно працює платформа для навчання.

- Оцінка інтересу співробітників до електронного навчання. Слід визначити, наскільки активно використовується електронне навчання, чи відчувають співробітники користь від цієї форми навчання, чи відчувають вони достатню підтримку з боку організації.

- Оцінка ефективності навчання. Потрібно оцінити, наскільки ефективно засвоюються знання та навички, що передаються за допомогою

електронного навчання, чи дозволяє ця форма навчання досягати поставлених цілей.

- Визначення впливу електронного навчання на роботу співробітників та організації в цілому.

- Аналіз ефективності витрат. Потрібно оцінити, чи ефективно використовуються ресурси на впровадження електронного навчання, чи досягається економія часу та коштів завдяки цій формі навчання.

Прикладом успішного впровадження електронного навчання в сфері банкінгу може служити ПриватБанк. Він здійснив перехід на електронне навчання випусників у 2017 році, запустивши власний навчальний проект «Онлайн-практика у Приват Банку». Даний проект підвищує обізнаність студентів у роботі в сфері банкінгу, а також самого банку, і дозволяє провести відбір найкращих кандидатів до резерву. ПриватБанк за допомогою даної платформи значно знижує витрати на випробування та відбір кандидатів-випусників вищів.

Додатково можна зазначити, що введення електронного навчання у ПриватБанку дозволило підвищити ефективність та якість навчання, оскільки працівники можуть вчитися в зручній для них час та темпі, використовуючи різноманітні матеріали та форми навчання. Крім того, електронне навчання дозволяє організувати навчальний процес без необхідності в оренді аудиторій та залученні викладачів, що зменшує витрати компанії на навчання.

У цілому, аналіз ефективності впровадження електронного навчання вимагає збору та аналізу різноманітної інформації, що включає як кількісні, так і якісні показники. Результати аналізу дозволяють оцінити ефективність впровадження електронного навчання та внести необхідні зміни для покращення навчального процесу та ефективності витрат.

Окрім того, щоб провести якісний аналіз ефективності впровадження електронного навчання персоналу, можна використати додаткові методи та інструменти, такі як:

- ◆ Анкетування та опитування. Організувати опитування серед співробітників, щоб дізнатися їхню думку щодо ефективності електронного навчання, зручності та доступності навчальної платформи, а також їхніх пропозицій щодо покращення навчального процесу.

- ◆ Моніторинг результативності. Слід проводити моніторинг результативності працівників, які пройшли електронне навчання, для оцінки впливу цього процесу на їхню роботу та результати.

- ◆ Залучення експертів. Залучити експертів з питань електронного навчання, які зможуть провести професійний аналіз навчальної платформи та розробити рекомендації щодо її покращення та вдосконалення.

◆ Порівняння з іншими компаніями. Провести порівняльний аналіз з іншими компаніями, які впроваджують електронне навчання, для оцінки їхнього досвіду та досягнень у цій сфері та вивчення можливих підходів до вдосконалення власної навчальної платформи.

Узагалі, аналіз ефективності впровадження електронного навчання персоналу дозволяє оцінити досягнення компанії в цій сфері, виявити недоліки та переваги навчального процесу, а також визначити напрями для покращення та розвитку електронного навчання в майбутньому.

Для проведення аналізу ефективності впровадження електронного навчання персоналу в сфері банкінгу можна використати такі критерії:

1. Підвищення рівня знань та навичок працівників. Одним з основних критеріїв ефективності електронного навчання є зміна знань та навичок працівників. Можна виміряти це за допомогою тестів перед та після навчання, оцінити кількість успішно пройдених курсів, а також кількість отриманих сертифікатів та інших документів.

2. Збільшення продуктивності та якості роботи. Ефективне навчання може позитивно вплинути на продуктивність та якість роботи працівників. Можна виміряти це за допомогою оцінки кількості виконаної роботи, аналізу якості виконаних завдань, зменшення кількості помилок та збільшення швидкості виконання завдань.

3. Зниження витрат на навчання. Впровадження електронного навчання може зменшити витрати на навчання та розвиток персоналу. Можна виміряти це за допомогою порівняння витрат на традиційне навчання з витратами на електронне навчання, а також оцінки зменшення часу та зусиль, витрачених на навчання.

4. Збільшення залученості працівників до навчання. Електронне навчання може бути більш привабливим для працівників, що збільшує їхню мотивацію до навчання. Можна виміряти це за допомогою оцінки кількості пройдених курсів працівниками, ступеню задоволення працівників навчальним процесом, а також кількості відгуків про ефективність та користь від електронного навчання.

Для проведення аналізу ефективності впровадження електронного навчання персоналу в ПриватБанку можна використати такі критерії:

1. Підвищення рівня знань та навичок працівників в банківській сфері. Можна оцінити кількість пройдених курсів, сертифікатів та інших документів, що підтверджують отримання нових знань та навичок.

2. Збільшення кількості успішних та швидких виконань банківських операцій. Можна порівняти час виконання банківських операцій до та після впровадження електронного навчання, оцінити кількість виконаних операцій на одного працівника, а також зменшення кількості помилок під час виконання операцій.

3. Зменшення кількості випадків шахрайства та зловживання працівниками. Електронне навчання може зменшити ризик зловживання та шахрайства, зокрема через підвищення рівня свідомості працівників щодо розпізнавання шахрайських дій та поведінки. Можна виміряти це за допомогою зменшення кількості випадків шахрайства та зловживання серед працівників банку.

4. Зменшення витрат на навчання. Можна порівняти витрати на традиційне навчання з витратами на електронне навчання та оцінити зменшення часу та зусиль, витрачених на навчання.

5. Підвищення мотивації до навчання серед працівників. Можна виміряти кількість пройдених курсів працівниками, ступеня участі у навчанні, а також отримання позитивних відгуків про якість та користь від електронного навчання.

Для збору даних можна використати різні інструменти, наприклад, анкетування працівників, спостереження за їхньою діяльністю, аналіз даних з системи електронного навчання, аналіз звітів про результати роботи працівників. Після збору даних можна провести аналіз та зробити висновки щодо ефективності впровадження електронного навчання персоналу в ПриватБанку. В разі успішного впровадження можна рекомендувати його в інших банках, а також в інших галузях діяльності, де вимагається постійне навчання та підвищення кваліфікації персоналу.

Окрім цього, для максимальної ефективності впровадження електронного навчання персоналу варто враховувати інші фактори, наприклад:

- ◆ Відповідність навчального контенту потребам та професійним цілям працівників. Навчальний матеріал повинен бути доступним, зрозумілим та корисним для кожного працівника залежно від його посади, рівня знань та потреб.

- ◆ Взаємодія зі співробітниками та тренерами. Ефективна взаємодія зі співробітниками та тренерами є ключовим фактором успішного впровадження електронного навчання. Необхідно забезпечити доступність тренерів та фахівців для відповіді на питання та надання додаткової допомоги, а також створити сприятливу атмосферу для комунікації та співпраці між співробітниками.

- ◆ Мотивація працівників. Мотивація працівників на навчання та підвищення кваліфікації може бути досягнута за допомогою різних стимулюючих заходів, таких як бонуси та нагороди, забезпечення доступу до різноманітного навчального матеріалу, розвиток кар'єри та інші.

Отже, ефективне впровадження електронного навчання персоналу може бути досягнуте за допомогою систематичного аналізу результатів та врахування інших факторів, що впливають на ефективність навчання. Впровадження такої системи може допомогти компанії не тільки підвищити кваліфікацію свого персоналу, але й збільшити конкурентоспроможність та ефективність діяльності в цілому.

Висновки. У результаті проведеного аналізу можна зробити висновок, що ефективне впровадження електронного навчання персоналу є важливим фактором успіху в будь-якій організації, зокрема в банківській сфері. Аналіз ефективності впровадження електронного навчання може допомогти компанії виявити слабкі місця та вдосконалити навчальну програму, що призведе до підвищення кваліфікації та продуктивності персоналу.

При впровадженні електронного навчання варто враховувати потреби та професійні цілі працівників, забезпечувати взаємодію зі співробітниками та тренерами, а також стимулювати мотивацію працівників на навчання та підвищення кваліфікації.

Таким чином, впровадження ефективної системи електронного навчання може допомогти банкам та іншим організаціям у підвищенні кваліфікації свого персоналу, що, в свою чергу, призведе до збільшення ефективності діяльності та конкурентоспроможності компанії.

Література:

1. Файдула М. В. Дистанційне обслуговування клієнтів банків та його розвиток в Україні : магістерська робота. Тернопіль, 2018. 90 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/28342/1/Файдула%20М.В..pdf>
2. Савченко В. А. Розвиток персоналу : підручник. Київ : КНЕУ, 2009. URL: https://pidru4niki.com/82017/menedzhment/elektronne_navchanny_a_pratsivnikiv.

*Олейнікова Людмила Григорівна,
доктор економічних наук,
професор, Державна навчально-
наукова установа «Академія
фінансового управління»
ORCID: 0000-0001-8204-4434*

*Лепьохін Олександр Васильович,
кандидат економічних наук,
доцент, Запорізький національний
університет
ORCID: 0000-0003-4817-5742*

*Курченко Микита Михайлович,
Запорізький національний
університет*

ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4316/>

Провідною складовою національної безпеки є фінансово-економічна безпека, адже вона демонструє зв'язок між такими ланками як нацбезпека, військовий потенціал та економічна могутність країни. Основним суб'єктом економічної безпеки є держава. Проте сьогодні між громадянином і державою існує певне протиріччя, яке виявляється в особливому конфлікті інтересів і породжує соціальну напругу.

Однією з найважливіших складових економічної безпеки є безпека інвестицій. Гарантування інвестиційної безпеки країни при дотриманні граничних норм інвестування дає можливість відроджувати та підтримувати інтелектуальний та науково-технічний потенціал країни; здійснювати відтворення капіталу у більшій мірі; підтримувати економічну конкурентоспроможність; забезпечувати стаке зростання ВВП на рівні завдань як соціально-економічного розвитку, так і міжнародного співробітництва; формувати стратегічні резерви; зменшити або подолати депресії в різних регіонах країни; охороняти та відновлювати природні ресурси; підтримувати навколишнє середовище на безпечному рівні [1].

Вважається, що у розвинених країнах норма валових інвестицій до основного капіталу варіюється у межах від 30% до 40%, у країнах, для яких характерні середні та низькі темпи економічного розвитку –

від 17% до 20%. Економіка зростає в середньому на 3% тоді, коли, відповідно, частка валових інвестицій до основного капіталу у ВВП становить від 20% до 22% [2]. Тому щоб забезпечити стійке економічне зростання потрібно тримати частку валових інвестицій на рівні 25% та вище.

Інвестиційна складова економічної безпеки – це сукупність таких умов як соціальні, правові та екологічні, що визначають тип і динаміку відтворювального процесу для забезпечення прибутку та ефективного використання інвестиційних коштів. Під інвестиційною безпекою країни слід розуміти здатність підтримувати виробництво та нагромадження капітальних вкладень у темпах, необхідних для забезпечення розширеного економічного відтворення, структурної перебудови та технологічної перебудови [3].

Враховуючи ефективне використання та повернення коштів, їх можна комбінувати за кількістю та структурою для задоволення поточного економічного попиту на капіталовкладення. Отже, інвестиційна безпека стосується процесу забезпечення того, щоб інвестиційне поле перебувало в стані, в якому економіка може підтримувати та забезпечувати достатній рівень інвестиційних ресурсів перед лицем внутрішніх і зовнішніх загроз, що необхідно для забезпечення сталого розвитку, зростання конкурентоспроможності національної економіки та добробуту населення.

Список використаних джерел:

1. Закревська Л. М., Заїнчковський А. О. Інвестиційна безпека як складова економічної безпеки. // *Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки»*. Черкаси : ЧНУ. 2016. № 2. С. 28-34.
2. Павленко Н. В. Інвестиції як фактор економічної безпеки держави. // *Економічна безпека держави в контексті національних інтересів: Міжнар. наук.-практ. конф.* / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. С. 127-129.
3. Барановський О. І., Мороз М. О. Інвестиційна складова фінансової безпеки // *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2017. Вип. 1. С. 46-59.

*Олійник Ігор Вікторович,
кандидат економічних наук,
доцент, Херсонський державний
аграрно-економічний університет
ORCID: 0000-0003-3823-7532*

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ІНВЕСТУВАННЯ У КЛІМАТИЧНІ ПРОЄКТИ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4295/>

Сьогодні ні в кого не виникає сумніву відносно того, що світ опинився на порозі кліматичної катастрофи. Техногенний вплив людини став причиною підвищення рівня світового океану, танення льодовиків, зникнення цілих екосистем. Ба більше, останніми часом почастишали екстремальні погодні явища, а понад 250 мільйонів людей можуть стати кліматичними біженцями вже до середини цього століття. Подальше використання застарілих технологій може призвести лише до посилення цих тенденцій та знищення природи, яку ми любимо. З метою запобігання екологічній катастрофі, багато країн та компаній звертають увагу на кліматичні проєкти та інвестиції в них [2].

Руйнівні зміни клімату впливають на економічну активність та соціальне середовище через численні канали, які пов'язані один з одним та створюють синергетичний ефект руйнування та втрат. Зауважимо, що умови макроекономічної невизначеності, які склалися у світі в 2023 році, зумовлені різними факторами. Серед них можна, в першу чергу, виділити війну в Україні, яка породжує нестабільність політичної ситуації в світі; дисбаланс в глобальній торгівлі; невизначеність у фінансовій системі, а також пандемію COVID-19. Всі ці фактори мають великий вплив на макроекономічну ситуацію в світі, а їх наслідки можуть стати перешкодою для інвестування в кліматичні проєкти.

Гальмування зміни клімату потребує глобального співробітництва та значних фінансових ресурсів. Паризька Угода стала першою глобальною угодою щодо запобігання кліматичній кризі. Ще у 2015 році, 196 країн підписали єдиний комплексний план дій, які мають знизити розмір глобального потепління. В той же час тенденції останніх 8 років після угоди вказують на суттєве відхилення від прогнозованої траєкторії змін у бік прискорення потепління, а глобальні ринки не відреагували на цю проблему належним чином. Вагомими чинниками цієї макроекономічної тенденції стало те, що ринкові ціни не віддзеркалюють соціальних втрат від викидів вуглецю, – відтак

зменшення таких викидів має трактуватися як суспільне благо всіма учасниками (free rider problem). Проте, оскільки горизонт отримання переваг від кліматичної стабільності клімату є довшим за бізнес-цикл отримання прибутку, має місце певна невизначеність щодо отримання переваг від довгострокових інвестицій в кліматичні бізнес-проекти.

Однак, не дивлячись на макроекономічну невизначеність, інвестування в кліматичні проекти є важливою складовою економіки. За даними звіту «Global Trends in Renewable Energy Investment 2021» Міжнародної агенції з відновлюваної енергії (IEA), в 2020 році світова інвестиційна активність відновлювальної енергетики склала 303,5 млрд. доларів США, що є рекордним показником та свідченням колективного розуміння глобальних проблем [4].

Один з основних напрямків інвестування у кліматичні проекти є, безумовно, відновлювана енергетика. Інвестування в сонячну, вітрову та гідроенергетику є основою для зменшення викидів вуглецю та покращення якості повітря. У багатьох країнах, уряди та компанії активно підтримують розвиток відновлюваної енергетики шляхом інвестування відповідних технологій та інфраструктури. Одним з прикладів є Європейський Зелений курс (англ. The European Green Deal), який спрямований на зменшення викидів вуглецю та підвищення використання відновлюваних джерел енергії та дозволить збільшити ціль ЄС щодо скорочення викидів парникових газів до 2030 року до мінімуму на 50% та до 55% порівняно з рівнями 1990 року [3].

Інвестування у енергоефективність є ще одним важливим напрямком інвестування в кліматичні проекти. Енергоефективність може бути досягнута шляхом вдосконалення будівель, транспорту та інфраструктури. Це допоможе зменшити використання енергії та відповідно знизити викиди вуглецю. Інвестування в енергоефективність також може бути вигідним для бізнесу, оскільки це дозволяє знизити витрати на енергію та покращити ефективність виробничих процесів. Уряди країн світу сумарно мобілізували 400 млрд. доларів США на рік на підтримку чистої енергетики та сталого відновлення економіки після пандемії. Сюди входять, як державні кошти, так і залучені приватні інвестиції.

Інвестування в циркулярну економіку може бути ефективним в зменшенні відходів та забезпеченні більш стійкого використання ресурсів. Це може бути досягнуто шляхом переходу до більш раціональних способів використання ресурсів, відновлення та переробки матеріалів. Інвестування в циркулярну економіку може стимулювати інновації та створювати нові робочі місця в галузі вторинної переробки та утилізації відходів. До 2050 року, за підрахунками, буде потрібно як мінімум 3,5 трлн. доларів на рік в інвестиціях, необхідних для створення інфраструктури чистої енергії. ЮНКТАД, орган ООН,

що займається торгівлею, інвестиціями та розвитком, оцінює, що тільки в країнах, що розвиваються, необхідно 3,9 трильйона доларів на рік для повного задоволення цілей сталого розвитку ООН.

Стійке сільське господарство стає сьогодні важливим напрямом інвестування в кліматичні проєкти, оскільки є елементом циркулярної економіки в контексті застосування енергозберігаючих технологій. Інвестування в цю важливу сферу може сприяти зменшенню використання хімічних добрив та пестицидів, а також підвищити врожайність та якість сільськогосподарської продукції. Окрім того це може зменшити вплив сільського господарства на забруднення води та ґрунтів, що може бути досягнуто шляхом використання екологічно чистих технологій, управління водними ресурсами та удосконалення системи відходів [1].

Досягнення нульових викидів до 2050 року означатиме повну трансформацію глобальної економіки та того, як ми використовуємо капітал. За оцінками консультативної групи McKinsey, у середньому для цього знадобиться 9,2 трлн. доларів щорічних капітальних витрат на фізичні активи для енергетичних і землекористувальних систем, що майже на 60 відсотків більше, ніж витрачено сьогодні [5].

Отже, інвестування в кліматичні проєкти може бути важливим кроком у забезпеченні стійкого розвитку економіки та довкілля. Сьогодні зростаюча свідомість щодо проблем зміни клімату та їхніх наслідків призводить до збільшення інтересу до інвестування в кліматичні проєкти. Умови макроекономічної невизначеності можуть створювати певні складнощі під час впровадження та реалізації інвестиційних проєктів. Але, в той же час, вони можуть також представляти можливості для інвестування в нові технології та інфраструктуру, що може стати ефективними важелем у розв'язанні проблем зміни клімату та забезпеченні стійкого розвитку.

Література:

1. Боліла С. Ю., Кириченко Н. В. Осадчук І. В. Інноваційний вектор розвитку регіонального аграрного виробництва. 2020. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, (2), 86-94. <https://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/52> (дата звернення: 17.03.2023).
2. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. URL: http://https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVES.pdf (дата звернення: 20.03.2023).

3. Пімоненко Т. В. Детермінанти підвищення ефективності менеджменту зелених інвестицій. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2019. № 1. С. 158-165. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2019_1_16 (дата звернення: 20.03.23).
4. Clean Energy Investment Trends 2021. URL: <https://www.iea.org/reports> (дата звернення: 20.03.23).
5. Climate investing: Continuing breakout growth through uncertain times. URL: <https://www.mckinsey.com> (дата звернення: 18.03.2023).

*Пронтекер Віталія Євгенівна,
викладач, Відокремлений
структурний підрозділ
«Мукачівський фаховий
коледж Національного
університету біоресурсів і
природокористування України»*

ЕТИКА БІЗНЕСУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4276/>

В Україні спостерігається зростання зацікавлення бізнесменів етичними питаннями. На відміну від законодавчих та економічних обмежень у бізнесі, чесність і довіра залишаються передусім етичними категоріями, які характеризують повноцінне ділове життя. Чим це зумовлено?

Інтенсивна боротьба за інвестиції, причому у світовому масштабі, призводить до зростання ролі інвестиційних фондів, які, своєю чергою, зацікавлені в додаткових гарантіях повернення своїх інвестицій з прибутком. Тому набуває поширення практика створення «кодексів етики бізнесу». Здебільшого ці документи не мають додаткової до існуючих нормативних актів юридичної сили, але можуть означати для інвестора набагато більше, ніж десятки законів. Крім того, як виявляється, через «кодекс етики бізнесу», дотримання якого вимагають від кожного працівника компанії, можна дуже ефективно формулювати місію фірми, її візії та способи досягнення стратегічних цілей.

Розвиток інформаційних технологій (і пов'язаний з ним розвиток мас-медіа) робить капітал все більш відкритим для контролю, і тому – все важче стає назавжди приховати інформацію про махінації і т.п.

Бізнес стає набагато вразливішим від свого іміджу, а для його формування просто необхідно «бути хорошим», чи принаймні таким здаватися – а оскільки про це краще скажуть дії, то для профілактики краще бути хорошим, а не лише таким здаватися. Наприклад, останні гучні скандали навколо ряду великих американських компаній у своїй більшості стосувалися навіть не скільки порушень закону, скільки порушення принципів етики бізнесу, і як наслідок – зруйнування загальної довіри, якої досягали протягом десятків років.

Релігійний та культурний плюралізм (особливо останнім часом) призводить до зруйнування і розмивання уявлення про критерій добра і зла (при цьому всі люди оперують цими поняттями), що саме по собі викликає зацікавлення в цих термінах та їхньому правильному використанні.

Сучасній моделі бізнесу притаманна соціальна відповідальність. В Україні в сучасній ситуації (зважаючи на економічні, політичні проблеми) держава не в змозі розв'язати навіть половину реально наявних соціальних проблем та покращити суспільне життя самотійно. Підприємці, які проявляють небайдужість, нехай навіть формальну, обов'язково отримують зацікавленість з боку споживачів. Якщо підприємства надають свою допомогу винятково з прагматичної позиції, (а це, частіше за все так і буває), для створення позитивного іміджу, розкрутки тощо, а не виходячи із морально-етичних засад – то це вже не є важливим, оскільки допомога надається, популярність і репутація фірми зростає.

Основні аргументи на користь соціальної відповідальності:

1) соціальні дії фірм поліпшують життя місцевого співтовариства або усувають необхідність державної участі, тому в перспективі вони можуть стимулювати прибуток, оскільки у споживачів, постачальників і місцевого співтовариства формується більш привабливий імідж компанії;

2) оскільки бізнес має у своєму розпорядженні значні людські та фінансові ресурси, то може передавати їхню частину на соціальні потреби;

3) підприємець є членом суспільства, тому норми моралі також повинні управляти його поведінкою.

Висока соціальна відповідальність сприяє розвитку компаній, а нехтування нею звужує можливості їх успіху. Це дало змогу сформулювати «залізний закон відповідальності», згідно з яким у довгостроковій перспективі ті, хто не використовує наявну владу з користю для суспільства, ризикують втратити її. Втім, деякі українські бізнесмени, не знаючи цього закону, доходять до аналогічних висновків.

На відміну від кодексів юридичних норм, етика базується на культурі, суспільній думці, традиціях та звичках. Норми етики виражаються в загальних фіксованих уявленнях (заповідях, принципах) про те, як повинні поводитися та вчиняти члени організації. Особливим розділом етики бізнесу є діловий етикет.

Діловий етикет – зовнішній бік моралі, що виявляється в професійній поведінці людини підприємця. Важливим аспектом є знання ділового етикету тому, що більшість зірваних ділових угод не були укладені так як теперішні бізнесмени не знають тонкощі ділового спілкування та не володіють культурою поведінки. Ключовими умовами для успішної роботи в організації є знання етикету та культури поведінки.

Етикет – перелік правил, що визначають найоптимальніші способи проживання в соціумі. Правила етикету зазначають єдність сторін. Це втілення цінностей людського спілкування. В основі етикету є повага до людини.

У кожній професійній сфері сучасного ділового життя створюються спеціальні етичні інституції, що є відповідальними за розробку регулюючих спеціальних професійних кодексів (від лат. Codex – книга), де сформульовано основні принципи та правила ділової поведінки.

Діловий етикет – результат довготривалого підбору правил поведінки, що призвело до успіху в ділових відносинах. Засвоїти ці правила не так і легко, але якщо людина хоче досягти успіху то їх знання стає обов'язковим.

Існує ряд правил для працівників підприємства. В першу чергу це дотримання правил культури поведінки, що передбачає повагу до особистості. Вихований підприємець буде однаково шанобливо ставитись, як до начальника так і до прибиральниці службового приміщення.

Правила ділового етикету загальноприйняті. Етикет багато в чому залежить від керівництва. Як приклад, можна розглянути шість заповідей Джен Ягер:

- Вчасно приходьте на роботу, це сприяє довірі і ознака того, що на людину можна покластися. Якщо навіть є причини для запізнення, то повідомте про це.
- Плануйте свій час із запасом, щоб потім не запізнюватись.
- Не кажіть зайвого. Не переказуйте отриману інформацію про співробітника, особливо про його особисте життя.
- Будьте доброзичливі та привітні, навіть якщо до вас чіпляються, поведітьсь чемно, привітно. Опануйте мистецтво говорити те, що потрібно.

- Думайте про інших, а не тільки про себе. Враховуйте та поважайте думку іншої людини при прийнятті рішень. Прислухайтесь до критики та порад.

- Дотримуйтесь ділового стилю в одязі. Вдалий одяг – запорука успіху.

- Вмійте правильно підбирати аксесуари до свого наряду.

Професійні етичні кодекси – зібрання моральних норм, що в будь-якій професійній діяльності передбачають передусім об'єктивність, конфіденційність, строге виконання професійного обов'язку, запобігання конфліктам у професійному спілкуванні, піклування про якість роботи та інші.

Власник бізнесу впроваджує у стосунки не лише з іншими підприємцями, але й і найманими працівниками певні моральні еталони та зразки поведінки. Сучасний підприємець прагне створити згуртований колектив із високими моральними нормами спілкування.

Отже, професійна діяльність не відповідає сутності людини, але є вагомим чинником прояву творчих здібностей та моральних чеснот. Обрати свою професію, повністю віддаватись своїй справі, вдосконалювати свої вміння в обраній діяльності – значить мати повагу до себе і до своєї справи. Етика бізнесу в Україні – складне і суперечливе явище тому, що в бізнесі переплітаються різні національності, погляди, принципи, які по своєму сприймають ситуацію і що може легко призвести до конфліктної ситуації. Але знання базових, елементарних правил поведінки в діловому спілкуванні можуть бути хорошим початком для успішного укладання ділової угоди.

Література:

1. Герасимчук А.А. Етика та етикет / А.А. Герасимчук., О.І. Тимошенко. – К.: ЄУ. – 2006.
2. Сушик І. В., Сушик О. Г., Мартинюк Я. М., Вісин В. В. Етика бізнесу, навчальний посібник. Луцьк, 2019.

*Філіпковська Лариса Олексіївна,
кандидат технічних наук,
доцент кафедри економіки,
маркетингу та міжнародних
економічних відносин,
Національний аерокосмічний
університет імені М.Є.
Жуковського «Харківський
авіаційний інститут»
ORCID: 0000-0001-8532-5274*

ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4302/>

Процес впровадження цифрових технологій в усі сфери життя від взаємодії між людьми до промислових виробництв у світовій практиці означено як цифровізацію. У науковій літературі [1 – 3] цифровізація – це насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами й системами та налагодження електронно-комунікаційної взаємодії між ними. В основі цифровізації лежить ефективне використання цифрових технологій щодо перетворення наявних аналогових (іноді електронних) продуктів, процесів та бізнес-моделей організації. Щодо цифрової економіки відповідна трансформація стосується всіх стадій процесу виробництва економічних благ, а саме: реалізації бізнес-процесів у рамках операційної, фінансової, інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання відповідно до встановлених стратегічних напрямів.

В сучасних умовах розвитку економіки, посилення конкурентної боротьби та піднесення міжнародних інтеграційних відносин виникає потреба впровадження в управління економічними процесами економіко-математичного моделювання з використанням новітніх інформаційних технологій та комп'ютерних засобів. Відповідні математичні методи призначені для оперативного формування та видачі повної, об'єктивної та достовірної інформації щодо прийняття управлінських рішень.

Вітчизняні вчені-економісти, а саме: Л. М. Бандоріна, В. А. Ткаченко, Б. І. Холод, К. Ф. Ковальчук, В. В. Вітлінський, В. В. Бінкевич, О. М. Бутник, В. Ф. Ситник, Р. Л. Лупак [3] та багато інших – ретельно розглядали теоретичні та практичні питання використання економіко-математичних методів в управлінні та економіці.

Однак функціонування в умовах цифрової модернізації економіки України потребує подальшого дослідження методичних та прикладних засад математичного моделювання для підтримки управління економічними процесами.

Метою роботи є дослідження теоретичних аспектів використання економіко-математичного моделювання в управлінні інноваційним розвитком цифрової економіки щодо інвестиційного забезпечення країни. Розглянуто сутність та завдання математичного моделювання, визначено передумови застосування економіко-математичних методів та моделей у цифровій економіці.

Цифрова економіка – це система соціальних, економічних та культурних відносин, основу яких складає використання цифрових інформаційно-комунікаційних технологій. Тому її ключовими факторами є цифрові дані та мережеві транзакції, а також їх використання як ресурсу діяльності суб'єктів господарювання [2]. Цифровізація економіки забезпечується за рахунок автоматизації всіх процесів та технологій обробки даних. Цьому сприяє такі інструменти як інтернет речей, «великі дані», штучний інтелект, машинне навчання, системи моніторингу, «блокчейн», нейронні мережі, віртуальна реальність, хмарні обчислення.

Переваги цифрової трансформації економічних систем перебувають в такому:

- оптимізація виробничих процесів за рахунок нових інформаційних технологій, які дозволяють автоматизувати простіші процеси і виключати проміжні етапи в більш складних процесах (завдяки цьому підвищується гнучкість виробничої системи та ефективність діяльності підприємства);

- пошук нових потоків доходів, раціоналізація бізнес-процесів усіх рівнів та скорочення витрат;

- створення персоналізованої та привабливої інфраструктури обслуговування відповідно до специфічних потреб замовників, забезпечення довгострокової конкурентоспроможності;

- розвинення цифрових індустрій та цифрового підприємництва;

- створення корпоративного інкубатора та венчурного капіталу шляхом виявлення перспективних можливостей для зростання в майбутньому, завчасного створення умов для доступу до новітніх і додаткових технологій;

- реалізація економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Цифровізація економіки спирається на економіко-математичне моделювання, тобто моделювання об'єктивних економічних процесів для їх втілення в економічній кіберсистемі, що служить культурному та науково-технічному прогресу суспільства.

Для цифрової економіки економіко-математичного моделювання має таке призначення:

1. Прогнозування та перспективне планування економіки щодо зростання національного доходу.

2. Розроблення моделей, які використовуються як інструмент узгодження та оптимізації планових рішень, зокрема це міжгалузеві та міжрегіональні баланси виробництва та розподілу продукції.

3. Використання економіко-математичних моделей на галузевому рівні (виконання розрахунків оптимальних планів галузі, аналіз за допомогою виробничих функцій, прогнозування основних виробничих пропорцій розвитку галузі) із забезпеченням переходу від статистичних моделей до динамічних та від моделювання окремих галузей до оптимізації багатогалузевих комплексів.

4. Поточне та оперативне планування діяльності промислових, будівельних, транспортних та інших об'єднань, підприємств та фірм, а також підрозділів сільського господарства, торгівлі, зв'язку, охорони здоров'я, охорони навколишнього середовища тощо.

5. Територіальне моделювання [4].

6. Опрацьовування економіко-математичних моделей матеріально-технічного забезпечення, що включає оптимізацію транспортно-економічних зв'язків та рівня запасів.

7. Моделювання функціональних блоків економічної системи: рух населення, підготовка кадрів, формування грошових доходів та попиту на споживчі блага та ін.

Визначимо основні передумови посиленого застосування економіко-математичних методів та моделей у цифровій економіці:

1. Для відтворення особливостей цифрової економіки призначені новітні технології інтелектуального аналізу даних. Ці технології використовують відносини, приховані в середовищі даних, і створюють моделі, які не можуть бути розроблені звичайними методами. Існують два види моделей: прогнозуючі і описові.

Прогнозуючі моделі використовують набір даних з відомими результатами для передбачення невідомих або майбутніх значень цільових змінних. Прогнозуючі моделі створюються за допомогою методів нейронних мережі, дерев рішень, лінійної регресії, опорних векторів, найближчого сусіда.

Описові моделі визначають в існуючих даних, які використовуються для ухвалення рішень або дій. Для розроблення цих моделей застосовують ітеративні методи кластерного аналізу, а саме: алгоритм k-середніх, k-медіани, структурні методи кластерного аналізу, карти Кохонена, методи крос-табличної візуалізації.

Технології інтелектуального аналізу можуть не тільки підтвердити емпіричні спостереження, але і знайти нові, невідомі раніше моделі. Data Mining є засобом інтелектуального аналізу даних

Відповідні моделі використовуються у системах прийняття економічних рішень та дозволяють ставити комп'ютерні експерименти для моделювання різних ситуацій «що буде, якщо?». Таким чином, програються різні сценарії зміни зовнішнього середовища, наслідки реалізації запланованих управлінських заходів для вибору найбільш прийняттого варіанта, що вимагає найменших витрат ресурсів та ін.

2. Для сучасної економіки характерним є виконання такого принципу системного моделювання як багатомодельність. Замість пошуку оптимальної моделі, якою може не виявитися серед наявних варіантів опису досліджуваної бізнес-ситуації, результати становлять множина моделей, серед яких вибирають раціональну. Так на основі агентного моделювання та дискримінантного аналізу створюється можливість кластеризації економічних систем, що динамічно змінюються. Наприклад, таким чином вирішуються практичні аспекти оцінення потенціалу і перспективних напрямків кластероутворення в сільському господарстві або поведінкові аспекти міжнародної торгівлі [5].

3. В умовах активного застосування реєстрів, баз даних та різних систем для оброблення даних та розкриття інформації з'являються нові можливості ідентифікації потенційних загроз та ризиків, а також виявлення конкурентних переваг та напрямків розвитку суб'єкту господарювання. Відповідні завдання виконуються за допомогою кореляційного, кластерного аналізу та методів розпізнавання образів [6]. Існуючі програми з елементами штучного інтелекту дозволяють оперативно відстежувати зміни ринкових цін, надають можливості контролю дій конкурентів та виявлення ознак відхилення від домовленостей, а також допомагають вибрати найбільш прибуткову цінову стратегію.

4. Крім детермінованих та стохастичних завдань виникають ситуації, де необхідно оцінювати стан суб'єкта господарювання та приймати рішення в умовах неточної інформації або за наявності нечітких цілей та обмежень. Методи нечіткої логіки, теорії нечітких множин і відносин широко застосовуються при моделюванні систем управління економічними процесами. Перелічені методи знаходять практичне застосування в оцінюванні стану економічної безпеки підприємства за рахунок впровадження цифрових технологій.

При формуванні моделі з безпечним станом враховуються різноманітні за типами вимірювань економічні показники, які відображають продуктивність діяльності підприємства, а також фундаментальні змінення в підходах до управління, корпоративної культури та зовнішніх комунікаціях стосовно цифрових перетворень.

5.3 появою Інтернету речей у чисельну модель економічного процесу закладається зв'язок з іншими об'єктами за допомогою інформації, яка надходить від різних датчиків. У результаті формуються «цифрові двійники» фізичних об'єктів, які можуть бути використані для аналізу та діагностики їх роботи, а також оптимізації продуктивності та обслуговування в режимі реального часу. З математичної точки зору, «цифрові двійники» є системами математичних рівнянь (алгебраїчних, диференціальних, інтегральних, різницевих та ін.) із зазначенням граничних та початкових умов. Як правило, «цифровий двійник» має двовимірну або тривимірну візуалізацію.

Прикладом відповідної інформаційної системи є DeltaV Simulate, яка надає віртуальні елементи керування, графіку та сигналізацію, що ідентичні робочому процесу. Перевагою використаної технології є наявність засобів формування схем, графіків та таблиць для покращення відтворення властивостей об'єкта дослідження поряд із змістовним описом.

Ще одним прикладом «цифрового двійника» є платформа для експериментів у сфері управління демографічними процесами. Здійснення пропонується на основі використання мультиагентного моделювання.

6. Аналіз «великих даних» – серія підходів, інструментів і методів опрацювання структурованих та неструктурованих даних величезних обсягів і значного різноманіття для отримання зрозумілих для людини результатів, ефективних в умовах безперервного приросту і розподілу по численних вузлах обчислювальної мережі. Для опрацювання «великих даних» використовуються інтелектуальний аналіз даних, краудсорсинг (класифікація і збагачення даних), змішання та інтеграція даних (набір технік, що дозволяють інтегрувати різноманітні дані з розмаїття джерел з метою проведення глибокого аналізу), машинне навчання, штучні нейронні мережі, мережевий аналіз, методи оптимізації, розпізнавання образів, статистичний аналіз (аналіз часових рядів, А/В-тестування), візуалізація аналітичних даних.

Прикладами використання є сегментування ринку, набір методик з елементами самонавчання [7], маркетинг особистості, виявлення стану суб'єктів господарювання, моделювання процесів із високою швидкістю потоків на прикладі банерного рекламування в мережі інтернету.

7. Економіко-математичне моделювання дозволяє проводити обґрунтування напрямів та сценаріїв соціально-економічної доцільності розвитку цифрової економіки взагалі, «розумних» галузей та промислових підприємств, а також вивчати їх властивості, прогнозувати виникнення проблем та помилок. Перспективним напрямом є використання модифікованих виробничих функцій – для обґрунтування якісних змін у факторах виробництва. Така модель забезпечить оцінку впливу факторів виробничого капіталу, праці та нового «цифрового» фактору виробництва на створення доданої вартості [8].

Перехід до цифрової економіки змінює існуючі моделі управління підприємством у сфері обліково-аналітичного забезпечення. Розвиток інформаційних технологій значною мірою робить інформацію та знання одними з найбільш цінних ресурсів суб'єктів господарювання.

Результатами використання економіко-математичного моделювання в цифровій економіці є зростання споживчої цінності цифрової інфраструктури, сприяння створенню інформаційних та радячих економічних систем, підвищення інформаційної відкритості (можливість працювати з різноманітними економічними даними) та ефективності управління суб'єктом господарювання. Результати цього дослідження можуть бути застосовані в аналізі господарської діяльності підприємств із програмами цифрової економіки.

Література:

1. Richardson L. Digital and Platform Economies. *International Encyclopedia of Human Geography (Second Edition)*. 2020. P. 317-321. URL: <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-102295-5.10533-5> (дата звернення 12.03.2023).
2. Український інститут майбутнього: вебсайт. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoju.html> (дата звернення 31.01.2023).
3. Vasylytsiv T., Mulska O., Levytska O., Lupak R., Semak B., Shtets T. *Factors of the Development of Ukraine's Digital Economy: Identification and Evaluation. Science and Innovation*. 2022. № 18(2). P. 44-58. URL: <https://doi.org/10.15407/scine18.02.044> (дата звернення 12.03.2023)
4. Філіпковська Л. О., Гордіна А. М. Роль інформаційних технологій щодо розвитку територій. *Теоретичні та практичні питання узгодження інтересів розвитку територіальної системи*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2020. С. 190–191.
5. Філіпковська Л. О., Матвієнко О. О., Кійко А. В. Поведінкові аспекти міжнародної торгівлі в Україні. *Сучасний управлінський інструментарій прийняття ефективних економічних рішень: колективна монографія*. Харків: Нац. аерокосмічний ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харк. авіац. ін-т». 2019. С. 248–277.

6. Талах Ю. М, Філіпковська Л. О. Методи кількісного аналізу ризиків інвестиційних проектів. *Перспективи розвитку української економіки, бізнесу та підприємництва в умовах глобалізації*. Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т». 2021. С. 164-167. URL: https://faculty6.khai.edu/uploads/editor/8/2999/sitepage_218/files/1638566765594243.pdf.
7. Філіпковська Л. О. Використання самонавчальних інтелектуальних систем в економіці галузи авіаційного транспорту. *Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення*. Тернопіль : ФОП Шпак В. Б. 2022. Вип. 71. С. 74-78. URL: <http://www.konferenciaonline.org.ua/ua/article/id-697/>.
8. Філіпковська Л. О., Нос М. М. Управління вартістю інноваційного проекту у промисловій сфері. *Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості*. 2020. № 2 (12). С. 66-74.

**Череп Алла Василівна,
доктор економічних наук,
професор, Запорізький
національний університет
ORCID: 0000-0001-5253-7481**

**Воронкова Валентина Григорівна,
доктор філософських наук,
професор, Запорізький
національний університет
ORCID: 0000-0002-0719-1546**

**Череп Олександр Григорович,
доктор економічних наук,
професор, Запорізький
національний університет
ORCID: 0000-0002-3098-0105**

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА ПРИСКОРЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ПІСЛЯ ПАНДЕМІЇ І РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4315/>

Цифрова економіка породжує серйозні негативні зовнішні ефекти, зокрема прискорення зміни клімату. Незважаючи на спроби деяких технологічних фірм налагодити свої дії, вони все ще вважаються одними з

найбільш нестабільних і екологічно шкідливих у світі. Щоб задовольнити попит на обладнання, вони нарощують видобуток рідкоземельних мінералів та інших дорогоцінних металів, таких як кобальт. Технологічна надлишковість і заплановане моральне старіння сприяють появі відходів. Найтривожніше те, що розширення інтернет-послуг споживає приблизно одну десяту світового виробництва електроенергії.

Перехід до хмарних технологій сприяє збільшенню споживання енергії та викидів вуглекислого газу, зокрема на вугільних електростанціях. Сьогодні тільки для майнінгу біткойнів використовується понад 7 ГВт, що еквівалентно семи атомним електростанціям. Встановлено, що річні викиди вуглецю під час створення криптовалют становлять від 22 до 29 мільйонів тонн CO₂, що еквівалентно такій невеликій країні, як Йорданія [1].

Крім соціальних та екологічних проблем, цифрова економіка розвивається швидше, ніж реальна економіка. Залежно від того, як це визначено, його загальна вартість може становити 11,5 трильйонів доларів, або 15% світового ВВП. Дослідники вважають, що до 2040 року цей показник може зрости до 37 трильйонів доларів США, або 26% ВВП. Країни, чия значна частка економіки залежить від інформаційно-комунікаційних технологій – від Фінляндії та Ірландії до Сінгапуру та Південної Кореї – особливо добре позиціонуються. Країни з розвинутою економікою та економікою, що розвивається, виграють, якщо зможуть використовувати нові технології для оптимізації процесів і виробництва, зниження транзакційних витрат і модернізації своїх ланцюжків поставок. Але це буде перешкоджати прогресу, якщо вони не зможуть подолати структурні проблеми, пов'язані зі створенням, зберіганням, обробкою та передачею даних. І бум цифрової економіки може зазнати краху, якщо він не стане більш стійким [2].

Пандемія COVID-19 та російсько-українська війна прискорює цифровізацію економік практично скрізь. Безпрецедентний перехід до віддаленої роботи та вибухове зростання онлайн-контенту та споживання сприяють сплеску даних. Але пандемія також поглиблює нерівність всередині менш зв'язаних і гіперцифрованих суспільств у контексті розвитку моделі цифрового міста як чинника креативного розвитку [3].

Цифрова економіка може прискорити відновлення після пандемії та російсько-української війни, але уряди повинні забезпечити її інклюзивність, починаючи з сьогоднішнього дня. У середині 1990-х років ентузіасти технологій передбачали, що швидке поширення Інтернету та суперкомп'ютерів створить нову ефективність, інновації та економію на масштабі. Однак відтоді цифровий слід у світі експоненціально зріс.

Сьогодні глобальний IP-трафік становить майже 150 000 ГБ на секунду порівняно зі 100 ГБ на день три десятиліття тому. Усюдисущі дані та підключення, у 2020 році близькі до 60 зетабайт, а до 2025 року – майже втричі більше, що дають змогу рухати нову економіку.

Список використаних джерел:

1. Ернст Ульріх фон Вайцекер, Андерс Війкман. Come On! Капіталізм, недалекоглядність, населення і руйнування планети. Доповідь Римському клубу / перекл. з англ. Ю. Сірош; за наук. ред. В. Вовка. К. Саміт-Книга, 2019. 276 с.
2. Collomb A., Sok K. Blockchain / Distributed Ledger Technology. What Impact On Financial Sector? *Digiworld Economic Journal* no. 103. 2016, pp. 93.
3. Нікітенко В. О., Васильчук Г. М. Модель цифрового міста як чинник креативного розвитку. *Humanities studies: збірник наукових праць* / Гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя : ВД «Гельветика», 2022. Випуск 11 (88). С. 48-58.

*Щусь С.М.,
аспірант, Запорізький
національний університет
ORCID: 0000-0002-9647-6278*

ДІАГНОСТИКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАПОРУКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4314/>

Діагностика інвестиційної діяльності дозволяє визначити темпи інвестиційної активності підприємств і держави. Активізація інвестиційної діяльності дозволяє визначити національні пріоритети, для цього необхідно формувати ефективну інвестиційну політику, яка забезпечує максимальне використання національних фінансових ресурсів та залучення іноземних інвестицій.

У таблиці 1 наведено обсяги капітальних інвестицій та структуру джерел їх фінансування.

Таблиця 1 – Капітальні інвестиції в Україні за джерелами фінансування за 1 кв. та 9 місяців 2021 р.

		Січень-березень 2021	січень-вересень 2021
		У фактичних цінах, млн.грн	
За рахунок:			
→	коштів державного бюджету	2104,8	21988,8
→	коштів місцевих бюджетів	3582,0	20854,9
→	власних коштів підприємств та організацій	61108,7	240257,1
→	кредитів банків та інших позик	3715,5	15455,1
→	коштів іноземних інвесторів	172,5	609,8
→	коштів населення на будівництво житла	5120,8	18869,0
→	інших джерел фінансування	2374,2	13631,2
Усього		78178,5	331665,9
		Відсотків до загального обсягу	
у тому числі за рахунок			
	коштів державного бюджету	2,7	6,6
	коштів місцевих бюджетів	4,6	6,3
	власних коштів підприємств та організацій	78,2	72,4
	кредитів банків та інших позик	4,8	4,7
	коштів інвесторів-нерезидентів	0,2	0,2
	коштів населення на будівництво житла	6,6	5,7
	інших джерел фінансування	3,0	4,1
	Усього	100	100

Джерело: створено автором на основі [1]

Дані таблиці 1 показують, що не дивлячись на приріст інвестицій, проблемними залишаються питання їх фінансування: основним джерелом залишаються власні кошти підприємств та організацій, але їх питома вага у джерелах фінансування зменшилася із 78,2 % до 72,4 %. Зросла питома вага фінансування капітальних інвестицій за рахунок коштів державного бюджету з 2,7 % до 6,6 %, а також за рахунок коштів місцевих бюджетів з 4,6 % до 6,3 %.

В процесі діагностики ефективності інвестиційної підприємств і держави діяльності доцільно акцентувати увагу на причинах, які можуть впливати на їх інвестиційну активність. Крім того, до факторів, що перешкоджають розвитку інвестиційної діяльності в Україні, належать: нестабільне законодавство, відсутність ефективних стратегій залучення інвестицій, величезний податковий та адміністративний тиск на юридичні особи, невирішеність питань захисту прав власності інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування у 2021 р. Держстат України, 1998-2022. Режим доступу: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ibd/kindj/arh_kindj_2021_u.html

*Ярошенко Анна Вікторівна,
студентка 2 курсу навчання
другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності
«Облік і оподаткування»,
Херсонський національний
технічний університет,
м. Хмельницький
ORCID: 0009-0009-1689-185X*

*Науковий керівник:
Єремян Олена Михайлівна,
кандидат економічних наук,
доцент, Херсонський національний
технічний університет,
м. Хмельницький
ORCID: 0000-0002-8170-7598*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4281/>

Ринок віртуальних активів дуже динамічний і стрімко розвивається. Незважаючи на триваючу війну, Україна продовжує роботу над вдосконаленням законодавчих ініціатив, які виведуть криптовалютний ринок із сірої зони.

Ухвалення закону «Про віртуальні валюти» (надалі – закон) [1] та подальше його підписання президентом України стало першим кроком до легалізації відповідних правовідносин між усіма учасниками ринку, захисту їхніх інтересів та залучення додаткових інвестицій у відповідну сферу. Повноцінно ж запрацювати закон зможе лише після ухвалення нормативного акта про внесення змін до податкового законодавства про оподаткування операцій з віртуальними активами. Сьогодні достеменно невідомо, коли такий нормативний акт ухвалить, тому у всіх учасників ринку (наявних та потенційних) є можливість ознайомитися з усіма перевагами закону.

Насамперед закон вводить поняття віртуального активу, тобто надає йому юридичного статусу, а також встановлює його класифікацію, що створює можливості для захисту прав на криптоактиви та у подальшому сприятиме процесу оподаткування доходів (прибутку), отриманих від діяльності з такими активами. Віртуальним активом визнається нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має свою вартість та існує лише в електронній формі у вигляді сукупності даних. Згідно з таким визначенням, віртуальними активами можна вважати криптовалюту, NFT та інші токени, ігрові скіни тощо. Надавши юридичний статус віртуальним активам в Україні, закон фактично легалізував ті сфери обігу віртуальних активів, які вже сьогодні активно функціонують та розвиваються в Україні, проте є не підконтрольними державі. З огляду на таку легалізацію, законний обіг таких активів став можливим на всій території України. Тож тепер можна купувати, відчужувати, обмінювати віртуальні активи, отримуючи при цьому юридичний захист таких операцій.

Крім того, закон визначає порядок здійснення публічної пропозиції віртуальних активів (initial coin offering), а також встановлює вимоги щодо розміщення публічної інформації про віртуальні активи.

Закон встановлює, що віртуальні активи не є засобом платежу на території України та не можуть бути предметом обміну на майно (товари), роботи (послуги). Проте дозволяє укладати правочини, об'єктом яких можуть бути віртуальні активи (купівля-продаж віртуальних активів, дарування тощо).

З ухваленням закону з'являються також нові можливості для бізнесу, зокрема у сфері послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів, які можуть надаватися як компаніями-резидентами, так і нерезидентами за умови отримання відповідного дозволу від Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР).

Отже, закон створює суттєві переваги для розвитку криптобізнесу (зокрема й інвестиційні) та обігу віртуальних активів в Україні.

Література:

1. Закон України «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 № 2074-IX, підписаний Президентом України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ji02365i?an=113>

*Вакарєва Карина Олександрівна,
аспірантка 3 року навчання,
Науково-дослідний інститут
інтелектуальної власності
Національної академії
правових наук України*

*Науковий керівник:
Штефан Олена Олександрівна,
доктор юридичних наук, доцент,
Науково-дослідний інститут
інтелектуальної власності
Національної академії
правових наук України*

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4313/>

Суттєві зміни в українській правовій системі зумовлені формуванням цифрової реальності, яка є визначальним чинником розвитку сучасного суспільства та впливає на діяльність різних правових інституцій. Масштабна глобалізація трансформує формат мислення, вдосконалює роботу державних органів та адаптує систему законодавства під нові реалії. Ще років десять тому здавалося, що роботи ніколи не замінять людей, зокрема юристів. Але все змінилося: яскравим прикладом може слугувати додаток на основі алгоритмів DoNotPay, завдання якого – визначити випадки, коли водієві не потрібно оплачувати штраф за паркування. Завдяки цій технології користувачі заощадили 3 мільйони доларів за перші місяці роботи сервісу. Сьогодні його функціонал розширився і тепер «юзери» отримують консультації, як правильно заповнити форму для виходу у декретну відпустку або що робити, коли орендодавець порушив договір [3].

Вплив цифровізації на право багатоплановий. Її суть полягає в автоматизації процесів – переході інформації в більш доступне цифрове середовище, де її простіше обробити та проаналізувати, а також отримати точне рішення. Завдання цифровізації – зробити цей процес гнучким [5, с. 210]. Тож, суперечки про те, чи може робот замінити людину, отримали нове життя. За даними McKinsey&Company, за останні

п'ять років використання штучного інтелекту зросло більш, ніж удвічі. Ринок готовий запропонувати юристам нові інструменти, проте, як з'ясувалось, не всі готові їх запроваджувати. Головна перешкода – недостатня підкованість людей в роботі з технологічними продуктами [2]. Обережність юридичної спільноти обґрунтована – правники щодня мають справу з конфіденційною інформацією, яка повинна залишатися під захистом заради блага клієнтів. Але над підвищенням рівня безпеки хмарних сховищ та сервісів регулярно працюють, тож, ймовірно, «оцифрованих» юридичних фірм в майбутньому ставатиме все більше. Крім того, освоїти нові технології доведеться, аби бути конкурентоспроможним. Вони несуть в собі потужний потенціал: допомагають економити час та гроші, автоматизують рутинні процеси та дозволяють зосередитися на дійсно важливих процесах. З досвіду, чимало юристів скаржаться на один із аспектів своєї роботи – пошук та дослідження інформації. Зазвичай на це витрачається чи не найбільше часу. Юристу потрібно вислухати історію клієнта, вивчати звіти, проводити брифінги, аби в результаті віднайти те, що допоможе виграти справу. Машинне навчання дозволяє спростити цей процес.

У будь-якому випадку пріоритетом для юристів буде освоєння нових технологій і аналіз правових наслідків їх застосування. Юридичне співтовариство зіткнеться з необхідністю змінити підхід до освіти [1]. В проекті Концепції цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року [4] вказується, що сьогодення система освіти і науки має зазнати докорінних цифрових змін та відповідати тенденціям цифрового розвитку для успішної реалізації кожною людиною свого потенціалу.

Наразі у світі набувають популярності маркетплейси юридичних послуг, деякі великі компанії активно інвестують кошти у розробку нейромереж, що надаватимуть юридичні консультації онлайн. Сьогодні простежуються такі основні цифрові тренди юридичної сфери [7, с. 109]:

1. Хмарні технології, адже надання юридичних послуг у віртуальному просторі ставатиме дедалі більш розповсюдженою практикою.

2. Теми GDPR, блокчейну та кібербезпеки. Питання захисту інформації залишатиметься у центрі уваги, бо мова йтиме не лише про безпеку даних, але й про свободу.

3. Нові технології взаємовідносин з клієнтами. Мобільні додатки, CRM-системи – все це дозволить зробити комунікацію ефективнішою. Наразі все піддається автоматизації: управління контактами, відстеження перебігу справи, створення шаблонних документів, вирахування робочого часу юриста, фінансова звітність та бухгалтерія.

Цифровізація знаходить своє вираження у сферах приватного права, цивільного обігу, у законотворчості та правозастосуванні.

З'являються можливості використання штучного інтелекту у проведенні судових експертиз, в процесі отримання електронних доказів, в організації діяльності суду за допомогою електронного документообігу [5, с. 210]. Але не слід забувати, що головним орієнтиром у цій сфері мають бути конституційні принципи та норми. Особливого значення набуває реформування системи державного контролю у сфері безпеки особистості та суспільства, а також контролю процесів, що відбуваються у кіберпросторі.

З розвитком інформаційних технологій з'являються професійні комп'ютерні платформи, довідково-правові системи і бази даних спеціального призначення. На сьогодні в Україні функціонують інформаційно-пошукові системи, інформаційно-юридичні системи і системи правової інформації: «Закон», «ЄДЕБО», Єдина система електронних публічних закупівель «ПроЗорро» та інші. Ці мережі надають свої послуги сотням тисяч користувачів. До завдань цих систем входять збір, акумулювання, систематизація, зберігання і надання споживачам різних відомостей правового характеру. Вказані системи сьогодні активно використовуються в правовій діяльності. Саме тому важливим компонентом забезпечення національної та міжнародної безпеки стає безпека інформаційна, яка передбачає як необхідність міжнародної кооперації, так і уніфікацію національних правових актів у цій сфері [6, с. 147].

В Україні прийнята та діє Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. Цей документ вводить в оборот такі поняття як «цифровізація», «цифрова економіка» та інші, визначаються цілі та принципи цифрового розвитку. Основною метою документа є усунення бар'єрів на шляху цифрової трансформації України. Це планується досягти шляхом залучення інвестицій та розбудови інноваційної інфраструктури країни та цифрових перетворень. Проте, слід зазначити, що подібні документи – це всього лише орієнтир, часто в них ігнорується правова складова, до уваги береться застаріла нормативно-правова база. Ідеям «цифрової економіки» повинна передувати «цифрова юриспруденція».

Таким чином, діджиталізація полягає в тому, щоб зробити діяльність юристів більш ефективною завдяки технологіям. Для цього потрібно зробити цифровими процеси нормотворення та правозастосування, щоб не відставати від стрімкого розвитку в рамках цифрових трансформацій.

Література:

1. Єршов О. Штучний інтелект позбавить роботи майже половину юристів до 2050 року. Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zib.com.ua/ua/148241.html>.

2. Іванов В. ШІ в адвокатурі: правила гри змінюються вже зараз. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://speka.media/si-u-advokaturi-pravila-gri-zminuyutsya-vze-zaraz-v4jdov>.
3. Інновації в праві: коли алгоритми замінять юристів? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://radako.com.ua/news/innovaciyi-v-pravi-koli-algoritmi-zaminyat-yuristiv>.
4. Проект Концепції цифрової трансформації освіти і науки. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/60a/cf3/810/60acf38106e43332734190.jpg>.
5. Теличко О. А. Розвиток правової системи у цифрову епоху / О. А. Теличко // Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 1. С. 209-212.
6. Фрончко В. До питання про цифрову юриспруденцію / В. Фрончко // Актуальні проблеми правознавства. 2019. Випуск 2 (18). С. 144-148.
7. Цвид-Гром О. П. Діджиталізація правової галузі: сучасні виклики підготовки фахівців сфери юриспруденції / О. П. Цвид-Гром // Актуальні проблеми права в умовах сучасних викликів: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 2022. 127 с.

*Віксич Софія Дмитрівна,
здобувач кафедри кримінального
процесу Національної академії
внутрішніх справ*

*Науковий керівник:
Мельник Оксана Вікторівна,
кандидат юридичних наук,
доцент, Національної академії
внутрішніх справ*

ПОКАЗАННЯ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ: ЗНАЧЕННЯ МОРАЛЬНИХ ЗАСАД ПІД ЧАС ЇХ ОТРИМАННЯ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4282/>

Одним серед пріоритетних напрямів державної політики на сьогодні є підтримання потерпілих від кримінальних правопорушень. І якщо визначати необхідність надання допомоги, то очевидним є факт, що неповнолітні (або малолітні) мають на неї першочергове законне право, оскільки саме вони є найуразливішою категорією громадян, які повною

мірою в силу психічних процесів не здатні захищати свої права або належним чином заявляти про них.

Останнім часом, починаючи з 24 лютого 2022 року, характерними злочинами проти останніх є сексуальне та гендерно зумовлене насильство. Враховуючи цю обставину, вкрай важливим є розуміння можливої стигматизації особи під час будь-якого виду спілкування з нею. Особливо гостро ця проблема стосується дітей, тобто осіб віком до 18 років. Головний принцип під час кримінального провадження щодо них є принцип «Не нашкодь».

Безумовно, таке явище значною мірою знаходиться в площині слідчої етики, тобто науки про мораль.

Як справедливо зазначає Л. М. Гуртієва, посилаючись на роботи видатних науковців, «інші вчені (Л. Ю. Ароцкер, В. Г. Асташенков, Г. Ф. Горський, Л. Д. Кокорєв, Д. П. Котов) розглядають слідчу етику як певний напрямок етики в її доповненні до окремого виду професійної діяльності, а предметом її вивчення вважають професійну мораль слідчого» [1, с. 476].

Якщо це так і створена ціла наука про коректне поведіння з особами, в тому числі, потерпілими, то варто говорити про високе аксіологічне значення моральних засад кримінального провадження під час слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні, оскільки саме вони є головним інструментом уповноваженої особи під час збору доказової інформації.

Як ми раніше зазначали, «моральні засади мають своє втілення в категоріях етики, а саме, «найкращі інтереси дитини», «правосуддя, дружнє до дитини» ... категорії відносяться до етичних, проте для кримінального процесу розглядаються як морально-правові» [2, с. 160]. На нашу думку, це пов'язане із тим, що хоча зазначені поняття є з етики, вони мають висвітлення в законодавчих актах, в тому числі, міжнародного значення.

Як вказують Д. П. Письменний та О. В. Мельник, «...розкриття кримінальних правопорушень дуже тісно пов'язане з вибором конкретних шляхів для його досягнення. Якщо засоби (хоч і цілком законні), проте, некваліфіковані чи грубо реалізовані, призвели до повторної віктимізації потерпілої особи, то чи мають вони право на існування в цивілізованому суспільстві? Прикладом може бути ситуація, де протягом перших хвилин зустрічі слідчий намагається встановити не надійний контакт, а інформацію якнайшвидше, хоча й мотивує своє бажання засадою швидкості у кримінальному провадженні. Варто пам'ятати «крилатий» вислів про те, що Бог – в дрібничках, а диявол – в крайнощах. Так званою «дрібничкою» тут, без перебільшення, буде стан особливо вразливої жертви і важливіше за нього бути не може, в тому числі, не може бути

пріоритетним встановлення обставин провадження під час активної гострої емоційної реакції потерпілої особи. Треба почекати» [3, с. 373].

Разом з тим, вчені пропонують конкретні дії під час допиту потерпілих дітей. Наведемо приклад про плач.

«У більшості випадків гостра емоційна реакція триває близько 20 хвилин та перебуває в одній вершині, в якій необхідно надати можливість реалізуватися, тобто, наприклад, якщо особа плаче, в жодному разі не казати їй, щоб вона не плакала, а навпаки – надати їй таку можливість.

З самого народження як сигнал про те, що малюку необхідна впевненість у тому, що він не один і дорослий поруч – буде плач. І далі, по всьому життю, саме плач є найбільш частим проявом, з яким можна зустрітися. Плач особливо вразливих категорій осіб характеризується тим, що людина навіть не може вдихнути повітря чи тужить. Люди, які можуть бути в той час присутніми, через переляк, вважають кращим просто піти. Але плач переривати не рекомендовано та лишати її в такому стані просто так теж не варто. Проте, плач такої особи треба прийняти з розумінням, що він полегшить страждання. Він є способом позбавлення стресу. Єдине, що можна запитати, це чи не хоче вона побути деякий час одна, але при цьому слід враховувати загальну ситуацію та не допустити, щоб людина собі могла завдати якоїсь шкоди» [3, с. 374].

Більше того, значення моральних засад під час отримання показань потерпілої дитини настільки значуще, що в своїх роботах вчені (М. В. Попович та О. В. Мельник) пропонують під час допиту створювати умови терапевтичного ефекту для потерпілих дітей. Вони зазначають, що «...виконання завдань кримінального процесу в частині допиту неповнолітньої дитини повинно мати можливий терапевтичний ефект, що, врешті рещт, залежить від високого професіоналізму. Говорячи про психотерапію під час допиту дитини, ми повинні звернутися до аналізу страждань, що відчуває неповнолітній. Якщо б мали змогу висловити словами такі відчуття, то це могло б звучати як «боляче, самотньо». А система умов, що створюються спеціально для кращих потреб дитини, повинна змінити цю орієнтацію на протилежну: «легко, єдність з близькими»» [4, с. 123].

Безумовно, такі відносини знаходяться в площині високих моральних норм. Так, словосполучення «кращі інтереси для дитини» починає «оживати». Врешті рещт, отримання показань від потерпілої дитини стає життєвим мистецтвом кожної конкретної уповноваженої на те законом особою.

Література:

1. Гуртієва Л. М. Предмет слідчої етики. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. № 1. С. 475-481.
2. Віксич С. Д. Моральні засади доказування під час досудового розслідування за участю неповнолітнього потерпілого в умовах воєнного стану. *Кримінальне судочинство: права людини під час дії надзвичайного або воєнного стану: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф.* (Київ, 18 лист. 2022 р.). Київ, 2022. С. 159-162.
3. Письменний Д. П., Мельник О. В. Допит особливо вразливих жертв в умовах воєнного стану. *Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу: матеріали IV Міжнародної наук.-практ. конф.* (Київ, 16 груд. 2022 р.). Київ, 2022. С. 370-374.
4. Мельник О. В., Попович М. В. Допит неповнолітнього потерпілого чи психотерапія втрат. *II Наукові читання пам'яті Ганса Гросса: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф.* (Чернівці, 9 груд. 2022 р.). Чернівці, 2022. С. 120-125.

*Вікторська Ярослава Володимирівна,
аспірантка кафедри теорії та
історії держави і права,
Вищий навчальний заклад
«Університет економіки
та права «КРОК», м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-6291-564X*

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖІНОК-ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПЕРІОДУ УНР 1917-1921 РР. ТА СУЧАСНОСТІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4262/>

Розпочинаючи з 2014 року, а саме з початком Російської агресії проти України кількісний склад жінок-військовослужбовців постійно збільшується, а з початком повномасштабної війни від 24 лютого 2022 року, їх склад збільшився вразі. Історія 1917-1921 років, показує, що участь жінок у воєнних діях у національно – визвольній боротьбі дещо висвітлена уривчасто, фрагментарними нарисами, а тому цей момент потребує детального наукового вивчення. Вважаю за потрібне висвітлити імена та постаті тих жінок, які відстоювали на нашу нинішню незалежність, зокрема, Ірини Шмігельської-Климкевич, Світлани Харченко, Харитини Пекарчук, Христини Сушко, Віри Бабенко,

Юзефи (Йосипини) Лисогор, Анастасії Линкової, Люсі Гурської, які виконували всю чоловічу роботу [6, с. 8-21].

Протягом останніх двох років точиться запекла боротьба між зрівнянням у військових правах чоловіків та жінок (так звана гендерна боротьба). 1917-1921 роках жінка могла обіймати посади які передбачають паперову роботу в українських арміях – йдеться про депутаток, делегаток, секретарок, друкарок, перекладачок, стенографісток, телефоністок, референток. За часів правління УНР у «Основному державному законі Української Народної Республіки» існувала норма в статті № 50 про порядок залучення жінок до військової служби [4, с. 51]. Під час війни жінки підпорядковувалися адміністративним розпорядженням, оголошенням, законам [7, с. 72]. Найчастіше вони стосувалися споживчих справ (обмежень на купівлю продуктів, нафти) чи правил поведінки [8]. Були такі, що стосувалися суто жінок (про матеріальну допомогу) чи сімейних відносин. У 1917 р. прийняли закон, який визнавав «за шлюбні нешлюбних дітей вояків, погіблених або померлих наслідком воєнних трудів, предкладав до найвищого рішення, коли сего вимагає інтерес дітей і коли можна довести, що батько хотів оженитися з їх матір'ю, аби діти вважали за шлюбні» [9]. В організаціях жінки самі творили документи, які дають змогу встановити кількість членкинь; статуту вказують на засади їх роботи, фінансове забезпечення тощо. Закони, різноманітні розпорядження й оголошення дають уявлення про те, що жінкам дозволяла (забороняла, рекомендувала) держава чи суспільство. Однак офіційні джерела «мовчать» про те, який вплив вони мали на жіноче повсякдення. Жінки мали дозволене законом право воювати тільки в Російській імперії – так званий батальйон смерті М. Бочкарьової [3, с. 52-60]. Вже як у незалежній Україні, відповідно до ст.1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»: «Жінки виконують військовий обов'язок на рівних засадах із чоловіками (за винятком випадків, передбачених законодавством з питань охорони материнства та дитинства, а також заборони дискримінації за ознакою статі), що включає прийняття в добровільному порядку (за контрактом) та призов на військову службу, проходження військової служби, проходження служби у військовому резерві, виконання військового обов'язку в запасі та дотримання правил військового обліку» [1]. Тобто, жінка у сучасній армії може обіймати посади на рівні з чоловіками, наприклад бути кулеметником, керувати бойовою машиною, чи бути снайпером. 2022 рік чітко цьому приклад, адже Російське вторгнення на Східну частину території України не припинилося, ба більше «переросло» у війну по всій Україні. Тому, Міністерство оборони розширило перелік спеціальностей та професій, який передбачає взяття жінок віком від

18 до 60 років на військовий облік як військовозобов'язаних. Про це йдеться в наказі міністерства № 313, ухваленому 11 жовтня 2021 року, документ набрав чинності 17 грудня. У переліку наводиться 35 видів спеціальностей. Там є всі найпопулярніші сфери – від громадського харчування до банківської справи, а ще: програмісти, юристи, журналісти, музиканти, соціальні працівники, бухгалтери, працівники готелів, діловоди, рекламники тощо. При цьому згідно з п. 3 наказу Міноборони від 07.02.2022 року №35, головнокомандувач Збройних Сил України повинен забезпечити взяття жінок на військовий облік військовозобов'язаних згідно з переліком з 1 жовтня 2022 року [2]. Це автоматично означає збільшення кількісного складу військовослужбовців. Тобто, починаючи з 1 жовтня 2022 року має бути запроваджено процедуру взяття на військовий облік жінок за оновленим переліком спеціальностей. Якщо у 1917-1921 рр. кількість жінок можна було порахувати у кілька десятків, то у 2022 році, їх чисельність збільшується у процентному відношенні – наразі в Україні кількість жінок, які служать і працюють у Збройних Силах сягає майже 22,5%. Це один із найбільших відсоткових показників жінок у співвідношенні до загальної чисельності війська навіть серед багатьох армій НАТО [5]. Частина керівного чоловічого складу Збройних сил України досі скептично реагує на жінок в армії і на війні. Проте не дивлячись на це, військовослужбовці-жінки все частіше стають професійними своїх колег чоловіків.

Отже, у період соціальних проблем, військових конфліктів важливо враховувати інтереси тих категорій громадян і громадянок, які залучені до розв'язання конфліктів і встановлення миру в країні. Історія становлення та розвитку інституту армії жінок, вказує на переосмислення нами умов реалізації прав та обов'язків кожної людини. І в умовах війни, кожна допомога, знання, уміння та навички стануть у нагоді, а тому слід чітко визначити напрями проходження служби (як чоловічі так і жіночі) та закріпити їх юридичному напрями, задля запобігання виникнення колізій. Чітке формулювання військових нормативно – правових актів дасть змогу запобігти розбіжностей у військовій діяльності.

Література:

1. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» [Електронний ресурс] // Верховна Рада Документ. – 1992. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.
2. Наказ від 07.02. № 35 від "Про внесення змін до наказу Міністерства оборони України від 11 жовтня 2021 року № 313" [Електронний ресурс] // МОУ. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://document.vobu.ua/doc/10916>.

3. Тітовська Ж. Російські жінки-добровольці на фронтах Першої світової війни. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. № 11 (222). Ч. 1. 2011. С. 52-60;
4. Яневський Б. Конституційні акти України 1917 – 1920. Невідомі конституції України / Науковий коментар / Б. Яневський. // Філософська і соціологічна думка. – 1992. – С. 51.
5. "У нашому війську служить понад 31 тисяча жінок" [Електронний ресурс] // Армія-Інформ. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://armyinform.com.ua/2021/03/04/v-nashomu-vijsku-sluzhyt-ponad-31-tysyacha-zhinok/>.
6. Українознавство. // Науково – дослідний інститут українознавства. Київ. – 2019. – № 4 (73). – С. 310.
7. Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаніка НАН України, відділ рукописів (далі – ЛННБУ). Ф. 9. Оп. 1. Од. зб. 2796 (Матеріали, що стосуються політичних подій у Львові в 1914-1919 рр.). 72 арк.; Од. зб. 1173 (Львівські папери з часів Першої світової війни). 285 арк.
8. Важне для тих, що від'їжджають на свята. Діло. 1917. Ч. 75. 31 марта.
9. В справі нешлюбних дітей і жінок. Діло. 1917. Ч. 122. 27 мая.

*Ворожбіт-Горбатюк Вікторія
Вікторівна,
доктор педагогічних наук,
професор, провідний науковий
співробітник відділу дослідження
проблем кримінально-виконавчого
права Науково-дослідного
інституту вивчення проблем
злочинності імені академіка
В.В. Сташиса, Україна
ORCID: 0000-0002-5138-9226*

ПРОГРАМА СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО Й ЕТИЧНОГО НАВЧАННЯ В РОБОТІ З НЕПОВНОЛІТНІМИ ЗАСУДЖЕНИМИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4263/>

Пенітенціарна система в Україні перебуває в активній фазі реформування, у контексті імплементації світових і європейських вимог до забезпечення прав людини, зокрема гуманізації системи виконання покарань неповнолітніх засуджених. Розпорядженням КМУ схвалено Стратегію реформування пенітенціарної системи на період до 2026

року [1]. Попри труднощі воєнного стану в Україні зроблено низку конструктивних кроків. Вартісним є запровадження моделі здійснення альтернативних заходів пробації, що передбачає синтезування нагляду, соціальної роботи, психолого-педагогічного супроводу та підтримки засудженої особи у її прагненні позитивної ресоціалізації [1].

Однак, у вказаному документі наголошено, що однією з проблем є формалізація, несистемність, шаблонність соціальної, виховної роботи. Необхідні науково обґрунтовані технології педагогічної взаємодії із неповнолітніми засудженими у контексті новітніх напрацювань в галузі антропологічних наук, пошуку таких форм і методів індивідуального психолого-педагогічного супроводу, які б сприяли зміні поведінки засуджених та слугували запобіжним ресурсом рецидиву неправомірної поведінки. алобігатиме вчиненню ними правопорушень після звільнення.

Таким ресурсом володіє програма соціально-емоційного й етичного навчання (СЕЕН), розроблена в Університеті Еморі (Атланта, США), системно презентована у праці про формування емоційного інтелекту Деніела Гоулмана [2]. Фокус цієї програми викристалізовує три виміри знань, умінь, навичок, відповідальності і самоусвідомлення молодій людини – учня: 1) усвідомленість як здатність людини тонко й глибоко сприймати внутрішні та зовнішні явища, у тому числі своє внутрішнє життя, присутність та потреби інших людей, а також взаємозалежність як рису власного життя й систем, у яких перебуває молода людина в реальному часі; 2) співпереживання як здатність розпізнавати, які чинники приводять до тривалого благополуччя; 3) залученість на особистісному рівні передбачає управління власною поведінкою, на соціальному рівні вироблення навички соціалізації та здатності розуміти інших, на системному рівні залученість виявляється в планетарному мисленні, проявів свідомої доброчесності і співчуття [2]. СЕЕН сприятиме подоланню негативних чинників, що мають місце в установах покарань: стереотипи кримінальної молодіжної субкультури, криміногенні чинники спілкування, несприятливий психо-емоційний фон, приниження людської гідності. Ця програма передбачає формування педагогів і працівників пенітенціарної соціальної роботи досвіду проєктної діяльності, спрямованої на створення умов для усвідомленого вибору засудженими стратегій некримінальної поведінки; вербалізації життєвих перспектив засуджених і низкою особистісно значимих стимулів самовиправлення, розроблення індивідуальних програм ресоціалізації на основі співпраці з родиною засудженого, ініціативами громадських і некомерційних організацій, державних органів.

Література:

1. Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022-2024 роках. № 1153-2022-р, від 16.12.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#Text>
2. Соціально-емоційне та етичне навчання в Україні. [Електронний ресурс]. <https://www.edcamp.ua/seelukraine/shcho-take-seen/>(дата звернення: 05.03.2023)

УДК № 341, 41/46

*Колотуха Іван Олексійович,
кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри
міжнародного права,
Ужгородського національного
університету, м. Ужгород*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДОБРОВОЛЬЦЯ ТА НАЙМАНЦЯ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4304/>

Автори намагаються розкрити положення національного законодавства та міжнародних конвенцій які регулюють відносини під час збройного конфлікту між воюючими сторонами та визначають статус учасників збройного конфлікту, а також, які вказують на приналежність добровольців до законних комбатантів та якісно відрізняють їх від найманців.

Опрацьовувана проблематика знайшла відображення в наукових працях таких вчених, як Ерік Давід, Репецький В. М., Лисик В. М.

Згідно до ст. 43 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій 1949 року (чинний для України з 1993р.) [3, ст. 225] визначено, що до збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті, відносять формування з усіх організованих збройних сил, груп і підрозділів, що перебувають під командуванням особи, відповідальної перед цією стороною за поведінку своїх підлеглих, навіть якщо ця сторона представлена урядом чи властями, не визнаними супротивною стороною. Такі збройні сили підпорядковані внутрішній дисциплінарній системі, яка, поряд з іншим, забезпечує додержання норм міжнародного права, застосовуваних у період збройних конфліктів.

Особи, які входять до складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті, крім медичного і духовного персоналу, є комбатантами, тобто вони мають право брати безпосередню участь у воєнних діях, мають право вбивати та наносити поранення військовим збройних сил супротивника [2 ст. 318].

Відповідно Женевської Конвенції про поводження з військовополоненими за № III від 1949 р., [3, ст. 135] виключно комбатанти користуються захистом її положень. У разі коли особа яка бере участь у збройному конфлікті не є комбатантом і буде встановлено, що вона вчинила вбивство військових чи завдала їм поранень, на таку особу не буде поширюватись статус військовополоненого, а у випадку встановлення вини такої особи, вона має бути піддана кримінальній відповідальності.

Отже під час збройного конфлікту, важливим є ідентифікація особи, яка бере участь у ньому. І якщо з військовослужбовцями регулярних збройних сил визначено питання їх розпізнання (форма, знаки відмінності, звання та ін.) то проблемним та таким, що потребує системного аналізу виявляється питання встановлення статусу комбатанта для добровольців та встановлення ознак, **які б відрізняли їх від найманців.**

Так, ст. 4 Женевської Конвенції III від 1949р. “Про захист військовополонених“ (чинна для України 03.01.1955р.), містить розширений перелік ознак, за умови дотримання яких особа буде відноситись до військовополонених, а відповідно і вважатиметься комбатантом.

В першу чергу до таких осіб відносять особовий склад сторони конфлікту, а також членів ополчення або добровольчих загонів, які є частиною цих збройних сил.

Також до таких осіб відносять членів інших ополчень та добровольчих загонів, зокрема членів організованих рухів опору, які належать до однієї зі сторін конфлікту й діють на своїй території або за її межами, навіть якщо цю територію окуповано, за умови, що ці ополчення або добровольчі загони, зокрема організовані рухи опору, відповідають таким умовам:

- a) ними командує особа, яка відповідає за своїх підлеглих;
 - b) вони мають постійний відмітний знак, добре розпізнаваний на відстані;
 - c) вони носять зброю відкрито;
 - d) вони здійснюють свої операції згідно із законами та звичаями війни.
- Відповідно до вказаної ст. 4 Женевської конвенції 1949р., за № III до військовополонених, отже і до комбатантів, відносять також наступні категорії осіб:

1. Членів особового складу регулярних збройних сил, які заявляють про свою відданість урядові або владі, що не визнані державою, яка їх затримує.

2. Осіб, які супроводжують збройні сили, але фактично не входять до їхнього складу, наприклад цивільних осіб з екіпажів військових літаків, військових кореспондентів, постачальників, особового складу робочих підрозділів або служб побутового обслуговування збройних сил, за умови, що вони отримали на це дозвіл тих збройних сил, які вони супроводжують, для чого останні видають їм посвідчення особи за спеціальним зразком.

3. Членів екіпажів суден торговельного флоту, зокрема капітанів, лоцманів та юнг, а також екіпажів цивільних повітряних суден сторін конфлікту, які не користуються більш сприятливим режимом згідно з будь-якими іншими положеннями міжнародного права.

4. Жителів неокупованої території, які під час наближення ворога озброюються, щоб чинити опір силам загарбника, не маючи часу сформуватися в регулярні війська, за умови, що вони носять зброю відкрито й дотримуються законів і звичаїв війни.

В ст. 6 Гаазької конвенції про права і обов'язки нейтральних держав та осіб у разі сухопутної війни 1907 р. [4,ст.14] встановлено, що "відповідальність нейтральної держави не виникає внаслідок того, що приватні особи окремо переходять кордон, щоб вступити на службу одного з воюючих". З огляду на те, що ці приватні особи з нейтральних держав добровільно вступають до складу збройних сил однієї з воюючих держав, вони, з одного боку, стають законними комбатантами, а з іншого – втрачають статус особи нейтральної держави. Відповідальність за їх дії несе воююча держава, на стороні якої вони воюють.

Доброволець порівняно з найманцем, керується передусім ідеологічними, моральними почуттями, релігійними переконаннями [5, ст. 131].

Так, основною відмінністю добровольців, є те, що вони фактично вступають до регулярних збройних сил держави і беруть участь у конфлікті у складі добровольчих формувань створених на підставі нормативно-правових актів держави – учасниці конфлікту. Саме законодавча база держави на стороні якої беруть участь добровольці, фактично легітимує участь таких осіб у збройному конфлікті та дає їм право носити розпізнавальні знаки, які свідчать про приналежність добровольців до регулярних збройних сил сторони конфлікту. Фактично забезпечення матеріальними ресурсами, такими, як зброя, харчування, заробітна плата покладається також значною мірою на приймаючу державу.

В Україні питання пов'язане з участю добровольців у збройних конфліктах регулюється Законом України від 6 грудня 1991 року № 1932-ХІІ «Про оборону України», Законом України від 17 березня 2014 року № 1126-VII «Про затвердження Указу Президента України „Про часткову мобілізацію“», Законом України від 06.12.1991р., № 1934-ХІІ “Про збройні сили України“

Так, згідно ЗУ “Про оборону України“ [1, ст. 2] до виконання завдань територіальної оборони в межах їх повноважень залучаються Збройні Сили України, інші військові формування, утворені відповідно до законів України.

Положення про підрозділи (загони) спеціального призначення Національної гвардії України від 09.07.2014р., за № 651 в п.4.5 розділу 4 вказує, що особовий склад підрозділів (загонів) забезпечується форменим одягом і знаками розрізнення.

Таким чином, через законодавче закріплення знаків розрізнення, які ідентифікують особу як учасника збройних сил держави (нашивки на формі у вигляді національного прапора, погони з гербом та ін.), створено механізм який дозволяє розпізнати комбатантів, зокрема, добровольців, від найманців, шпигунів та інших осіб, які не мають прав брати участь у збройному конфлікті та користуватись статусом військовополоненого.

Згідно ст. 47 Додаткового протоколу I [3, ст. 220] найманець не має права на статус комбатанта або військовополоненого.

Найманець – це будь-яка особа, яка:

а) спеціально завербована на місці або за кордоном для того, щоб брати участь у збройному конфлікті;

б) фактично бере безпосередню участь у воєнних діях;

в) бере участь у воєнних діях, керуючись, головним чином, бажанням одержати особисту вигоду, і якій дійсно було обіцяно стороною або за дорученням сторони, що перебуває в конфлікті, матеріальну винагороду, що істотно перевищує винагороду, яка обіцяна чи сплачується комбатантам такого ж рангу і функцій, які входять до особового складу збройних сил даної сторони;

г) не є ні громадянином сторони, що перебуває в конфлікті, ні особою, яка постійно проживає на території, яка контролюється стороною, що перебуває в конфлікті;

д) не входить до особового складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті;

е) не послана державою, яка не є стороною, що перебуває в конфлікті, для виконання офіційних обов'язків як особи, яка входить до складу її збройних сил.

Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців (Конвенцію ратифіковано Постановою ВР N 3381-XII (3381-12) від 14.07.93) також підтримала формулювання та ознаки найманства визначені Додатковим протоколом I.

Кримінальний кодекс України у ст. 447 визначає найманство як вербування, фінансування, матеріальне забезпечення, навчання найманців з метою використання у збройних конфліктах інших держав або насильницьких діях, спрямованих на повалення державної влади чи порушення територіальної цілісності, а також використання найманців у військових конфліктах чи діях, та участь без дозволу відповідних органів державної влади у збройних конфліктах інших держав з метою одержання матеріальної винагороди.

Враховуючи, що Україною ратифіковано і Додатковий протокол I, і Конвенцію про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців, формулювання викладене в ст. 447 КК України не потребує розширеного тлумачення та доповнення.

Разом з тим, чітко прослідковується відмінність найманця від законного комбатанта та в першу чергу від добровольця.

Основна така ознака, на нашу думку, є державне визнання особи, як такої, що входить до збройних сил держави-учасниці конфлікту, як запорука отримання статусу військовополоненого при потрапленні в полон ворожої сторони та уникнення кримінальної відповідальності за участь в збройному конфлікті.

Як тільки не буде такого визнання державою, фактично можна вести мову, що особа займалась найманством під час збройного конфлікту, оскільки не належить до збройних сил воюючої держави.

Проблема такої ідентифікації особи складніше проявляється у випадку, коли воєнний належить до руху опору чи неурядових збройних формувань, які хоча і мають командира, відкрито носять зброю та мають розпізнавальні знаки, не завжди можуть довести, що воювали безкоштовно і не отримували платню, яка значно перевищує звичайну заробітну плату військовослужбовців. У такому випадку, якщо буде зафіксовано факт отримання високої винагороди, особа яка її отримала, буде вважатись найманцем, а не комбатантом. Існує велика ймовірність, що значна частина рухів опору та інших неурядових збройних формувань, може складатись з найманців, які нічим не будуть відрізнятись від інших ополченців, крім матеріальної винагороди, яку скажімо отримують, після повернення з виконаного завдання.

З наведеного вбачається, що основними ознаками які характеризують добровольця як комбатанта є приналежність його до збройних сил держави, які створені на основі нормативно-правових

актів цієї держави, носіння форменого одягу та інших розпізнавальних знаків, які свідчать про участь у таких збройних формуваннях, перебування під відповідальним командуванням, отримання матеріального забезпечення та заробітної плати на рівні із військовослужбовцями регулярних збройних сил держави на стороні якої доброволець приймає участь в збройному конфлікті.

Найманець, перебуває поза законом, оскільки бере участь у збройному конфлікті без дозволу держави свого громадянства, чи будь-якої іншої держави сторони конфлікту і діє фактично з метою наживи в приватних інтересах; як правило не має розпізнавальних знаків та не належить до збройних формувань утворених згідно чинного законодавства держав учасниць конфлікту.

Таким чином, основною ознакою, яку можна виділити при ідентифікації воєнного, як добровольця є згода держави нести відповідальність за таку особу і визнавати таку особу, як учасника регулярних збройних сил цієї держави. У разі відсутності такої згоди держави, разом з доведенням факту отримання особою значного розміру матеріальної винагороди за участь у збройному конфлікті, є підстави притягнути винну особу до кримінальної відповідальності за найманство.

Використана література:

1. Закон України “Про оборону України“ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 9, ст.106.
2. Давид Э. Принципы права вооруженных конфликтов: курс лекций юридического факультета Открытого Брюссельского университета / Эрик Давид ; пер. с фр. – М. : МККК, 2000. – 718 с.
3. Женевские Конвенции от 12 августа 1949 года и Дополнительные Протоколы к ним. – М. : Междунар. Ком. Крас. Крест, 2001. – 342 с.
4. Конвенция о законах и обычаях сухопутной войны с прилагаемыми к ней “Положением о законах и обычаях сухопутной войны“: от 18 октября 1907 г. // Международное право. Ведение военных действий: сб. Гаагских конвенций и иных соглашений. – М.: МККК, 1995. – С. 13-29
5. Репецкий В. М. Міжнародне гуманітарне право : підручник / В. М. Репецкий, В. М. Лисик. – К. : Знання, 2007. – 467 с.

*Павлова Олександра Сергіївна,
аспірантка кафедри кримінального
права Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ПЕРЕШКОДЖАННЯ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЖУРНАЛІСТІВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4297/>

Формування глобальної інформаційної спільноти є невід'ємною частиною процесу глобалізації. На рубежі постіндустріальної ери все більшу роль відіграє обмін інформацією. У суспільстві, де обмежено право людей на обмін думками та рішеннями, неможлива жодна свобода: ні інтелектуальна, ні політична, ні економічна. Сучасна цивілізація заснована на вільному потоці ідей, і чим ширше буде представлена інформація, тим ефективніше буде прогресувати цивілізація. Зміни в суспільно-політичному житті Української держави висунули на перший план ідею свободи преси та журналістської діяльності. Діяльність журналістів покликана надати людині можливість своєчасно отримувати повну та всебічну інформацію про навколишній світ. Отже, гарантії свободи журналістської діяльності, перш за все, забезпечують свободу обігу інформації в суспільстві, а захист журналістської діяльності слід розглядати як захід захисту права людини на інформацію. Крім того, розвинена саморегуляція преси є однією з найважливіших гарантій плюралізму, децентралізації та свободи ЗМІ. Навпаки, підкорення державному тиску є абсолютним

Проблема недопущення втручання в законну професійну діяльність журналістів досліджувалася багатьма науковцями (М. І. Бажанов, О. М. Бандурка, О. І. Богатирьова, К. М. Буряк, І. М. Даньшин, М. Й. Коржанський та ін.).

Прийнята у 1996 році Конституція України в ст. 34 гарантував право на свободу думки та слова, на вільне вираження їх поглядів та переконань [1, ст. 141]. Нормальний захист юридичної професійної діяльності журналіста надається в ряді статей кримінального кодексу України (кримінальний кодекс України): ст. 171 Кримінального кодексу України «Перешкодження законній професійній діяльності журналістів», ст. 345-1 Кримінального кодексу України «Загроза чи насильство проти журналіста», ст. 347-1 «Навмисне знищення або пошкодження журналістського майна», ст. 348-1 «Посягання на життя журналіста», мистецтво. 349-1 «Захоплення журналіста як заручника» [2, с. 131] та багато іншого. Особливістю цього кримінального правопорушення є

характерний характер положень диспозитивної частини цієї статті, оскільки для розуміння певного складу злочину необхідно розслідувати положення інших нормативних правових дій. Відповідне посилання на регуляторні документи, які не охоплені філіями кримінального та кримінального процесуального закону, проводяться для того, щоб окреслити професійні обов'язки журналіста, виконання яких було перешкоджено, а також вивчення інших концептуальних категорій, пов'язаних з його діяльністю, які є Відповідно до «очищення предмета доказів у цій категорії кримінальних проваджень».

Варто також зосередитись на особах журналістів, які переживають злочинну діяльність. Нарешті, за словами Б. М. Головкина, злочинці розраховують на раптовість посягань, нездатність ідентифікувати зловмисників, а також про відсутність досвіду жертв у показових ситуаціях [5, с. 164]. Тобто, будь-хто може бути злочинцем. Для осіб, яких звинувачують у перешкоді юридичній професійній діяльності журналістів, здебільшого, згідно з даними Уніфікованого Державного реєстру злочинів, це звичайні особи. У той же час, за даними ЗМІ, найчастіше виконавці цього кримінального правопорушення є представниками влади та чиновниками. Слід мати на увазі, що особливий статус цих осіб запобігає ефективному виявленню та приведенню їх до кримінальної відповідальності.

Важливий елемент правильної кваліфікації дій винних осіб, які підпадають під ст. 171 Кримінального кодексу України є постраждалі особи від цього кримінального злочину. Згідно з ст. 1 Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціального захисту журналістів», журналіст - це творчий працівник, який професійно збирає, отримує, створює та займається інформацією для ЗМІ, виконує редакційні та службові обов'язки в ЗМІ (у ЗМІ на штатній або на позаштатній основі) відповідно до професійних назв журналістських позицій (роботи), які наведені в державному класифікаторі професій України [3, с. 302]. Відповідно до ст. 345-1 Кримінального кодексу України під професійну діяльність журналіста в ст.ст. 171, 345-1, 347-1, 348-1 Кримінального кодексу України слід розуміти як систематичну діяльність особи, пов'язаної з отриманням, створенням, розповсюдженням, зберіганням або іншим використанням за допомогою друкованих ЗМІ, організацій мовлення, інформаційних агенцій, Інтернету. Статус журналіста або його належність до ЗМІ підтверджується редакцією чи офіційним сертифікатом чи іншим документом, виданим ЗМІ, його редакційною радою або професійним чи творчим союзом журналістів [2, ст. 131].

Правильне визначення жертви з кримінального правопорушення під ст. 171 Кримінального кодексу України матиме значну проблему

для правоохоронних органів. Для належного розуміння кваліфікації юридичного Закону у вигляді перешкод законній професійній діяльності журналістів важливим є оцінка шляху, що спричиняє значну кількість суперечок серед вчених та практиків, незважаючи на той факт, що окреслений елемент злочину відображає небезпеку сутність і є об'єктивною основою кримінальної відповідальності.

Журналісти відзначили такі форми перешкод їх юридичній професійній діяльності: відмова надати інформацію – 53%; примус відмови у поширенні інформації – 35%; примус до поширення інформації – 6%; інші (наприклад, надання неправдивої інформації) – 6% [17].

Звернемося до причинного комплексу розслідуваного кримінального злочину. Економічні причини вчинення кримінального злочину – відповідно до ст. 171 Кримінального кодексу України існує нестабільність, яка проявляється насамперед у безробіття та тривалому зростанні бюрократії, що має високий соціальний та матеріальний статус. Політичні причини вчинити кримінальне правопорушення за ст. 171 Кримінального кодексу України є: видалення населення від реальних важелів влади, з законодавства та правоохоронних органів, що сприяє зростанню збільшення залежності населення від чиновників; проникнення в державні органи злочинних елементів; корупція. Психологічні причини вчинення кримінального правопорушення за ст. 171 Кримінального кодексу України є: деформація моральної свідомості чиновників та ін.; юридичний нігілізм дорослого населення; ідея неможливості боротьби з «бюрократичною машиною» та корупцією правоохоронних органів кореняться у свідомості населення. Ми вважаємо, що причини вчинення цього кримінального злочину також можуть бути негативним ставленням до засобів масової інформації, корінням у всіх шарах українського суспільства, великої кількості «жовтої преси», головною метою якої є розважальні терміни «корпоративна етика», «корпоративна солідарність».

Умови, що сприяють кримінальному правопорушенню, – це ті явища та факти, які не викликають кримінальні правопорушення, але наявність яких може сприяти наміром особистості їх виконувати. Варто зазначити, що «класичні» умови злочину (алкоголізм, наркоманія, бродяжництво, проституція, бідність) не характерні для втручання у законну професійну діяльність журналіста. Найчастіше існує своєрідний «конфлікт інтересів» між винним та жертвами, які мають подібні соціально-демографічні характеристики [6, ст. 131].

Таким чином, необхідність встановити надійні гарантії свободи слова для розвитку демократичного процвітаючого суспільства не

викликає сумнівів. Центральним об'єктом дослідження була ст. 171 Кримінального кодексу України, яка встановлює відповідальність за перешкоди законній професійній діяльності журналістів. Не сумніваючись у необхідності такого правила у кримінальному законодавстві, ми виявили, що його недосконале формулювання не дозволяє ефективно захищати журналістів від посягань на їх професійну діяльність. Дослідження судової практики показало, що, незважаючи на значну кількість заяв, які надходять до правоохоронних органів про перешкоди законній професійній діяльності журналістів, лише невелика кількість знаходить своє логічне завершення, зробивши обвинувальний акт. Серед основних проблем доцільно розрізнити неоднозначне тлумачення жертв цього кримінального правопорушення, способів його виконання тощо. Неможливо вирішити належний захист ЗМІ без всебічної реформи законодавства, як кримінального, так і закону «Про ЗМІ», а також правоохоронної практики, включаючи вимоги міжнародних стандартів. Захист професійної діяльності журналістів та прав громадян на своєчасне отримання важливої інформації можливе лише на основі системи взаємопов'язаних правил кримінального законодавства, законодавства щодо засобів масової інформації та законів, які регулюють доступ громадян до інформації.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2011 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
3. Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів : Закон України від 23.09.1997 р. № 540/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
4. Центр інформації про права людини. URL: <https://humanrights.org.ua>
5. Головкін Б. М. Як стають жертвами злочинів. *Проблеми законності*. 2017. Вип. 136. С. 161-172.
6. Гомля І. А. Запобігання перешкоджанню професійній діяльності журналіста *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 365-368.

*Пахомі Сергій Костянтинович,
здобувач вищої освіти ступеня
доктора філософії з міжнародного
права, Міжнародний гуманітарний
університет*

*Науковий керівник:
Качурінер Вікторія Львівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
Міжнародний гуманітарний
університет*

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4308/>

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2014 році активізувало співпрацю України та ЄС та надало поштовху нашій державі акцентувати свої зусилля на подоланні екологічних викликів та проблем.

З 2014 року країна зробила багато кроків, щоб відновити та зберегти свій природний капітал, інтегрувати екологічні проблеми в економічний розвиток та прискорити перехід до зеленої економіки. Так, був прийнятий Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [1] та План дій до Закону до 2025 року й встановлюють амбітні цілі щодо зменшення забруднення та більш ефективного використання природних ресурсів. Було запущено плани щодо припинення видобутку вугілля соціально відповідальним способом, що супроводжується зусиллями щодо підвищення енергоефективності будівель. Україна також досягла значного прогресу в частковій лібералізації тарифів на газ і скороченні екологічно шкідливих субсидій на викопне паливо. Зусилля України щодо переходу до більш зеленої економіки підтримали міжнародні партнери, зокрема ОЕСР [2].

Було зроблено важливі кроки для реформування екологічного врядування в Україні, тоді як і реформа екологічного законодавства чітко дотримувалася екологічного асвіс ЄС відповідно до положень Угоди про асоціацію. Було докладено зусиль для залучення галузевих міністерств та бізнесу до зеленого переходу.

Ці реформаторські зусилля почали приносити відчутні результати. Енергія, CO₂ і продуктивність води в економіці зросла на 51, 42 і 28%

відповідно протягом 2010-19/20, тоді як підключення до каналізаційних мереж подвоїлося до 64% населення. Частка відновлюваних джерел енергії в загальному обсязі первинного енергопостачання більш ніж удвічі за цей період, як і частка відновлюваних джерел енергії в кінцевому споживанні енергії, яка становила 7,4% від загального обсягу в 2019 році. Частка природоохоронних територій зростає, досягнувши майже 7% від загальної площі країни в 2020 рік [2].

Цей економічний та екологічний прогрес піддався новим викликам та нападу з початку широкомасштабної агресії з боку Росії. Було втрачено десятки тисяч життів, а пов'язана з цим гуманітарна криза призвела до великої кількості людей, які опинилися в облозі та переміщених осіб як в Україні, так і за кордоном. Економічні наслідки також були значними. За останніми оцінками, збитки, завдані інфраструктурі, житлу та нежитловим будівлям, перевищують 100 мільярдів доларів США, при цьому значно знищено будинки, дороги та залізниці, а також сільськогосподарські угіддя та інші виробничі потужності країни [3].

Війна не оминула навколишнє середовище, природні ресурси та інфраструктуру. Обстріли лісів, наземних і морських екосистем, промислових об'єктів, транспортної інфраструктури та будинків, а також інфраструктури водопостачання, каналізації та поводження з відходами спричинили широкомасштабну та серйозну шкоду з негайними та довгостроковими наслідками для здоров'я людини та екосистем.

Так, через постійний шквал ударів по нафтопереробних заводах, хімічних заводах, енергетичних об'єктах, промислових складах або трубопроводах повітря, вода та ґрунт країни були забруднені токсичними речовинами, пожежами та обвалами будівель, що може спричинити довгострокові загрози здоров'ю, такі як ризик раку та респіраторних захворювань. Багато з цих проблем можна вважати транскордонними, тому вплив буде відчуватися не лише в Україні, але й у сукупності створюватиме серйозні ризики для здоров'я населення.

Однак, наша держава продовжує співпрацю з міжнародними організаціями та виконує міжнародні угоди у сфері охорони навколишнього середовища. Серед перспективних напрямків співробітництва України та ЄС, України та ОЕСР є забезпечення екологічної безпеки регіону дає змогу визначити найбільш перспективні з них. До них відносяться використання водних ресурсів, насамперед, транскордонних річок; охорона чистоти атмосферного повітря та проблеми запобігання, оцінки та усунення шкідливого впливу на довкілля.

Література:

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України № 2697-VIII від 28.02.2019. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 16. Ст. 70.
2. Towards a Green Economy in Ukraine: Work in Progress – 2019-20. EU4Environment, 2021. URL: <https://www.eu4environment.org/app/uploads/2021/05/Ukraine-country-profile-2020-21-second-edition.pdf> (дата звернення: 20.03.23).
3. Direct damage caused to Ukraine's infrastructure during the war has reached over USD 105.5 billion. Kyiv School of Economics, 2022. URL: <https://kse.ua/about-the-school/news/direct-damage-caused-to-ukraine-s-infrastructure-during-the-war-has-reached-over-105-5-billion/> (дата звернення: 20.03.23).

*Румна Яна Сергіївна,
аспірантка кафедри цивільного
та трудового права, Державний
вищий навчальний заклад
«Київський національний
університет імені
Вадима Гетьмана»
ORCID: 0000-0003-1269-1112*

ПРАВОВІДНОСИНИ ВЛАСНОСТІ ОСІБ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ ОДНІЄЮ СІМ'ЄЮ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4294/>

Розглядаючи питання майнових взаємовідносин між особами, які не перебувають у шлюбі між собою, однак проживають однією сім'єю, таким чином перебуваючи у так званих «фактичних шлюбних відносинах», перш за все, необхідно звернути увагу на відсутність чіткої системи правового регулювання зазначених відносин, що як наслідок виключає можливість єдиного підходу судових органів до вирішення пов'язаних з ними спорів. Прийнятий 10 січня 2002 року Сімейний кодекс України не дав конкретних відповідей на спірні питання. Так, ст. 74 Сімейного кодексу України хоч і не повною мірою, але все ж таки намагається прирівняти «фактичний шлюб» до зареєстрованого [1]. Таким чином, проживаючи однією сім'єю без реєстрації шлюбу, громадяни допускають певну невизначеність подальших відносин у юридичному розумінні, оскільки їх зміст становлять взаємні права та обов'язки. Останні ж перебувають

під захистом закону лише в зареєстрованому шлюбі (ч. 2 ст. 21 Сімейного кодексу України) [1], причому такого захисту вони не позбавляються навіть тоді, коли дружина й чоловік з поважних причин (навчання, робота, лікування, необхідність догляду за батьками, дітьми тощо) не проживають спільно.

Як правило, відносини в незареєстрованому шлюбі будуються виключно на почуттях та усних домовленостях. Фактичне спільне проживання однією сім'єю не вважається шлюбом, а тривалість «фактичних шлюбних відносин» і характер подружніх зв'язків між їх учасниками (були вони серйозними чи випадковими) не мають правового значення [2].

Відповідно до ч. 1 ст. 74 Сімейного кодексу України, якщо жінка та чоловік проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою, майно, набуте ними за час спільного проживання, належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено письмовим договором між ними [1].

Зважаючи на зазначене треба звернути увагу на те, що подружжя має право на поділ майна, придбаного ними за час шлюбу, яке буде підтверджуватися свідоцтвом про шлюб, а встановлення з якого моменту почалися «фактичні шлюбні відносини» на теперішній час все ще є проблемним питанням, оскільки для підтвердження факту спільного проживання і ведення спільного господарства особам, що перебувають в незареєстрованому шлюбі потрібно буде звернутися до суду і надавати докази такого спільного проживання. Сімейний кодекс від 10 січня 2002 року (зі змінами та доповненнями) визначає, що для укладення одним із подружжя договорів, які потребують нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації (а це – нерухомість, транспортні засоби), а також договорів стосовно цінного майна, згода другого з подружжя має бути подана письмово та має бути нотаріально засвідчена (ч. 3 ст. 65 Сімейного кодексу України). При цьому, законодавство не передбачає, і не може передбачити, отримання згоди другого з фактичного подружжя. Тобто, норми про розпорядження спільною сумісною власністю подружжя будуть спрацьовувати лише тоді, якщо права на майно були оформлені на обох осіб.

У випадку, коли фактичний союз не виправдав сподівань, і мирних шляхів поділу майна не знайдено, учаснику «фактичних шлюбних відносин» потрібно переконати суд насамперед у тому, що це майно є спільним. Для цього необхідно довести не тільки факт проживання осіб однією сім'єю без реєстрації шлюбу, а й факт придбання майна за кошти або внаслідок трудової участі обох фактичних чоловіка й дружини. Практика показує, що зробити це не завжди просто [2]. Також не рідкісні випадки необхідності встановлення, в судовому порядку, факту

проживання однією сім'єю задля можливості спадкування майна в якості спадкоємця.

Відповідно до частини 2 статті 3 Сімейного кодексу України [1] сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Згідно зі статтею 1264 Цивільного кодексу України [3] у четверту чергу право на спадкування за законом мають особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш п'яти років до часу відкриття спадщини.

У пункті 21 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року №7 «Про судову практику у справах про спадкування» роз'яснено, що при вирішенні спору про право на спадщину осіб, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини (четверта черга спадкоємців за законом), судам необхідно враховувати правила частини другої статті 3 Сімейного кодексу України про те, що сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Зазначений п'ятирічний строк повинен виповнитися на момент відкриття спадщини і його необхідно обчислювати з урахуванням часу спільного проживання зі спадкодавцем однією сім'єю до набрання чинності цим Кодексом [4].

Із зазначеного випливає, що для набуття права на спадкування за законом на підставі статті 1264 Цивільного кодексу України необхідне встановлення двох юридичних фактів: 1) проживання однією сім'єю із спадкодавцем; 2) на час відкриття спадщини маж сплинути щонайменше п'ять років, протягом яких спадкодавець та особа (особи) проживали однією сім'єю.

Однак, чинне законодавство не визначає, які докази можуть вважатися беззаперечним підтвердженням факту спільного проживання осіб, таким чином вирішення питання про належність і допустимість доказів у спорах про встановлення факту проживання однією сім'єю – є обов'язком суду при оцінці таких доказів.

Аналогічного правовий висновок викладено у постанові Верховного Суду від 08 грудня 2021 року у справі №369/16486/18 [5].

Щодо змісту доказів, які використовуються для встановлення факту спільного проживання осіб варто зазначити, що згідно з усталеною судовою практикою самі лише показання свідків та спільні фотографії не можуть бути єдиною підставою для встановлення факту спільного проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без реєстрації шлюбу.

Такий правовий висновок викладено в постановах Верховного Суду від 12 грудня 2019 року у справі № 466/3769/16-ц [6], від 23 вересня 2021 року у справі № 204/6931/20 [7].

У постанові Верховного Суду у справі №204/6931/20 від 23 вересня 2021 року зазначається, що належними та допустимими доказами проживання чоловіка та жінки однією сім'єю без реєстрації шлюбу можуть бути, зокрема, але не виключно: свідоцтва про народження дітей; довідки з місця проживання; свідчення свідків; листи ділового та особистого характеру тощо; свідоцтво про смерть одного з «подружжя»; свідоцтва про народження дітей, в яких чоловік у добровільному порядку записаний як батько; виписки з погосподарських домових книг про реєстрацію чи вселення; докази про спільне придбання майна як рухомого, так і нерухомого (чеки, квитанції, свідоцтва про право власності); заяви, анкети, квитанції, заповіти, ділова та особиста переписка, з яких вбачається, що «подружжя» вважали себе чоловіком і дружиною, піклувалися один про одного; довідки житлових організацій, сільських рад про спільне проживання та ведення господарства [7].

На сьогодні при вирішенні спорів щодо встановлення факту спільного проживання однією сім'єю суди, не маючи законодавчо визначених норм, які регулюють це питання, у кожній справі суб'єктивно оцінюють сукупність поданих сторонами доказів, що в окремих випадках може призвести до винесення суперечливих рішень.

Проведений аналіз чисельних судових рішень дає підстави для висновку, що обов'язковою умовою для визнання осіб членами сім'ї, крім власне факту спільного проживання, є наявність спільного бюджету, спільного харчування, купівлі майна для спільного користування, участі у спільних витратах на утримання житла, його ремонт, надання взаємної допомоги, наявність усних чи письмових домовленостей про порядок користування житловим приміщенням, інших обставин, які засвідчують реальність сімейних відносин не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини.

Підсумовуючи все наведене вище варто зазначити про недосконалість чинного законодавства в сфері праввідносин власності осіб, які проживають однією сім'єю без реєстрацію шлюбу, що призводить до виникнення колізій та протилежних рішень суду.

Література:

1. Сімейний кодекс України із змінами та доповненнями №2947-III: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
2. Сурженко О. А. Деякі питання, що постають при здійсненні прав на спільне майно. // О. А. Сурженко // Теорія і практика правознавства. – 2018. – Вип. 1 (13). – С. 1-10.

3. Цивільний кодекс України із змінами та доповненнями №435-IV: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
4. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року №7 «Про судову практику у справах про спадкування»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08#Text>.
5. Постанова Верховного Суду від 08 грудня 2021 року у справі №369/16486/18: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=102010433&red=1000037b30a0f0ffaa55524e6cd0c5a6d1b683&d=5>.
6. Постанова Верховного Суду від 12 грудня 2019 року у справі №466/3769/16-ц: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=86435491&red=100003f84c4330eae134821b334edad0d9af55&d=5>.
7. Постанова Верховного Суду від 23 вересня 2021 року у справі №204/69/31/20: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=99976951&red=100003d7945ca7dd00fbd928038460f5be3043&d=5>

*Чебишев Максим Романович,
аспірант кафедри правосуддя
та філософії юридичного
факультету, Сумський національний
аграрний університет*

*Науковий керівник:
Ясинок Микола Михайлович, доктор
юридичних наук,
Сумський національний
аграрний університет*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПОРУШЕНИХ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ УЧАСНИКІВ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4287/>

Відповідно до ч. 1 ст. 4 ЦПК України, «Кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів». Це означає, що всі учасники земельних правовідносин, які

вважають, що їхні персоніфіковані права чи законні інтереси ким-то порушені, мають право звернутися до суду загальної юрисдикції для їх захисту.

Цивільне судочинство є універсальною формою розгляду та вирішення не лише земельних, але і цивільних, сімейних, трудових, житлових та інших спорів, а тому його норми мають бути максимально уніфікованими для практичного застосування всіма учасниками процесуальних правовідносин. Як справедливо зазначає С. В. Сенік, «у контексті дослідження законодавчо закріпленого права на судовий захист, справедливою є доктринальна позиція, що умови успішної реалізації наведених законодавчих положень включають обов'язок держави та суспільства надавати усім заінтересованим суб'єктам реальні, ефективні та недискримінаційні можливості доступу до правосуддя. Адже визначена у такий спосіб гарантія судового захисту означає, з одного боку, право звернутися за захистом до відповідного суду та, з іншого боку, – обов'язок суду розглянути звернення і ухвалити за результатами його розгляду законне та обґрунтоване рішення [1, с. 84].

Під поняттям земельно-правових відносин, з точки зору матеріального права розуміються відносини, які виникають між власником (власниками) землі і користувачами – володільцями на підставі закону чи договору, предметом яких є земля.

Красюк Н. І., класифікуючи земельні правовідносини за головними земельно-правовими інститутами, що законодавчо закріплені у нашій державі, виділяє наступні їх види:

- 1) відносини власності на землю та відносини землекористування;
- 2) відносини у сфері управління земельним фондом (або управлінські земельні відносини);
- 3) відносини у сфері раціонального використання й охорони земель (або землеохоронні відносини) [2, с. 182].

До суб'єктів земельних правовідносин ми відносимо не лише фізичних чи юридичних осіб, а і саму державу. На сьогодні в Україні частина земель знаходиться у власності фізичних та юридичних осіб, інша частина – в державній власності або у власності територіальних громад. Таким чином, право власності на землю є речовим правом, а відтак саме власники або титульні володільці, до яких, наприклад, можуть належати орендарі, громадські чи релігійні організації тощо мають право захищати свої речові права шляхом подання позовів до судів загальної юрисдикції. Змістом таких звернень може мати як віндикаційний, так і негативний характер. Такі позови не є новими. Вони відомі правосуддю ще з часів Древнього Риму, оскільки виникли з підстав судового захисту права власності. Так, під віндикацією (*rei vindicatio*) зокрема розумілося витребування своєї речі неволодіючим

власником від володіючого невласника [3, с. 213]. Таким чином, у віндикаційному позові мова завжди йшла про відновлення порушеного права у зв'язку із втратою власником своєї власності.

Отже, механізм судового захисту земельного права шляхом віндикації передбачає ухвалення судом рішення саме про повернення земельної ділянки, а не про відшкодування її вартісного еквіваленту, що є важливо для земельних правовідносин.

Іншим позовом щодо захисту речового права на рівні судів загальної юрисдикції є негаторний позов (action negatoria) [4, с. 107]. Суть останнього з точки зору земельних правовідносин полягає в тому, що у позові мова завжди іде про усунення перешкод, які заважають власнику нормально здійснювати своє право власності.

Наприклад, у постанові Великої Палати Верховного Суду від 04 липня 2018 року у справі № 653/1096/16-ц (провадження № 14-181цс18) зазначено, що негаторний позов – це позов власника, який є фактичним володільцем майна, до будь-якої особи про усунення перешкод, які ця особа створює у користуванні чи розпорядженні відповідним майном. Позивач за негаторним позовом вправі вимагати усунути існуючі перешкоди чи зобов'язати відповідача утриматися від вчинення дій, що можуть призвести до виникнення таких перешкод. Означений спосіб захисту спрямований на усунення порушень прав власника, які не пов'язані з позбавленням його володіння майном. Визначальним критерієм для розмежування віндикаційного та негаторного позовів є наявність або відсутність в особи права володіння майном на момент звернення з позовом до суду [5].

Прикладом негаторного позову у земельних правовідносинах є вимога щодо повернення земельної ділянки водного фонду, яка була зайнята суб'єктом з порушенням статті 59 ЗК України. В даному випадку Велика Палата Верховного Суду у своїй постанові від 28.11.2018 р. у справі № 504/2864/13-ц зазначила, що зайняття земельної ділянки водного фонду з порушенням статті 59 ЗК України має розглядатися як не пов'язане з позбавленням володіння порушення права власності держави чи відповідної територіальної громади. У такому разі позовна вимога зобов'язує повернути земельну ділянку і з цих підстав має розглядатися як негаторний позов, який може бути заявлений упродовж всього часу тривання порушення прав законного володільця відповідної земельної ділянки водного фонду (див. також пункт 96 постанови Великої Палати Верховного Суду від 4 липня 2018 року у справі № 653/1096/16-ц) [6].

Якщо сторони земельних правовідносин знаходяться у договірних відносинах, їх відносини мають зобов'язальний характер по відношенню одна до одної і у випадку порушення взятих на себе договірних

зобов'язань. В такому випадку застосовуються зобов'язально-правові способи захисту, передбачені такою двосторонньою чи багатосторонньою угодою. В такому випадку ні в'їдикаційний, ні негаторний позови не застосовуються, що підтверджується і існуючою судовою практикою Верховного Суду [7].

Отже, при захисті особою свого порушеного права чи законного інтересу у договірних відносинах, предметом яких є землі сільськогосподарського призначення, на перший план виходять умови договірно-правової відповідальності, оскільки останні при зверненні особи до суду починають трансформуватись, набуваючи процесуально-правового характеру, що є важливо для правозастосовчого процесу.

Таким чином, під договірно-правовою відповідальністю у сфері захисту порушених прав та законних інтересів учасників земельних правовідносин в цивільному судочинстві України розуміється не лише процес усунення порушень щодо прав власності чи користування і володіння, але і певний фінансово-правовий критерій (грошові санкції), який визначається за взаємною домовленістю сторін, зокрема з урахуванням наявних збитків. До поняття прямих збитків, які витікають із порушень договірно-правового характеру, відноситься і упущена вигода. Але в кожному такому випадку важливим буде причинно-наслідковий зв'язок, який потребує безумовного доказування в судовому процесі.

Як бачимо, питання захисту порушених прав та законних інтересів учасників земельних правовідносин у сфері цивільного судочинства є доволі складним. Нажаль, наукових досліджень, які б носили комплексний характер, поєднуючи в собі матеріальне земельне право і цивільне процесуальне право є явно недостатньо, хоча проблематика є доволі актуальною не лише на доктринальному, але і на прикладному рівні.

Література:

1. Сенік С. В. Цивільне судочинство як форма здійснення правосуддя у цивільних справах. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2021. № 4. С. 80-90. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/254310> (дата звернення: 18.01.2023).
2. Красюк Н. І. Земельні відносини в Україні як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 1. С. 180-189.
3. Підпригора О. П. Римське приватне право ; Вид. 3-є, перероб. та доповн. К.: Видавничий Дім «Ін Юре». 2001. 440 с.
4. Слипченко С. А., Смотров О. И., Кройтор В. А., Шишка Р. Б., Основы римского частного права. Уч. пособ. Харьков: «Эспада», 2004. 192 с.

5. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 04 липня 2018 року у справі № 653/1096/16-ц URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75296538> (дата звернення: 16.01.2023).
6. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 28 листопада 2018 року у справі № 504/2864/13-ц URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81842010> (дата звернення: 20.01.2023).
7. Постанові Верховного Суду від 6 липня 2022 року у справі № 521/20396/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105190685> (дата звернення: 20.01.2023).

*Шерстюк Ганна Миколаївна,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
інформаційного, господарського
та адміністративного права
факультету соціології і права
Національний технічний
університет України «Київський
політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»,
член-кореспондент Академії
адміністративно-правових наук
України, керуюча адвокатським
бюро «Ганни Шерстюк», адвокат
ORCID: 0000-0001-9562-3531*

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮСТИЦІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4286/>

Право на судовий захист виступає однією з головних конституційних гарантій, проголошених Україною. Кожна особа, яка перебуває на території нашої держави, має право звернутися до суду за захистом суб'єктивних прав та законних інтересів, якщо в цьому виникає необхідність. Надзвичайної актуальності можливість захисту особистих прав в суді набуває у відносинах в публічно-правовій сфері, адже дані відносини характеризуються не тільки частими порушеннями з боку владних суб'єктів, а й станом істотно меншої захищеності підвладного суб'єкта.

Адміністративна юстиція в сьогоденній Україні продовжує розвиватися за зразками європейських аналогів, що призводить до неухильного руху в сторону більш ефективного захисту українців від свавілля з боку державних органів. В цьому контексті важлива роль відводиться формуванню судової практики. При належному аналізуванні судової практики вбачається можливим виявити ті сфери публічно-правових відносин, в яких відбувається найбільше порушень з боку публічної адміністрації. Таке виявлення повинно стати поштовхом для виправлення негативних тенденцій. Наприклад, адміністративно-правові спори в сфері оподаткування складають майже одну третину від загальної кількості всіх адміністративних справ в Україні.

Зрештою, рішення адміністративних судів – це юридична та непорушна констатація правомірності вимог однієї сторони та неправомірної поведінки іншої, яка повинна потягти за собою наслідки у вигляді справедливої сатисфакції та відтворення принципу верховенства права.

Загальнодержавна адміністративно-судова практика виконується в судах першої інстанції, адже сама через дану інстанцію проходять абсолютно всі адміністративні справи, без виключення. Особливо варто наголосити на тому, що місцеві адміністративні суди останнім часом виносять доволі якісні рішення. Аналіз статистичних даних, проведений в даному розділі, чітко продемонстрував позитивну динаміку та відносно невеличкий процент помилкових рішень судів першої інстанції, який коливається на рівні приблизно 10% від загальної кількості справ, що розглядаються. Існують передумови стосовно дедалі більшого покращення розгляду адміністративних справ в судах першої інстанції. Головною з таких передумов вбачається запуск роботи системи Електронного суду на повну потужність.

Моніторинг Єдиного державного реєстру судових рішень, проведений в підрозділі 3.1. дозволив виявити позитивну тенденцію щодо активного сприяння місцевими адміністративними судами захисту цивільних прав фізичних та юридичних осіб від управлінського беззаконня, яке зустрічається не так вже й рідко.

При цьому, як би не покращувалася з року в рік якість винесених рішень судами першої інстанції, велика кількість справ потребує перегляду на предмет перевірки судових висновків. Перегляд судових рішень є невід'ємною частиною права на судовий захист, гарантованого, як Конституцією України, так й Конвенцією про захист прав і основоположних свобод людини та громадянина.

Переглядом судових рішень прийнято вважати комплекс процесуальних засобів, які починають діяти лише після подачі зацікавленим суб'єктом відповідної скарги до вищестоящего судового

органу. Глобальна задача вищої судової інстанції полягає не тільки у виправленні помилок, допущених попередньою інстанцією, а й в наданні більш виваженого правового висновку. Достеменно відомо, що контроль вищої інстанції над здійсненням своїх функцій нижчою інстанцією призводить до мінімізації ризиків щодо прийняття незаконних рішень.

Інститут перегляду судових рішень характерний для більшості демократичних держав світу та доволі успішно працює в Україні. Судова реформа, проведена в Україні у 2016 році запровадила в державі зрозумілу судову систему, побудовану на триланковому принципі інстанційності. Сучасна судова система України забезпечує всіх та кожного правом переглянути судові рішення нижчої судової інстанції через звернення до вищої або оскаржити судові рішення у зв'язку з нововиявленими чи виключними обставинами.

Законодавець не даремно передбачив право перегляду початкового судового рішення для кожного в державі, адже така можливість сприяє розвитку впевненості громадян щодо панування принципу верховенства права.

Найпопулярнішою стадією перегляду судових рішень є апеляційне провадження. Апеляційний суд, на відміну від суду касаційної інстанції, перевіряє всю адміністративну справу повністю. Тобто досліджує не лише застосування попередньою інстанцією норм матеріального та процесуального права, а й безпосередньо фактичні обставини справи. В цьому полягає істотна відмінність апеляційного перегляду рішення від касаційного, тому що в межах останнього досліджується лише формальна складова рішення. В певних випадках апеляційний суд навіть вправі вийти за межі вимог, заявлених в апеляційній скарзі.

Потребує зауваження той факт, що з прийняттям КАС України в новій редакції апеляційне та касаційне провадження зазнало певних видозмін, направлених на вдосконалення загальних основ інституту перегляду судових рішень. Так було збільшено строки на апеляційне та касаційне оскарження та змінено порядок подачі відповідних скарг. Втім більш революційною здається новела щодо неможливості оскарження в касаційному порядку деяких адміністративних справ. Так в сучасних реаліях в касаційному порядку не можуть бути оскаржені судові рішення у малозначних справах.

Поряд із класичними способами перегляду судових рішень українське законодавство передбачає існування й надзвичайного способу оскарження – перегляд за нововиявленими або виключними обставинами. Віднесення даного виду перегляду судових рішень до надзвичайних пояснюється тим, що за своєю суттю даний вид оскарження не передбачає застосування принципу інстанційною ієрархії. Перегляд рішень за нововиявленими або виключними обставинами здійснюється

тим же самим судом, який виніс початкове судове рішення. Слід відмітити, що перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами не користується особливою популярністю через свою специфічність та займає лише близько 1% від загальної кількості справ, які розглядаються в рамках адміністративного процесу. Втім перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами являє собою інститут, який очевидно сприяє належному захисту цивільних прав фізичної особи, що неодноразово підтверджувалося ним в рамках інших юридичних процесів. Найважливіший аспект, який необхідно враховувати при перегляді судових рішень за нововиявленими обставинами зводиться до того, що такий перегляд побудований на нових обставинах, а не на нових доказах. Природно, що необхідно розрізняти нові докази із доказами, які підтверджують нововиявлені обставини.

Дослідження, проведене у цій статті яскраво свідчить про те, що головною проблемою при захисті цивільних прав фізичної особи від свавілля в публічно-правовій сфері стає кінцева фаза судового захисту, а саме виконання судового рішення. На суттєві проблеми України із виконанням судових рішень неодноразово вказував Європейський Суд, який все більше дивується хронічності цієї проблеми в нашій державі.

Особливо гостро в Україні обстоять справи із виконанням судових рішень в ситуаціях, пов'язаних із соціальними правовідносинами, в яких час від часу з'являється потреба у здійсненні платежів з державного бюджету, в якому систематично не закладаються статті витрат на відшкодування коштів за програними державними органами судовими справами.

Виконання рішень суду за немайновими позовними вимогами теж спіткають певні труднощі, адже в багатьох випадках досягнення захисної мети реалізується безпосередньо через дії суб'єкта із владними повноваженнями, які направлені на виконання судового рішення. Сам владний суб'єкт усіляко намагається уникнути вчинення необхідних дій та фактично саботує виконання судового рішення. Аби подолати відмічену проблему доцільно було б наділити суд можливістю приймати управлінське рішення замість органу публічної адміністрації у чітко передбачених випадках, взявши за основу досвід таких країн із розвинутою адміністративною юстицією, як Німеччина або Австрія.

На відміну від господарського та цивільного процесів, в адміністративному процесі передбачені спеціальні засоби судового контролю, які повинні сприяти більш якісному виконанню судових рішень.

Важливо, аби суди тримали на думці питання майбутнього виконання судового рішення ще на стадії судового розгляду справи. Суддям треба чітко формулювати судові рішення, аби не виникало

потреби в його роз'ясненні, а також усіяко захищати предмет позову, адже не поодинокі випадки, коли на момент набрання рішенням законної сили його виконання вже фактично неможливе.

Якщо Україна дійсно жадає бути правовою державою, в якій захист прав пересічної особи не порожній звук, то треба змінювати загальний підхід до виконання судових рішень в адміністративних справах на загальнодержавному, доктринально-правовому рівні. Більш ретельно необхідно досліджувати поради Європейського Суду, взаємодіючи з ним, а не ігнорувати приписи міжнародно-правової судової установи, що часто відбувається у вітчизняних реаліях. Принцип обов'язковості судових рішень повинен стати реальною нормою, а не носити декларативний характер.

Література:

1. Захист цивільних прав фізичних осіб в адміністративному судочинстві України: [дисертація на здобуття наук.ступ. к.ю.н] / Г. М. Шерстюк – Київ, 2020
2. Адміністративне право. Загальна частина: [навч. посіб.] / [С. М. Алфьоров, С. В. Ващенко, М. М. Долгополова, А. П. Купін]. – К: Центр учбової літератури, 2011.
3. Проект Закону України «Про адміністративну процедуру» № 3475 від 14.05.2020 року. Електронний ресурс доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68834
4. Загальне адміністративне право: [Навч.посіб.] / Р. С. Мельник, В. М. Бевзенко. – Київ: Ваіте, 2014
5. Конституція України: редакція від 28.06.1996 року. Електронний ресурс доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
6. Адміністративна юстиція України: проблеми теорії і практики. Настільна книга судді/ За заг. ред. О. М. Пасенюка. – К.: Істина. – 2007
7. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV (Нова редакція 15.12.2017) / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 35-36, № 37
8. Смотрич Д. В. Правове забезпечення виконання судових рішень в адміністративних справах і рішень Європейського суду з прав людини. – 2016. – Вип. 3. Електронний ресурс режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/arvu_2016_3_28

*Осинов Анатолій Олександрович,
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії
і педагогіки Національного
технічного університету
«Дніпровська політехніка»*

ІДЕЯ СПІВМІРНОСТІ ЛЮДИНИ І ВСЕСВІТУ ЯК ПАРАДИГМА ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ ДУХОВНОСТІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4279/>

У своїх дослідженнях філософська антропологія як міждисциплінарна наука спирається на широке коло знань про природу людини, які включають у себе як природничо-наукові, так і гуманітарні знання. У свою чергу, виникає необхідність кореляції цих знань, здобутих за допомогою різноманітних методологій. Особливо це стосується питання встановлення взаємозв'язку між природничими і гуманітарними знаннями про людину, що виражається у проблемі співвідношення та поєднання, відповідно, об'єктивної і суб'єктивної складових дослідження та своєрідності їх синтезу. Якщо ж притримуватися думки, що кожна людина є унікальною у своїх проявах, то виникає питання наскільки цю унікальність можливо осягнути, спираючись лише на узагальнюючі визначення, до яких прагне наукове знання.

Філософська антропологія у вивченні природи людини спирається на увесь арсенал методів, напрацьований як природничими, так і гуманітарними науками у різні періоди їх розвитку. Однак, постає питання про підгрунття єдності даних методів з точки зору філософсько-антропологічного підходу, предмет якого полягає, з одного боку, у вивченні цілісної природи людини в усіх її проявах; з іншого, – у визначенні стрижневої якості людини, сутність якої полягає у спрямуванні на духовне зростання, незважаючи на багатоманіття проявів «полісутнісного homo» [5]. Виходячи з такого розуміння предмета філософської антропології, слід визначити таку форму діяльності людини, яка б, по-перше, охоплювала собою усі рівні її природи, – рівні антропо-буття: тілесність, відчуття, почуття, мислення, цінності, переконання і Абсолют [4]; по-друге, проявлялася б як у

природничо-науковому знанні, так і у гуманітарному; по-третє, виходила за межі наукової діяльності у простір повсякденності; по-четверте, виводила б людину у перспективі її розвитку на рівень співмірності із Всесвітом. Подібна діяльність слугує універсальним підґрунтям будь-якого творчого процесу, виступає підставою трансформацій психіки людини у напрямку її духовного зростання шляхом подолання своїх недоліків.

Такою формою діяльності можна вважати *наслідування*, яке супроводжує людину на усіх етапах її життя, приймаючи різноманітні форми в залежності від чи то віку окремої особистості людини, чи то історичного етапу розвитку людства, чи то форми діяльності. Відома теза про те, що онтогенез у стислому вигляді проходить усі стадії філогенезу цього разу набуває особливого значення, тому до наслідування виступає загальною матрицею, на теренах якої розгортається співмірність, коеволюція людини і навколишнього світу. Наслідування у широкому розумінні, як зародок, включає у собі усі подальші трансформації психіки, не втрачаючи свій зв'язок з онто-філогенетичним процесом, на перетині силових векторів якого здійснюється зростання духовного потенціалу особистості.

На першому етапі розвитку людства, – стадії первісного суспільства, ці фактори ще не диференціювалися один від одного: людина не відокремлювала себе від оточуючого її світу. Однак вже самим фактом діяльності, яка носила символічний характер, людина окреслювала межу між природним як таким і природним, артикульованим її діями, наповненими змістом первісних вірувань фетишизму, тотемізму, анімізму і магії. Усі форми первісної магії, – гомеопатичної і контагіозної, конституювалися на імітативній дії, результатом якої стало подвоєння світу на реальний світ і світ, відтворений діями людини. Таким чином формувався внутрішній світ рефлексій, фантазій, потягів тілесно-відчуттєво-почуттєвого процесу, який створювався в результаті усвідомлення наслідувальної дії.

Інструментами такого подвоєння виступала аналогія, асоціативна подібність, схожість предмета зі створюваною в наслідувальній дії подобою предмета. Для цього людина користувалася усіма розвиненими і існуючими на той час можливостями, – тілом, відчуттями і почуттями. Дані сутнісні сили були тим інструментарієм, за допомогою якого здійснювався процес відтворення як зовнішнього, так і внутрішнього змісту світу та людини. На матеріалі цих сутнісних сил здійснювалася імітація, відтворення властивостей оточуючого світу, конституювалася функція наслідування цьому світові, усвідомлювалися форми зв'язків (форми партиципації за Л. Леві-Брюлем [2]) між людиною і світом, а тим самим – і своєрідна форма співмірності людини і Всесвіту.

Ця співмірність мала безпосередній характер і, з одного боку, організовувала єдність тілесності, відчуттів і почуттів із зовнішнім предметом. на який спрямована наслідувальна дія; а з іншого – формувала умови для виникнення внутрішньо-духовного осягнення сутності світу.

Наступна форма співмірності Людини і Всесвіту формується у період стародавніх цивілізацій на теренах міфології, діючими персонажами яких виступають боги, пантеон богів, – екстрапольовані назовні внутрішні сили людини, представлені в антропоморфному вигляді. Так, наприклад, у міфології Межиріччя, стародавнього Єгипту, упанішад і філософії стародавньої Індії та Китаю можна бачити, як поступово диференціюється уявлення про структуру тіла людини (певних його органів) та відповідність їх діяльності певним космічним процесам, – планетам сонячної системи, металам, ритмам року, циклам років, дням тижня тощо. Співмірність Людини і Всесвіту у даному випадку наповнюється більш конкретним змістом і розгортається у формі символічного бучення світу. Квінтесенцією цієї форми співмірності виступає положення Гермеса Трисмегіста про тотожність верху і низу як умову здійснення речей видимих і невидимих: «Те, що внизу, – подібне до того, що вгорі, А те, що вгорі, – подібне до того, що внизу. І знати це треба для того, аби набути пізнання найпречудовішого Єдиного!» [3]. Одним із найяскравіших прикладів співмірності Людини і Всесвіту виступають системи символів в астропсихології, де знакам Зодіаку, планетам, домам гороскопу, числовим визначенням аспектів між точками гороскопу, нерухомим зіркам (міфологія сузір'їв) тощо ставляться у відповідність частини тіла людини, її органи, психологічні характеристики особистості. Більше того, астрологічний символізм, розширюючи сферу своїх інтерпретацій, вже у стародавні часи стає своєю «універсальною алгеброю» осягнення будь-яких процесів як зовнішнього світу природних і соціальних процесів, так і внутрішньо-духовних процесів індивіда і соціуму взагалі [7]. Таким чином, розумінням того, що цілісність природи людини співмірна із цілісністю Всесвіту, просякнуті стародавні міфологічні уявлення, які у символічній формі магічної дії, ритуалу, містерії намагаються конституювати єдність усього суцього.

Далі, через традиції східної філософії, наприклад, даосизму («пізнай самого себе і ти пізнаєш увесь світ», «навчись керувати собою і ти навчишся керувати світом»), через позицію Платона про те, що душа людини містить у собі уся сукупність знань і завдання лише у тому, щоб їх пригадати, – дана ідея досягає апогею у неоплатонізмі у *розумово-аналітичній формі* як діалектика Єдиного і множинного. Водночас антична філософська традиція була пов'язана з розумінням зв'язку філософії зі способом життя пошукувача мудрості [1].

У свою чергу, християнство, спираючись, з одного боку, на парадигму неоплатонізму, а з іншого – на *інтуїтивно-емоційну* складову природи людини (*віра*), пропонує свій варіант ідеї тотожності макро- і мікрокосму. Він полягає у вірі єдності Святої Трійці, центром тяжіння якої є особистість Христа, котрий у своєму єстві поєднав вселенсько-духовну (божественну) і індивідуально-матеріальну (земну) природу людини. Релігійна антропологія, починаючи з Августина Блаженного, акцентує увагу на тій позиції, що пошуки Бога слід здійснювати у напрямку самопізнання – через пізнання Бога у своєму серці.

З точки зору аналізу процесу трансформації природи людини у контексті розвитку даних факторів мають значення концепція тотожності мікро- і макрокосму та онто- і філогенезу. Ідея тотожності макро- і мікрокосму виникнула за умови, коли людина на початковому етапі розвитку культурних надбань почала свідомо їх ретранслювати у формі культивування певних традицій. У ході даного процесу відбувалося становлення інститутів здобуття, накопичення і передачі знань, навичок, вмінь, компетенцій тощо. Найбільш евристично цінною для усвідомлення людиною своєї природи та конституювання методології вдосконалення особистості стала парадигма *тотожності мікро- і макрокосму*, яка протягом століть культивувалася як у духовних практиках (мораль, релігія, мораль), так і у практичній філософії (наприклад, парадоксальна практика даосизму, практика маевтики Сократа, філософія як спосіб життя в античній культурі за П'єром Адо [1], сучасні психотерапевтичні практики тощо). У ХХ столітті М. Шелер [6] розробив концепцію співмірності людини і Природи, яка охоплює собою увесь комплекс природничого і гуманітарного знання на засадах міждисциплінарного підходу і надає можливість з'ясувати процес духовного розвитку людини як взаємозустрічний рух матерії до духу і духу до матерії.

Література:

1. Адо П'єр. Філософія як спосіб життя. – Новий Акрополь, Київ. 2020. – 312 с.
2. Леві-Брюль Л. Надприродне у первісному мисленні / Пер. під ред. В. К. Нікольського і А. В. Кісіна М., 199. – 372 с.
3. Класика духовної філософії і сучасність / <https://ua.philosophy-of-religion.org.ua/1.html>
4. Осипов А. О. Онтологія духовності: Монографія ; У двох книгах. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. Книга 1. – 234 с.; Кн. II. – 232 с.
5. В.Г. Табачковський. Полісутнісне homo: філософсько-мистецька думка в пошуках "неєвклідової рефлексивності". – К.: Ін-т філософії НАН України / К. : ПАРАПАН, 2005. – 432 с.

6. Шелер М. Положення людини у космосі // Читанка з філософії: У 6 книгах. – К.: Довіра, 1993. – Кн. 6: Зарубіжна філософія ХХ століття. – С. 146-152.

7. Fidelsberger Heinz. Astrologie 2000. Struktur einer Wissenschaft von Morgen. Kremeyr & Scheriau, Wien, und die neue Schweizer Bibliothek, Zürich, 1972. – 384 p.

*Яковлєв Ігор Васильович,
кандидат історичних наук,
Національний університет
«Одеська політехніка»*

ВПЛИВ ШАХІВ НА ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4264/>

Проблематика гендерних стереотипів, постає гострим питанням в цивілізованому сьогоденні. Більшість з яких формують не правильний образ жінки у повсякденному житті, тим самим вони заважають, повноцінному та рівноправному існуванню як чоловіків так і жінок. Боротьба із застарілими стереотипами повинна мати систематизований підхід, згідно з яким необхідно протидіяти не тільки існуючим стереотипам, а і факторам які до них призводять.

Розглянемо дане гендерне питання на прикладі популярної гри «шахи». Перше, що приходить на думку це незамінність фігури «Короля», та другосортність фігури «королеви». Звісно можна стверджувати, що такі правила, а правила змінювати не можна. Якщо глибше проаналізувати дану ситуацію чому це так і до чого це призводить, то вийде що це призводить до формування у свідомості як дітей так і суспільства в цілому, гендерного стереотипу, що чоловіки по правилам є головнішими за жінок і тут нічого змінити не можна. Саме королю в грі надається ключове місце, саме життя короля є найціннішим по правилам гри і після його смерті партія вважається програною. Тоді як ферзь загально прийнята назва «королева» чи «дама», хоч і має найліпші характеристики і можливості, проте вона повинна виконувати максимум функцій, і при необхідності віддати своє життя заради благополуччя короля.

Шахи є не тільки популярною а й вельми корисною грою, яку все частіше вводять в шкільні програми як обов'язковий предмет. Гра розвиває логічне мислення, проте, у даному випадку насаджує шкідливе

уявлення про гендерну нерівність. Традиційно, під словом стереотип розуміють якусь схему (кліше), на основі якої відбувається сприйняття та оцінка інформації. Ця схема виконує функцію узагальнення якогось явища, предмета або події, з її допомогою людина діє або виробляє оцінку автоматично, не задумуючись.

Концепція соціального стереотипу означає здатність людини узагальнено оцінювати навколишній світ і служити основою для його висновків і некритичних висновків. Позитивна функція соціальних стереотипів складається в тому, що, діючи в умовах дефіциту інформації, вони дозволяють швидко реагувати на зміни, що відбуваються, прискорюють процес пізнання. Однак далеко не завжди соціальний стереотип є відображенням об'єктивної реальності. Найчастіше стереотипи здійснюють консервативне вплив, формуючи в людях помилкові знання і уявлення, які, в свою чергу, негативно позначаються на процесах міжособистісного взаємодії. Узагальнення характеристик окремих індивідів та поширення їх на групу людей та явищ називається стереотипізацією.

Стосовно інших фігур, чи правил, дане питання не виникає і в цілому гра з затвердженими правилами, що відпрацьовувались віками, є свого роду витвором мистецтва. Питання виникає лише до безальтернативності фігури короля, а враховуючи популярність гри та масовість гравців в світі, можна стверджувати що через неї у світі формуються гендерні стереотипи щодо значимості постаті чоловіка-короля, та приниження ролі жінки-королеви. Єдиний вихід з даної ситуації це перейменування головної фігури в шахах на гендерно-нейтральну назву, або надання можливості використовувати фемінітиви щодо неї, тоді як фігуру «королеви» називати виключно ферзем.

Джерела:

1. Правила гри в шахи [Електроний ресурс] джерело доступу: <https://scu.org.ua/pravy-la-gry-v-shahy>

*Tetiana Yuriivna Pohorielova,
Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor
at the Department of Pedagogy,
Foreign Philology and Translation
Simon Kuznets Kharkiv National
University of Economics
ORCID: 0000-0002-0743-8414*

GOOGLE CLASSROOM AS A TOOL FOR ENHANCING DISTANCE EDUCATION IN HEI

Internet address of the article on the web-site:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4284/>

In connection with the current security situation in Ukraine, the issue of choosing accessible and easy-to-use information and communication technologies for distance learning, which would ensure the creation, rapid distribution, and storage of educational materials, active communication between the student and the teacher, as well as permanent education support, is gaining great relevance [1].

Today, one of the most popular platforms for distance education of students is Google Classroom (<https://classroom.google.com>), the free-of-charge use of which allows you to organize the effective interaction of all subjects of the educational process, structure the educational material, and ensure the efficient assessment of the learning achievements of students of higher education institutions.

Many domestic scholars, namely S. Antoshchuk, I. Voytovych, Y. Bogachkov, P. Uhan, V. Khrypun, O. Chekhratova emphasize several positive qualities of this educational platform: being free of charge; self-registration; availability of a universal Google account, which simplifies access to all services; availability of convenient functionality; accessibility from any digital device connected to the Internet, etc. [2].

Foreign scholars, namely Maman, H. Baharun, M. Rohman & F. Baskoro argue that Google Classroom possesses huge educational potential which can be utilized to maximize the process of delivering material to students. They emphasize that the task assignment tools available in Google Classroom can enhance students' learning responsibility by generating automatic copies of tasks individually assigned by name for each subscriber of the discipline [4].

To help Ukrainian educators acquire the necessary digital competencies and master new educational tools, the Ministry of Education and Culture will

provide training by organizing seminars and publishing online materials on the use of Google Workspace for Education. One such opportunity is the newly created online course Google Digital Tools for Education, available during the 2022-2023 school year for educators of all levels, free of charge.

In the context of higher education support, The Google Class platform allows the educator to structure the training course by sections, define their topics, create a calendar plan, specify the terms of studying the relevant material, as well as the terms of completing educational tasks. Within a specially created course, educators can publish learning tasks for specific academic groups, send announcements and initiate discussions. At the same time, the assignments submitted by the students are automatically organized into the system of folders and documents on Google Drive [3].

An essential advantage of the Google Class service is the ability to integrate Google Classroom and Google Drive – after creating a specific course, a folder with educational materials is created for the teacher and students on Google Drive.

Another advantage is productive and fast communication among the subjects of the educational process, which is the key to effective feedback. In favor of the information security of the platform is the possibility of creating an access code for each newly created course [6].

Students, in turn, create their account, through which they can perform educational tasks, exchange educational materials, project an individual educational trajectory, monitor their educational progress and the progress of the academic group, add comments, and communicate with teachers [7].

On the assignment page, the students can see which task needs immediate submission. The information about the completed work is constantly updated in real time. Also, this service provides an opportunity to add comments to the teacher on the checked work. Google Classroom platform also gives an opportunity to limit the completion of tasks in time with the involvement of the Google Calendar service when publishing assignments on the Google Classroom platform. This service is an effective means of setting the terms of reporting on the performance of independent work by students and a means of developing time management skills, a vital professional competence for future specialists [5].

Therefore, the Google Classroom service is an optimal digital platform that is convenient for both educators and students to use. Its functional potential provides vectors for increasing students' individual responsibility by actualizing time management and action planning. The perspective of the research is the further consideration of the functionality of Google Class, as well as similar educational platforms that have the potential to increase the education responsibility of students.

References:

1. Boiarska-Khomenko A. V. Remote education of adults as one of the ways to solve the negative consequences of military conflict / A. V. Boiarska-Khomenko // *Revista Științifică Progresivă*. – 2018. – № 1. – С. 5-8.
2. Chekhratova, O., Kovalenko, O., Petrenko, V., Pohorielova, T., & Ved, T. (2022). Developing students' autonomy and responsibility via promoting digital and media literacy in an English-language classroom. *Amazonia Investiga*, 11(52), 15-23. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.52.04.2>
3. Хрипун В. О. Хмарні сервіси google як засіб управління освітньою діяльністю закладу дошкільної освіти : дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.10. Київ, 2019. 349 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/716975/1/%D0%94%D0%98%D0%A1.%20%D0%A5%D1%80%D0%B8%D0%BF%D1%83%D0%BD%20%D0%92.%D0%9E.%20-%20eLibrary.pdf>.
4. Maman, & Baharun, Hasan & Witarsa, Ramadhan & Ainin, Dewi & Hodaili, Zafrul & Mushorfan, & Wiranata, Majid. (2021). Google Classroom as a Distance Learning Tool during a Pandemic. *Journal of Physics: Conference Series*. 1899. 012176. 10.1088/1742-6596/1899/1/012176.
5. M. Rohman, F. Baskoro and L. Endah Cahya Ningrum, "The Effectiveness and Efficiency of Google Classroom as an Alternative Online Learning Media to Overcome Physical Distancing in Lectures Due to the Covid-19 pandemic: Student Perspectives," 2020 Third International Conference on Vocational Education and Electrical Engineering (ICVEE), Surabaya, Indonesia, 2020, pp. 1-6, doi: 10.1109/ICVEE50212.2020.9243258.
6. Войтович, І.С., & Трофименко, Ю.С.(2019). Особливості використання Google Classroom для організації дистанційного навчання студентів. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*, (20 (27), 39-43. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series2.2018.20\(27\).06](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series2.2018.20(27).06)
7. Богачков Ю. М. Комплексне застосування Google Classroom для створення варіативних дистанційних курсів [Електронний ресурс] / Ю. М. Богачков, А. В. Букач, П. С. Ухань // *Інформаційні технології і засоби навчання*. – 2020. – Т. 76, № 2. – С. 290-303. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2020_76_2_24

*Васильків Тетяна Володимирівна,
викладач, Відокремлений
структурний підрозділ
«Педагогічний фаховий коледж»;
асистент кафедри початкової
та дошкільної освіти Львівського
національного університету
імені Івана Франка*

ЕСТЕТИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4288/>

Формування естетичної культури педагогів є важливою складовою професійної компетентності. Естетична культура означає здатність людини розуміти і відчувати красу, виявляти творчу активність та здійснювати дії, спрямовані на створення художнього цілісного образу.

Сучасний педагог повинен бути креативним та інноваційним, знати нові технології та методи навчання, вміти використовувати різноманітні форми та методики навчання. Однак, крім цього, важливою складовою професійної компетентності педагога є його естетична культура, тобто знання та розуміння естетичних цінностей, уміння розрізняти красиве від потворного, формувати естетичний смак здобувачів освіти та сприяти їх розвитку в цьому напрямку [5].

С. Вітвицька досліджувала естетичне виховання майбутнього педагога як складник його естетичної культури; учені В. Волкова й О. Куліда визначили шляхи підвищення естетичної культури майбутніх освітян; С. Клименченко виокремив психолого-педагогічні аспекти естетичного виховання педагога; Р. Савченко довів важливість упровадження компетентнісного підходу у процесі формування естетичної культури майбутніх педагогів дошкільної освіти; Л. Суходольською-Кулешовою розроблено систему формування естетичної культури майбутніх педагогів [1, 5]. Як полікомпонентну, інтегровану, динамічну, індивідуально-особистісну якість фахівця, яка містить мотиваційно-ціннісний, особистісний, когнітивний, діяльнісний

та рефлексивний складники, визначає естетичну компетентність В. Рожнова [4]. Вона підкреслює, що саме такий комплекс уможлиблює здійснення педагогом успішного естетичного впливу на вихованців. Отже, в сучасній педагогіці розвиток естетичної культури розглядається як важлива складова загального розвитку особистості, що включає інтеграцію мистецтва в освітній процес, розвиток культури сприйняття мистецтва, створення сприятливого середовища.

Основними складниками естетичної культури майбутніх вихователів є: естетична свідомість, естетичні смаки та погляди, естетичне сприйняття, ідеали судження, естетичне почуття та переживання, певний досвід естетичної діяльності, які у своїй сукупності забезпечують розвиток та саморозвиток естетичних здібностей, потреб і мотивів у сприйнятті естетичних цінностей [2].

Головним компонентом естетичної освіти здобувачів освіти є навчальна діяльність, адже саме під час систематичного викладання предметів естетичного спрямування створюються умови для забезпечення теоретичного та творчо-практичного опанування естетичним контентом.

Для формування естетичної культури педагогів необхідно враховувати наступні аспекти:

- ✓ Систематичний розвиток художньо-естетичної компетенції, що включає знання про художній і культурний контекст, уміння аналізувати та оцінювати художні твори різних жанрів і стилів.

- ✓ Розвиток творчих здібностей педагогів шляхом проведення мистецьких занять, відвідування художніх виставок, майстер класів, кіносеансів, театральних вистав, концертів.

- ✓ Формування естетичної культури як складової професійної компетентності шляхом використання художньої літератури, музики, образотворчого мистецтва у процесі навчання.

- ✓ Використання інноваційних технологій в освітньому процесі, які сприяють розвитку естетичної культури молоді та педагогів.

- ✓ Залучення педагогів до професійних спілок, які допомагають формувати естетичну культуру, спілкування зі спеціалістами в галузі мистецтва та культури [3].

Таким чином, формування естетичної культури педагогів є важливою складовою їх професійної компетентності, оскільки вона

дозволяє створювати сприятливу атмосферу навчання та розвитку молоді, сприяє формуванню в них естетичних смаків і вихованню повноцінної, креативної особистості.

Одним із способів розвитку естетичної культури педагога є вивчення мистецтва та інших проявів культури, таких як література, музика, театр, кіно тощо. Важливо знати не тільки основні факти та фігури, а й розуміти значення та смисл, які несуть у собі твори мистецтва. Такий підхід дозволяє педагогу створювати різноманітні форми навчання, які будуть цікавими та зрозумілими для здобувачів освіти.

Естетична культура педагогів – це сукупність знань, умінь і навичок, пов'язаних з естетикою і мистецтвом, що дозволяють педагогам розуміти, оцінювати і використовувати естетичні явища у своїй професійній діяльності.

Естетична культура дошкільників є важливою складовою їх розвитку. Вона охоплює розвиток естетичного сприйняття світу, формування естетичних уявлень, підвищення рівня культури спілкування та етикету [4].

Для досягнення цієї мети вихователям необхідно створити сприятливу естетичну обстановку в закладі дошкільної освіти, використовуючи красиві кольори, форми та текстури в меблях, іграшках та інших речах. Також вихователі повинні розвивати естетичні здібності дітей, проводячи з ними різноманітну освітню діяльність з малювання, ліплення, аплікації, конструювання, музики, танців та театру.

Важливо навчати дітей шанувати природу, тварин і людей, проявляти турботу про природне середовище та берегти природні ресурси. Потрібно вчити дітей поважати та цінувати культуру інших народів та націй.

Естетична культура дошкільників сприяє розвитку творчості та фантазії, що може стати основою для майбутньої творчої діяльності дитини.

Висновки. Проблема пошуку ефективних підходів до формування естетичної компетентності майбутніх педагогів займає значну увагу багатьох науковців. Ця професійна якість забезпечує педагогу здатність орієнтуватися у естетичній площині усіх культурних явищ, дає можливість знаходити презентабельні траєкторії розвитку власного

іміджу, успішно вирішувати комунікацію з вихованцями у проблемах формування їх естетичного світогляду. Ефективне формування естетичної компетентності можливе у процесі залучення майбутніх педагогів до мистецької діяльності. Завдяки своїй узагальненості, багатозначності, інформаційності, синтетичності мистецтво володіє величезним потенціалом як для естетичного виховання, так і для повноцінного вдосконалення особистості майбутнього педагога. В основу управління розвитком естетичної культури здобувача освіти покладено систему естетичних та художніх знань і вмінь, які стають визначальною характеристикою його гармонійного загального та професійного розвитку.

Література:

1. Барвіна Н. О. Художньо-естетична потреба як духовна домінанта сучасної вищої освіти. Духовність особистості: методологія, теорія і практика, 2016. Вип. 5. С. 38-52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2016_5_7
2. Давидова М., Ковтун А., Шевченко Н. Технологія формування естетичної культури майбутніх вихователів. Інноваційна педагогіка. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 28. С. 120-132.
3. Рашидова Н. М. Роль естетичної культури у формуванні особистості. Духовність особистості: методологія, теорія і практика, 2017, Вип. 2 (77). С. 232-238.
4. Рожнова В. М. Сутність та структура естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер. : Педагогічні науки. 2019. Вип. 2. С. 71-78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2019_2_10
5. Шевченко Г. П. Художньо-естетична вихованість як ознака культурної особистості. Духовність особистості : методологія, теорія і практика : зб. наук. праць, 2018. Вип. 6 (87). С. 196-210.

*Габовда Мар'яна Іванівна,
здобувачка вищої освіти
Мукачівського державного
університету*

*Голіш Ніколетта Василівна,
здобувачка вищої освіти
Мукачівського державного
університету*

*Лізанець Ксенія Іванівна,
здобувачка вищої освіти
Мукачівського державного
університету*

*Лалак Наталія Володимирівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та
методики початкової освіти
Мукачівського державного
університету*

СУЧАСНА ПОЧАТКОВА ШКОЛА В УМОВАХ ВАРІАТИВНОСТІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4289/>

Одним із стратегічних пріоритетів сучасної реформи є доступність якісної початкової освіти, що реалізується в модернізації її змісту, ефективності навчально-методичного забезпечення, форм та методів організації комфортного освітнього середовища, активному впровадженні сучасних педагогічних технологій. Тому чинні нормативно-правові документи (Закон України «Про освіту», Концепція Нової української школи, Державний стандарт початкової освіти тощо) засвідчують право сучасної початкової школи на функціонування в умовах варіативності.

У Законі України «Про освіту» [2] одним із домінуючих принципів державної політики визначено варіативність, що передбачає можливість вибору навчальних закладів, диференціацію та індивідуалізацію, які загалом сприяють формуванню особистості здобувача освіти; забезпечують умови для самовизначення та самоактуалізації дитини та створюють надійне підґрунтя для індивідуальної траєкторії її розвитку.

У Концепції «Нова українська школа» [1] сутність варіативності схарактеризована як створення умов для вибору всіма учасниками освітнього процесу. Зокрема, здобувачі освіти мають право визначати

своє робоче місце, яке може змінюватися впродовж дня; приймати самостійні рішення, усвідомлюючи при цьому їх наслідки. Остаточно ідею варіативності закріплено в Державному стандарті початкової освіти, в якому передбачено існування двох різних навчальних програм (за редакцією О. Савченко та Р. Шияна). Головним механізмом реалізації варіативності в документі визнається педагогіка партнерства, для якої характерним є подолання інертності мислення, перехід на якісно новий рівень побудови взаємовідносин між учасниками освітнього процесу, академічна свобода тощо.

Проблемам розвитку початкової освіти в умовах варіативності присвячені наукові доробки Н. Бібік, Л. Коваль, В. Мартиненко, М. Матішак, Т. Мієр, М. Овчиннікової, З. Онишківа, О. Онопрієнко, К. Пономарьової, О. Савченко, С. Скворцової, Л. Хоружої, А. Цимбалару, О. Ярової тощо.

Поняття «варіативність» ми розглядаємо як механізм реалізації принципу індивідуалізації, який надає школярам вибір різноманітних повноцінних, якісних, специфічних і привабливих варіантів освітніх траєкторій розвитку.

У наукових працях О. Савченко зацентровано увагу на використанні авторських програм, альтернативних підручників з різними методичними підходами до реалізації змістових ліній початкової освіти, існуванні декількох посібників і робочих зошитів до одного навчального предмета, що дозволяє зробити уроки більш динамічними, цікавими щодо контенту навчального матеріалу. Дотримання принципу варіативності, на думку вченої, за умови впровадження компетентнісно-орієнтованого підходу, передбачає спеціальну навчальну взаємодію в межах конкретного класу, що постійно модернізується з метою досягнення розвивального впливу на здобувачів початкової освіти, формування в них ключових та предметних компетентностей [3].

Важливим аспектом варіативності початкової освіти в сучасних європейських школах, який встановила О. Ярова, є упровадження альтернативних програм і моделей навчання; розвиток спеціалізації закладів та їх автономії; збагачення переліку загальнонаціональних освітніх цілей регіональними та локальним (вміння жити та працювати у громаді, демонструвати дбайливе ставлення до села / міста, у якому проживає учень / учениця, займати громадянську позицію тощо). Розглядаючи варіативність форм організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів початкової освіти, К. Пономарьова акцентує увагу на моделюванні та проведенні нестандартних занять: урок-дослідження, урок-казка, урок-екскурсія, урок-змагання, урок-презентація проекту, урок розвитку мовленнєво-творчих здібностей тощо. На її думку, це активізує молодших школярів до передбачення ризиків, прийняття

рішень у нетипових ситуаціях; підтримує інтерес до навчання, спонукає до ініціативи, сприяє формуванню навичок взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу. Все це забезпечує розвиток особистості, яка має достатній рівень культури, володіє знанням основ наук, здатна креативно мислити, проявляти ініціативу, творчо вирішувати життєві завдання тощо. Варіативний характер початкової школи, як вважає Л. Коваль, зумовлює принципово нові вимоги до підготовки майбутніх фахівців, оскільки постають завдання, пов'язані з формуванням у студентів основ професійної компетентності, де пріоритетним є здатність моделювати уроки в умовах варіативної організації освітнього процесу на основі застосування різних навчальних технологій.

Поділяємо думку А. Цимбалару, яка зазначає, що осучаснення початкової школи відбувається за рахунок проектування освітнього простору в межах певної організаційної форми навчання (урок, екскурсія, індивідуальне заняття) – соціокультурної навчальної ситуації, під час якої можливий вибір взаємодії з урахуванням варіативності індивідуально-психологічних особливостей молодших школярів, а саме домінуючого каналу сприйняття інформації (аудіального, візуального або кінестетичного); провідного стилю освітньої діяльності (натуралістичний, музично - ритмічний, вербально - лінгвістичний, логіко - математичний, моторно - рухливий); комфортного типу спілкування тощо [4].

Таким чином, вивчення проблеми функціонування початкової освіти в умовах варіативності дозволяє зробити висновок, що цей процес передбачає можливість навчання здобувачів освіти у навчальних закладах різного типу, оновлення змісту (впровадження нестандартних занять, вибір взаємодії з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей молодших школярів, а саме домінуючого каналу сприйняття інформації; провідного стилю освітньої діяльності; використання авторських програм, альтернативних підручників, посібників і робочих зошитів); активне застосування сучасних педагогічних технологій. Крім того, варіативність застосовується вчителем початкової школи під час контрольної-оцінювальної діяльності, що сприяє створенню позитивного мікроклімату, ситуацій успіху, емоційного задоволення; орієнтує на розвиток особистісних якостей школярів, залучає їх до рефлексії.

Література:

1. Концепція Нової української школи. URL: www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf
2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10-22.

3. Савченко О. Я. Варіативність організаційних форм компетентісно орієнтованого навчання у початковій школі: монографія. під наук. ред. К.: Педагогічна думка. 2016. 283 с.
4. Цимбалару А. Дидактичні засади розвитку початкової освіти: варіативність програмового забезпечення. *Початкова школа*. 2018. № 7. с. 51.

*Гарбуза Тетяна Віталіївна,
кандидат педагогічних наук,
доцент, Державний торговельно-
економічний університет
ORCID: 0000-0002-2346-5156*

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МЕТОДІВ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ІНОЗЕМНА МОВА»

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4309/>

Інтерактивні технології стали невід'ємною частиною сучасного навчання, включаючи викладання іноземних мов. Вони можуть допомогти покращити якість навчання, зробити його більш захоплюючим та ефективним.

Один з основних принципів інтерактивного навчання – це залучення студентів до активної діяльності. Вони надають можливість використовувати різноманітні засоби, які забезпечують взаємодію між викладачем і студентами, а також між самими студентами. Інтерактивні технології навчання іноземних мов – це така організація іншомовного мовленнєвого спілкування суб'єктів навчання, яка передбачає відповідно до цілей навчання, індивідуальних особливостей тих, хто навчається, найраціональніше комплексне застосування методів, прийомів, засобів і форм навчання з метою досягнення заздалегідь запланованого відповідного рівня іншомовної комунікативної компетенції [1]. Нижче наведено кілька видів технологій інтерактивного навчання, які можуть використовуватися під час викладання іноземних мов:

- Комп'ютерні програми для навчання мови: існує безліч комп'ютерних програм для навчання іноземних мов, таких як Rosetta Stone, Duolingo, Memrise та інші. Ці програми дозволяють студентам вчитися мові в зручний для них час та темп, використовуючи інтерактивні вправи та тести.

- Відео- та аудіо- матеріали: використання відео- та аудіо-матеріалів для навчання іноземних мов може допомогти студентам у покращенні вимови, розумінні мови та вивченні нових слів та фраз. Відео та аудіо матеріали можна знайти на різних платформах, таких як YouTube, Spotify та інші.

- Веб-конференції та чат-кімнати: веб-конференції та чат-кімнати можуть бути корисними інструментами для навчання іноземних мов, оскільки дозволяють студентам зв'язуватися з носіями мови та іншими студентами з різних країн. Це може допомогти у покращенні розуміння мови, вимови та розвитку навичок спілкування.

- Ігри та інтерактивні вправи: використання ігор та інтерактивних вправ для навчання іноземних мов може бути цікавим та ефективним способом розвитку навичок мовлення та розуміння мови [2].

Одним з популярних засобів інтерактивного навчання є використання інтерактивних дошок. Вони дозволяють викладачам створювати інтерактивні презентації, показувати відео та аудіо матеріали, розв'язувати завдання, спілкуватися зі студентами в режимі реального часу та багато іншого.

Ось кілька способів, які можна використовувати для ефективного використання інтерактивної дошки в класі:

- Використання мультимедійних ресурсів, таких як відео та аудіо записи, може допомогти учням краще засвоїти мову та покращити їх розуміння мови.

- Інтерактивна дошка дозволяє вчителю демонструвати вимову слів та фраз. Це допоможе студентам налагодити своє вимовляння та впевненіше володіти мовою.

- Використання інтерактивних завдань та ігор може стимулювати студентів та робити навчальний процес цікавішим. Наприклад, можна створити гру, де студенти повинні знайти правильний варіант перекладу слів або виконати інші завдання з використанням мови.

- Інтерактивна дошка дозволяє вчителю відкривати та показувати електронні ресурси, такі як веб-сайти та відео, що допоможуть студентам розширити свій словниковий запас та розуміння мови.

- Інтерактивна дошка може допомогти вчителю підтримувати спілкування зі студентами [3].

Технологія перевернутого класу (Flipped Classroom) є відносно новою методикою навчання, яка передбачає зміну ролей вчителя і учнів під час вивчення матеріалу. У традиційній системі навчання, вчителі проводять лекції та надають студентам інформацію, а потім відправляють їх додому, щоб вони виконали домашні завдання. У технології перевернутого класу, здобувачі освіти спочатку вивчають

матеріал вдома, а потім в аудиторії займаються практичними завданнями, дискусіями та співпрацею з іншими студентами.

У викладанні іноземних мов, технологія перевернутого класу може бути особливо корисною, оскільки вона дозволяє студентам зосередитися на практичних навичках мовлення та розуміння мови в реальних ситуаціях. Наприклад, викладачі можуть надсилати студентам відео-уроки з граматики та лексики, а в аудиторії зосередитися на практичних вправах, дискусіях та іграх, що дозволяє здобувачам освіти використовувати мову у реальному житті.

Технологія перевернутого класу також дозволяє студентам працювати власним темпом та зосередитися на тих аспектах мови, які вони знаходять складними або цікавими. Студенти можуть відтворювати відео-уроки декілька разів, щоб повністю зрозуміти матеріал та переглядати їх у будь-який зручний час.

Важливим компонентом інтерактивних технологій навчання є метод навчання. У сучасній методиці навчання іноземних мов поняття методу навчання трактується як шлях до поставленої мети, означає спосіб упорядкованої діяльності вчителя й учня на шляху до поставлених цілей навчання, тобто є способом взаємодії учня й учителя (С. Ю. Ніколаєва). Інтерактивний метод навчання – це спосіб колективної взаємодії учасників педагогічного процесу через бесіду, діалог, під час яких відбувається їхня взаємодія з метою взаєморозуміння, спільного розв'язання навчальних завдань, розвитку особистісних якостей тих, хто навчається [4]. Найбільш ефективними з точки зору засвоєння мовного матеріалу та зацікавленості студентів у процесі навчання на немовних факультетах є методи мозкової атаки, Case Study та проектів.

Метод мозкової атаки є ефективним інструментом для навчання іноземних мов. Цей метод передбачає використання творчих технік, щоб збільшити потік ідей і прискорити процес навчання [5].

Для застосування методу мозкової атаки при навчанні іноземної мови можна використовувати такі техніки:

1 Мозковий штурм: студенти групуються і вільно висловлюють будь-які думки, які приходять їм на думку. Це допомагає збільшити кількість ідей та допомагає студентам розглянути проблему з різних сторін.

2 Мапування мислення: ця техніка дозволяє студентам візуалізувати свої думки. Вони можуть використовувати кольори, схеми або малюнки, щоб показати, як їх думки пов'язані між собою.

3 Аналіз зворотного зв'язку: студенти можуть використовувати метод зворотного зв'язку, щоб оцінити свої знання та визначити, які аспекти мови їм потрібно покращити. Вони можуть також давати поради один одному та отримувати фідбек від викладача.

4 Рольові ігри: студенти можуть відтворювати реальні життєві ситуації, які вони можуть зустріти, використовуючи іноземну мову. Це допомагає їм розвивати навички комунікації та використання мови в реальному житті.

5 Комбінація різних методів: найбільш ефективним методом навчання є комбінація різних технік.

Метод case study є ефективним інструментом, який може бути застосований під час викладання іноземних мов. Він дозволяє студентам розвивати критичне мислення, аналізувати інформацію та розв'язувати проблеми, використовуючи вміння іноземної мови [6].

У рамках методу case study студенти працюють з реальними ситуаціями, які відбуваються в різних контекстах, таких як бізнес, медицина, право, наука тощо. Вони вивчають конкретні сценарії, аналізують проблеми, які виникають у цих ситуаціях, і пропонують можливі шляхи їх вирішення. Це дозволяє студентам набути практичних навичок використання іноземної мови, а також дізнатися про те, як використовувати їх у різних професійних сферах.

Наприклад, під час викладання англійської мови для студентів медичного університету можна використовувати метод case study, пропонуючи студентам аналізувати реальні медичні ситуації, що виникають у практиці лікарів. Студенти можуть вивчати медичні записи, описи симптомів та лікування, і розв'язувати питання про правильність діагнозу та лікування.

Під час викладання інших іноземних мов також можна застосовувати метод case study, пропонуючи студентам аналізувати реальні ситуації з різних галузей, таких як бізнес, наука, право, політика тощо.

Використання методу case study дозволяє студентам набувати практичних навичок використання іноземної мови в реальних життєвих ситуаціях.

Метод проектів є ефективним підходом до викладання іноземних мов, який базується на принципі навчання через діяльність. Цей метод полягає в тому, що студенти працюють у групах, обирають тему для проекту, вивчають інформацію та представляють результати своєї роботи в класі.

Основні переваги використання методу проектів під час викладання іноземних мов [7]:

1. Активне залучення студентів до навчання: метод проектів залучає студентів до активної діяльності, дозволяє їм використовувати свої знання і творчі здібності для вирішення різних завдань. Це допомагає студентам не тільки засвоїти матеріал, а й зацікавитися навчанням.

2. Розвиток критичного мислення: під час роботи над проектом студенти залучаються до аналізу, обговорення і критичної оцінки різних інформаційних джерел. Це допомагає їм розвивати критичне мислення, вміння аналізувати та відбирати інформацію, а також оцінювати її достовірність.

3. Розвиток мовленнєвих навичок: під час роботи над проектом студенти мають можливість використовувати різні мовні навички, такі як письмо, читання, слухання і говоріння. Це дозволяє їм практикувати мовленнєві навички в різних контекстах, що сприяє їхньому розвитку.

4. Розвиток соціальних навичок: робота над проектом вимагає співпраці в команді, що дозволяє студентам вчитися співпрацювати, ділитися думками та ідеями, вирішувати конфлікти та виконувати роль лідера.

5. Використання сучасних технологій: метод проектів може включати використання сучасних технологій, що дозволяє студентам підвищити рівень комп'ютерної грамотності та навичок використання сучасних технологій.

Отже, інтерактивні технології навчання іноземних мов є перспективними, оскільки визначають діалог як провідну форму навчально-пізнавальної інтерактивної взаємодії та передбачають врахування основних методичних принципів навчання іноземних мов комунікативності й ситуативно-тематичної організації навчання. Використання інтерактивних методів в організації навчального мовного процесу підвищує якість професійної та комунікативної підготовки студентів як майбутніх фахівців.

Література:

1. Інтерактивні технології навчання: Теорія, досвід: метод, посіб. / авт.-уклад.: О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : А.П.Н., 2002. – 136 с.
2. Коваль Т. І. Інтерактивні технології навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах / Коваль Т. І. // Електронне наукове фахове видання / Інформ. технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України; гол. ред.: В. Ю. Биков – д. техн. н., проф. член-кор. АПН України. – 2011. – №06 Том 26. – 291с.
3. Волкова Н. П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник / Н.П. Волкова. // – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. – 360 с.
4. Свириденко І. М. Інтерактивні технології і методи навчання іноземних мов на немовних факультетах / І. М.Свириденко // Наукові записки. – Серія: Філологічні науки (144). – 2016. – С. 455-458.

5. Супрун О. М. Використання інтерактивних методів навчання при викладанні іноземної мови студентам немовних спеціальностей. / О. М. Супрун // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. – Серія: Педагогіка. – 2019. – № 1(22). – С. 162-169.
6. Лутай Н. В., Бесараб Т. П. Метод case study у навчанні іноземної мови / Н. В. Лутай, Т. П. Бесараб // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія». – Вип. 37. – 2013. – С. 177-179.
7. Олійник І. П. Використання методу проектів на уроках англійської мови як один із шляхів формування комунікативної компетентності учня / І. П. Олійник. – Котовськ : Котовськ, 2012. – С. 18.

*Гирич Зоя Іванівна,
доктор педагогічних наук,
Національний аерокосмічний
університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний
інститут»*

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ФАХІВЦЯ В ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4291/>

Глибинні й стрімкі соціально-економічні, політичні, інноваційно-освітні трансформації в житті України, інтеграція системи вищої освіти України в Європейський освітній простір, висока конкуренція на ринку праці серед випускників ЗВО потребують оновлення процесу їхньої професійної підготовки.

Професійна діяльність будь якого фахівця, у тому числі фахівця в галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи, насичена як звичними, так і незапланованими, мінливими ситуаціями, які потребують оперативного прийняття рішення, неоднозначності в інтерпретаціях подій, пов'язані з неочікуваною поведінкою людей. Зазначене вимагає від фахівців володіння глибокими професійними знаннями, уміннями обговорювати й обмірковувати професійні проблеми; аргументувати власні позиції, приймати рішення та доводити їх до відома партнерів; організувати професійний безпосередній та опосередкований діалог

з колегами, партнерами, обирати поведінкові стратегії, адекватні професійній комунікативній ситуації та ін. Оволодінню зазначеними вміннями сприяє впровадження ігрових технологій у підготовку майбутніх фахівців у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

До ігрових технологій дослідники (Н. Волкова, Р. Гуревич, М. Кадемія, В. Ортинський, О. Пометун, О. Сисоєва, Т. Туркот Т. та ін.) відносять різновиди ділових, рольових, інтерактивних, соціально-психологічних ігор, квестів, вправ, проектів, кейсів, тренінгів, які можна застосовувати в процесі професійної підготовки студентів різного фаху. Розглянемо спрямованість і застосування окремих ігрових технологій.

Ділові ігри як імітаційне моделювання реальних механізмів і процесів, форм відтворення предметного й соціального змісту будь-якої реальної діяльності (професійної, соціальної, політичної, технічної тощо) використовують для вирішення різних цілей: засвоєння нового матеріалу, активізації пізнавальної діяльності студентів, формування загальнонавчальних умінь, розвитку творчих здібностей, формування системи професійних умінь і навичок, виховання професійно значущих якостей особистості, підвищення рівня мотивації, набуття навичок спілкування тощо.

Зважаючи на сучасні вимоги до навчального процесу в ЗВО, доцільно застосовувати різноманітні форми проведення рольових ігор. Під час проведення рольових ігор студент має можливість висловити власну думку з проблеми, яка обговорюється; упевнитися в правильності або хибності свого підходу до вирішення завдання; включитися в різні види словесної діяльності (ораторська, лекторська, сценічна, художнє читання, виразне читання); опанувати основні засоби впливу однієї людини на іншу в процесі мовленнєвої діяльності.

Соціально-психологічні ігри можуть бути спрямовані на виявлення конфліктних зон у групі; розвиток навичок прийняття спільних рішень членами групи в екстремальних ситуаціях та ін.

Завданнями квесту як ігрової технології є: сприяти виробленню цінностей організації; формувати корпоративну культуру; згуртувати колектив; напрацьовувати навички командної взаємодії; вибудовувати неформальні організаційні зв'язки; сприяти ознайомленню зі стратегіями формування корпоративної культури; допомогти учасникам усвідомити значущість пропонованих цінностей для ефективної роботи та ін.

З метою визначення ступеня сформованості усного мовлення студентів, що виявляється в дотриманні норм вимови й наголошування слів, можна використовувати вправи, спрямовані на корекцію помилок,

спричинених порушенням лексичних і морфологічних норм; вправи з писемного ділового мовлення; тренувальні вправи, спрямовані на коригування фонетичних помилок; вправи, спрямовані на формування умінь встановлювати контакт, вступати в комунікативну взаємодію, на опанування професійною лексикою, оволодіння технікою і культурою мовлення тощо та ін.

Навчання набуває ефективності й дає високі позитивні результати, якщо: студенти відкриті для навчання й активно включаються у взаємодію й співпрацю з учасниками освітнього процесу; отримують можливість для рефлексії власної діяльності та реалізації власного потенціалу; можуть практично підготуватися до того, з чим їм доведеться зіткнутися в житті й професійній діяльності; готові бути самими собою, не боятися висловлювати думки, припускатися помилок за відсутності осуду й негативних оцінок. Зазначене можливе за умови використання інтерактивного навчання, що базується на діалозі, кооперації й співробітництві суб'єктів навчання.

Обираючи певну ігрову інтерактивну технологію, викладач має чітко визначити її місце у навчальному процесі, яке залежить: від дидактичної мети навчального заняття; мети технології (засвоєння нового матеріалу, підвищення рівня мотивації, активізація пізнавальної діяльності студентів, формування певних професійних умінь, особистісних якостей та ін.); чіткості постановки навчальних завдань; готовності й налаштованості студентів на інтерактивну, ігрову діяльність; вмінь і професійної майстерності «режисера» гри (викладача) тощо.

Викладачі можуть творчо, на власний розсуд використовувати ігрові технології під час проведення лекційних, семінарських, практичних занять і в позааудиторній роботі.

Отже, використання ігрових технологій у процесі навчання майбутніх конкурентоспроможних фахівців у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи спрямовано на формування й розвиток їхніх загальних і професійних компетентностей, розмаїття професійно спрямованих комунікативних умінь.

Література:

Волкова Н. П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник / Н. П. Волкова. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. – 360 с.

*Жигула Карина Вікторівна,
здобувач ступеня вищої освіти
«магістр», Рівненський державний
гуманітарний університет, м. Рівне*

*Науковий керівник:
Сойчук Руслана Леонідівна,
доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри
педагогіки початкової,
інклюзивної та вищої освіти,
Рівненський державний
гуманітарний університет, м. Рівне*

ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА З ВИКОРИСТАННЯМ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ОСВІТИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4273/>

Сьогодні нові інноваційні, цифрові, інклюзивні технології суттєво змінюють спосіб життя кожної людини, зокрема педагогів, адже сучасні технології проникають цілком і повністю в освітнє середовище закладів вищої освіти. Кількість цифрових інноваційних технологій для спеціалістів у сфері освіти і тим більше у викладацькій діяльності, має не аби яке значення, що підтверджує вислів Дженіфера Флемінга: «Бути вчителем у цифрову добу – це навчати навичок майбутнього вже сьогодні» [1].

Інноваційна педагогічна діяльність – заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду викладачів та орієнтована на зміну й розвиток освітнього процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики [4].

Цифрова інклюзія – це технології для освіти. Новітні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), важливість і актуальність яких стала необхідною кожному, дозволяють підійти до вирішення проблем імплементації інклюзії на якісно новому рівні. Цифрова інклюзія – це рішення про те, як враховують індивідуальні особливості людей і створюють в цифровому світі рівні можливості для навчання всіх [5].

Інклюзивна освіта або навчання осіб з особливими освітніми потребами (ОПП), згідно з Міжнародною класифікацією стандартів освіти, потребує особливих ресурсів. Найважливішим із них, крім

спеціально підготовлених фахівців і фінансових ресурсів, є різні технічні засоби навчання. Саме в цьому питанні цифрова інклюзія може стати ключовим фактором підвищення якості освіти та соціалізації людей протягом усього життя [3].

Цифрова інклюзія може забезпечити всім рівний і вільний доступ до будь-яких послуг і сервісів. І насамперед до освітніх послуг, що особливо актуально в теперішньому інноваційному світі. Однак під час їх проектування та розроблення необхідно заздалегідь передбачати різні користувацькі сценарії, щоб забезпечити рівний доступ для всіх груп громадян. Адже не маючи доступу до технологій з різних причин, деякі з них можуть бути позбавлені багатьох зручностей життя, а значить і освітніх послуг. «Завдяки застосунку «Digital inclusion» культурна спадщина заговорила мовою, яка доступна всім, а не лише вузькому колу науковців і людям, що можуть відвідати відповідні установи або пам'ятки», – зазначила Марія Моторжина [3].

Висновок

Цифрова інклюзія на сьогоднішній час стала новим рішенням про те, як враховувати індивідуальні особливості людей і створювати в цифровому світі рівні можливості для всіх. Завдяки сучасним цифровим та інклюзивним технологіям сьогодні існує багато способів, форм, методів, засобів, додатків, якими можна допомогти дітям з особливими освітніми потребами адаптуватися до викликів і проблем сучасного світу і дати можливість вільно спілкуватися, вчитися, розвивати власні таланти і повноцінно жити.

Список використаних джерел:

1. 20 фраз для натхненного онлайн-навчання – Освіторія : веб-сайт. URL: <https://osvitoria.media/experience/20-fraz-dlya-nathnennogo-onlajn-navchannya/> (дата звернення: 19.10.2022).
2. Імперативні формування цифрової освіти в Україні : веб-сайт. URL : <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/6059/1/%D0%9A%D1%80%D0%B0%D1%83%D1%81%20%D0%9A.%D0%9C..pdf> (дата звернення: 19.10.2022).
3. Розвиток екосистеми цифрової інклюзії як інноваційної платформи соціального партнерства : веб-сайт. URL : <https://nv.ua/ukr/project/cifrova-inklyuziya-v-sociumi-osviti-ekonomici-proekt-huavey-ukrajina-50133006.html> (дата звернення: 19.10.2022).

4. Сутність інноваційної педагогічної діяльності : веб-сайт. URL : <https://textbooks.net.ua> (дата звернення: 19.10.2022).
5. Цифрова інклюзія : веб-сайт. URL : <https://dimobi.org.ua/ua> (дата звернення: 21.10.2022).

*Клімакова Світлана Миколаївна,
старший викладач кафедри
«спортивно-педагогічних
дисциплін і фітнесу»,
Харківський національний
педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди*

*Лоза Олександра Ігорівна,
заступник директора з
навчально-виховної роботи
Комунального закладу
«Харківська загальноосвітня школа
I-III ступенів № 135 Харківської
міської ради Харківської області
імені Героя Радянського Союзу
К.Ф. Ольшанського»*

МАНІПУЛЯЦІЯ І АКТИВІЗАЦІЯ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4277/>

Ким би не була сучасна людина – вона маніпулятор, і таких людей серед нас багато. Маніпулятор – це людина, яка повсякчасно використовує різні фальшиві трюки, щоб добитися для себе будь якої вигоди. Ними не народжуються, а стають і дуже рано. Навчившись ходити, дитина уже знає: щоб добитись свого їй потрібно іноді кричати, хоч їй і не хочеться цього робити. Сльози – це зброя дітей. Батьки підігрують їй у оволодінні цим нелегким ремеслом маніпулювання, роблячи з дитини невротика. Батько розігрує відповідального, бажаючи бути всемогутнім. Мама теж показує дитині приклад маніпуляції, застосовуючи різні види крику, покарання інертності та ліні. Маніпуляція несе в собі універсальний, нескінченний і нечасовий характер.

Маніпулятор – це людина, яка ні за що і ніколи не візьме на себе відповідальність за свої поступки і буде звинувачувати всіх і кожного.

Способи її симулювання нескінченні. Вона не вивчає прикладів з життя, а збирає колекцію предметів і висловлювань, щоб пустити дим в очі. Кожен маніпулятор дуже бажає керувати, є рабом своїх потреб і не може без цього жити. Чим більше йому хочеться кимось керувати, тим сильніше в ньому росте необхідність бути ким небудь керованим.

Давайте розглянемо прояви маніпуляцій з точки зору психології. Проблема психологічних маніпуляцій досліджується у роботах О. О. Баклюкова, С. В. Беденко, А. В. Бедненко, Є. Л. Доценко, В. В. Знакова, Д. Б. Катуніна, О. В. Козачек, І. Г. Кокуриної, О. В. Кравченко, О. М. Пелехатого, Н. В. Пророк, Л. І. Рюмшиної, В. І. Тараненко. Вона пояснює причину тієї чи іншої поведінки, але мета її в тому, щоб допомогти людям удосконалити себе, робити себе краще і щасливіше. А сучасний маніпулятор розвивається, орієнтуючись на ринок: коли людина – це особа, про яку потрібно багато знати і якою необхідно уміти керувати.

Психологи Хілл Н., Доценко Е. Л (2003), Braiker Н. В. (2004), Майборода Р. В. (2017) пояснюють, що існує 8 основних маніпулятивних типів. І кожен з них може бути серед ваших рідних, друзів, знайомих. Вони виглядають так: *диктатор* – управитель жертв – начальник, диктатор, управитель; *ганчірка* – прийоми: не чути, забути, мовчати – хамелеон, той, хто відступає; *калькулятор* – все і всіх контролює – хитрить, лавірує, бреше – аферист, шантажист; *прилипала* – бажає бути предметом опіки – паразит, нитик, безпорадний; *хуліган* – жорстокість, погрози, агресія – ненависник, сварлива баба; *славний хлопець* – перевищення уваги, любові – угодник, мораліст, організатор; *суддя* – той, хто перебільшує критичності – месник, той хто соромить, оцінює. захисник – противага судді, заважає стати на ноги – насідка, покровитель [3 с. 23]. Кожен з даних типів, час від часу може проявлятися в людях.

Першою причиною маніпуляцій можна назвати недовіру. Другою причиною є любов, яка сприймає людину такою, яка вона є і повагою до її істинної особистості. Третя причина ризик і невідомість, що очікуються з усіх боків, в кожную хвилину може статися, що завгодно.

В психології виділяють активних і пасивних маніпуляторів. Активний – це управитель, який відверто користується безсиллям людей, отримуючи від цього задоволення. Пасивний – це людина, яка не бажає бути чесною і принциповою, але усіма правдами і не правдами прагне угодити всім, тому, що вона так будує своє життя. Ті чи інші маніпуляції – це ігри, це стиль життя. Одна справа одностороння гра, мета якої уникнути положення, що загрожує, інше діло – сценарій життя, що регламентує всю систему взаємодій між людьми. Тому маніпуляція –

це життя, спрямоване на те, щоб експлуатувати і контролювати себе та інших.

Необхідно відзначити чотири основних маніпулятивних систем за Е. Шостром:

1) активний маніпулятор – грає роль повної сил людини, яка мріє управляти людьми за допомоги активних методів, користується соціальним станом: батько, офіцер, учитель, керівник, спираючись на безсилля людей, добиваючись контролю над ними, повинен головувати, володіти всім, щоб не діялось навкруги;

2) пасивний маніпулятор – завжди виграє, терплячі поразку, дозволяючи активному думати і робити все за нього. Він завжди отримує перемогу. Кращим помічником його є в'ялість і пасивність, ніколи не викликати роздратування;

3) змагальний маніпулятор – для нього життя – це постійний турнір, нескінчений ланцюг перемог і поразок, а його роль поважного бійця. Його життя – постійний бій, а люди супротивники і вороги, реальні або потенційні. Це суміш активного і пасивного маніпулятора – виграти за всяку ціну;

4) неврівноважений маніпулятор – девіз «Мені наплювати!», проявляючи відхід від контактів. Методи то активні, то пасивні, то він мученик, то базарна баба. Мотив – відсторонення від опіки [5].

Яким би він не був, маніпулятор завжди передбачуваний. По діагнозу його не важко вирахувати, дивлячись на те, як він буде себе поводити в тій чи іншій ситуації. Якщо людина хоче бути непередбачуваною, їй треба стати активатором. Стиль життя маніпулятора базується на принципах: брехня, неусвідомленість, контроль і цинізм. Принципи і стиль активатора – чесність, осмисленість, свобода і довіра. А перехідний період включає зміни від маніпулятора до активатора, від апатії до наявності дій, від життєвого наповнення до спонтанності.

Активатор знаходиться в більшій захищеності ніж маніпулятор, так як розуміє, що він унікальний і що його унікальність це цінність, самотність.

Із своєї багаторічної практики психологи роблять висновки:

- маніпулятор – це багатогранна особистість з антагоністичним протистоянням в душі;

- активатор – це особистість із взаємодоповнюючими протистояннями.

Ці протистояння не повинні постійно воювати. Негативний бік людини повинен завжди приймати позитивний бік і навпаки [4].

Розглянемо повну версію дитячої маніпуляції, яка є формуючим фактором майбутнього покоління підлітків, сім'ї і дорослих людей. Діти – це дійсно прекрасні маніпулятори.

Сама розповсюджена з них – це маленька ганчірка – яка завжди себе погано почуває, волоче ноги, зачочує очі від страждання, тільки щоб заставити близьких людей підкоритися їй. Вона маніпулює, використовуючи свою нерішучість, безпорадність, неухважність, сама собі обирає роль безпорадної дитини, не ледачої, але хитрої наче лисиця. Дитина достатньо розумна і успішно маніпулює дорослими, вимагаючи робити все за неї.

Маленький диктатор – другий тип, який управляє дорослими за допомогою надутих губ, непослуху, впертості, тупотіння ногами. І щоб не спостерігати таку поведінку, дорослі одразу приймають рішення виконати її вимоги. Така дитина завжди зайнята, у неї немає часу для щоденної роботи задля себе.

Третій тип – лисиця – починає своє життя плаксою, розуміючи, що сльози завжди оплачуються увагою. До самої школи дитина відточує механізм плакси і в школі використовує свою зброю за призначенням і стає калькулятором. Якщо їй важко – стимулює головні болі, болі в животі і добивається підвищеної уваги до себе, стає майстром по провокації співчуття до себе.

Починаючий хуліган – це насильницький темперамент – четвертий тип дитячого маніпулятора. Полюбляє ножі і зброю, рано розуміє, що погрози ненависті і страху, погрожування людям, робить їх добре керованими. Не визнає авторитетів і під обстріл його ненависті потрапляють батьки і вчителі. Його впевненість легко перетворюється в самовпевненість і абсолютну віру в свої сили.

Цілеспрямована дитина, що намагається завжди бути першою – характеризує п'ятий тип маніпулятора. Вона володіє знаннями про змагання відвойовуючи собі місце під сонцем. Школа для неї найкращий полігон для її вправ у цій області. Бути переможцем і стати краще всіх, ніж жити в сім'ї, чи вчитись в школі. Дитина довела свою непереможність, а розслабитись не може. Постійним страхом для неї стають всі, хто краще вчиться, перемагає в спорті або в інших сферах діяльності [1].

Дійсно маніпуляторами не народжуються, їх формують зі здорових, маленьких дітей, ведучи їх за руку в дивний маніпулятивний світ сучасної людини. Перший урок діти отримують від своїх батьків, які вже є готовим продуктом маніпулятивного суспільства, в той час як діти це тільки напівфабрикати. Маніпулятивні батьки думають, що їх обов'язок контролювати поведінку своїх дітей на кожному кроці. Вербальний підхід до дітей проявляється у вислові «ти повинен» і батьки упевнені, що у цьому і є їх місія, і що ці вислови обов'язково змінять поведінку дитини. Батьки, щоб управляти дитиною викликають у неї відчуття провини, тому дитина вже ніколи не може звільнитися від викликаного

почуття. Щоб розвернути дитину на 180°, батьки маніпулюють, зламуючи її нелюбов'ю навколишнього середовища висловом: «Що подумують люди, як почують, що ти кричиш або лаєшся?», «Та від тебе відвернуться всі, коли зрозуміють хто ти є» та інші. Використання любові – це найболючіший маніпулятивний метод: «Ти мене не любиш, якщо так поступаєш.», «Я просто тебе не можу любити, раз так!» та інші. Ще одна техніка маніпулювання – використання очікування: «Я сподіваюсь, що ти зробиш, так як я сказав!», «В нашій сім'ї всі і завжди гарно вчилися.», «Ти ж хочеш вирости таким великим і сильним «як папа»» та інші. Батьки завжди сподіваються на краще, але треба розділяти з ними їхній подив і обурення з приводу того, що їх діти все одно не стануть кращими.

В дитячому вихованні, як і в психології, дисципліна є самою важливою. Дуткевич Т. В. (2012), Старікова Н. А. (2015) виділяють дві важливі категорії – внутрішня і зовнішня дисципліна. Перша – щоб добитись від дітей максимального послухання, друга – на виховання у дитини самодисципліни, привити їй цінності, які стануть для неї керуючим принципом [1, 3]. Перша категорія обов'язково передбачає нагороду і покарання, навіть якщо буде за діло, затримуватиме та подавлятиме почуття, які викликають збентеження і породжують нервозність ненависть до батьків. Зустрічна агресія виникає в дитини в мить покарання, провокує на подальший вчинок. Коло замикається і жорсткими методами виховання його не розірвати. Батьки своїм вихованням отримують прямо протилежний ефект. Дитина відчуває себе не здібною, не впевненою, неадекватною. Покарання не тільки не попереджує і не зупиняє антисоціальної поведінки, а підсилює її причину. Добре було б якби батьки зрозуміли, що ворожість дітей їм необхідна для нормального емоційного зростання. Якщо дитина відчуває себе в безпеці на своєму місці, потрібною для людей, що її оточують, тоді вона не буде для батьків дисциплінарною проблемою. Дисципліна, що заснована на почуттях, а не на контролі і подавленні, підвищує самоконтроль самої дитини.

Батьки, які розуміють почуття дитини, виходячи з їх пріоритету, теж так само уміло зможуть вирішити і дисциплінарні проблеми. Старікова Н. А. пропонує сім принципів, які зможуть допомогти батькам у дисциплінованості своєї дитини, без ризику зберегти контакт і не втратити відношення з нею:

1) Відділення почуттів від дій. Не судити дитину, навіть якщо вона винна. Вона повинна розуміти, що її люблять, але її дії і поступки неприйнятні і мають бути покращені. Щоб змінити поступки, необхідно зрозуміти почуття дитини і навчитись з ними працювати.

2) Дії дитини в стані нервового розладу необхідно розглядати, як симптоми більш глибоких емоційних зрушень, що були викликані критикою, обвинуваченням, покаранням.

3) Відповідайте на почуття дитини, дайте їй «випустити пар» вийти її емоціям, звільнитися від почуттів які вона хотіла подавити.

4) Нехай дитина сама обирає собі покарання. Вона як правило вибирає більш сурове покарання ніж хотіли батьки, які вже не вважають покарання жорстким і не справедливим.

5) Усвідомте, що дитина розуміє за що її карають. Дайте дитині зрозуміти, що правилами групової поведінки слід підкорятися так саме як правилам гри.

6) Зробіть так, щоб усі проблеми були загальними з вашою дитиною. Дайте їй зрозуміти, що відчуваєте їх, як взаємні і працюєте разом над ними.

7) Не порушуючи складні дії накладіть протидію. Допоможіть дитині спрямувати свої дії за іншими дозволеними каналами [3].

Це і є основною формою динамічного підходу до дисципліни.

Батькам вкрай необхідно вміти пережити і подальший підлітковий розвиток своїх дітей. Це нелегко, але іншого виходу немає. Як тільки наші діти досягають критичного віку, нетерплячі батьки кричать про «трагедію наших підлітків». Батьки і діти – це дві групи людей, які люблять один одного, як правило, маніпулюють один другим. Розглянемо способи, що ілюструють конфлікт між ними:

Підлітки

Плач – якщо щось хочуть, плачуть;
Погроза – «А ви так! Покину школу!»;
Спекуляція – «Ти мене не любиш»;
Шантаж – «Мабуть я захворів.»;
Настрій – «Мама не пускає в кіно...»;
Брехня – «Я ні причому, я не брав...»;
Поганий стан – депресія, хвороба;

Батьки

Зрадницьки методи – те мені, я тобі;
Погрози – «Я піду в школу...»;
Порівняння – «У нього більше грошей...»;
Обіцянки – «Мені хочеться, щоб...»;
Шантаж – «Я розповім батькові...»;
Контроль – «Я захворію, якщо...»;
Любов – «Якби ти мене любив...».

Як бачимо батьки і підлітки грають в одну і ту ж гру і готові маніпулювати різними способами. Підлітки намагаються звільнитись від шаблонів, які нав'язують їм батьки, а батьки використовують силові ігри. Батьки знають, що це в кожному випадку не гра, а підлітки відчувають всю важливість справи і сповнені рішучості перемогти.

Кожному вчителю необхідно дослухатися до цих слів, не дивлячись на те, що вони занадто категоричні. Інакше ваші учні обов'язково стануть спритниками. Ось самі розповсюджені форми шкільної спритності підлітками: *зіштовхнути батьків з учителями* – «Батько сказав, що

навчання це пуста трата часу»; *безпорадність* – «Я не можу, в мене не виходить, допоможіть...»; *захворювання* – звернення до лікаря перед контрольною роботою; *підлиза* – «Ви так добре розповідаєте, мені все зрозуміло»; *налаштування одного вчителя проти іншого* – заздрість.

Для вчителів теж відпрацьована система маніпуляцій для захисту: *система улюбленців* – довірена особа, фаворит; *атмосфера невідомості* – загроза – «Не переведуть у наступний клас»; *приниження* – виставляти на сміх – хами, дурні, неуки; *оцінка, як кара* – утримання дітей і батьків під контролем, напруга; *безглузді порівняння* – «Брат вчився краще, ніж ти» та інші.

Конфронтація і активний контроль – цінності середнього вчителя. Йому важко працювати з творчими дітьми, здібності яких вище середнього. Вони носяться з некерованими ідеями, нестандартними способами, мають пристрасть до гумору, свободи у проявах. Такі підлітки в майбутньому залишають помітний слід у житті, а тихоні та улюбленці залишаються сірими і непомітними.

Навчання, яке допомагає учням розвинути творчі здібності повинне опиратися на взаємний інтерес учителя і учня. Критика змушує дитину оборонятися та виправдовуватися. Вона наносить удар по гордині, впливає на почуття гідності і викликає образу, тому критикувати інших людей краще, ніж удосконалювати себе. Підлітки керуються правилами «Я виграю, ти програєш». Для них батьки це суперники, або вороги, яких треба перемогти. Кожна взаємодія поколінь повертається великим або малим зіткненням. Якби вони вірно розуміли, що таке перемога і поразка, то змогли б уникнути багатьох неприємностей. Прислів'я підказують «Виграючи – одержуємо програш» або «Без поразки – немає перемоги». Але батьки і підлітки упевнено застосовують метод «Ти повинен!», забуваючи, що прагнення до самовдосконалення – це ні що інше, як почуття нездібності і неповноцінності. Батьки забувають, що вони повинні рости разом з підлітками, вирішуючи всі їх проблеми. Тільки особистість, що зростає може прийняти відповідальність на себе. Тому батьки повинні дозволити підлітку рости і розвиватись в його особистому індивідуальному темпі.

Мудрі батьки винайшли деякі способи переключення негативних почуттів, які часто поглинають їх дітей на дії, які не можна соціально застосовувати: дати можливість виговоритись і тим самим перетворити незадоволення в душі, у слова; свої негативні почуття чітко позначити словами і вони зникнуть; змодельовати вихід із ситуації; щоб зняти напругу в сім'ї і школі – займайтесь іграми. Допомогти підлітку уникнути поганої поведінки можна двома способами: задовільнити його інтереси (походи, рибалка, футбол) і допомагати йому пояснювати свої негативні почуття. Підліток, як і всі ми – спочатку маніпулятор який мріє вирости

в актуалізатора. Тому основний обов'язок батьків не дати йому зійти з дороги і не заважати на цьому шляху.

Що стосується відношення до школи і учителів – це розчарування незадоволених підлітків. Розчарування щодо навчання настає тому, що учителі дуже мало їх поважають. Багато учителів вважають, що юність це щось напівдоросле, що потребує надзору і захисту від неприємностей.

Нікого не треба ні хвалити, ні лаяти за те, що ним зроблено або не зроблено, тому що ми підлягаємо впливу обставин навколишнього середовища, освіти, звичок, почуттів, спадкових рис характеру. Ці фактори формують людину і отримуємо характер таким, яким він є і залишиться назавжди.

Багато тем маніпуляцій в різних сферах життя треба розглядати з тих самих позицій, що були розглянуті в даній статті. Але в кінці кінців усі маніпуляції породжуються в сімейній співдружності з малого дитинства. Сім'я це майстерня росту, а особистість росте від двобію до двобію з гідним суперником. Тому необхідно по розумному сприймати і виражати гнів. Сім'я це постійна освіта для дітей і для самих себе. «Що посієш – те пожнеш».

Література:

1. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 424 с.
2. Майборода Р. В. Маніпулятивні типи особистості та їх роль у процесі комунікації. Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. «Молодий вчений» • No 4.1 (44.1) • квітень, 2017 р с. 21-24. Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/4.1/6.pdf>
3. Старікова Н. А. Виховання свідомої дисципліни молодших школярів – Кривий Ріг, 2015. – 25 с.
4. Хілл Н. Думай и багатеи: Деловой бестцеллер. / Сост. В. В. Шарпило – Мн.: Парадокс, 1998. – 400 с.
5. Шостром Э. Анти-Карнеги, или Человек-манипулятор = Man, the Manipulator: The Inner Journey from Manipulation to Actualization. – Минск: ТПЦ «Полифакт», 1992. – 127 с.

*Кохтич Христина Василівна,
здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня
спеціальності 013 «Початкова
освіта», Мукачівський державний
університет, Україна*

*Фенчак Любов Михайлівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент, Мукачівський державний
університет, Україна*

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ОСВІТНІХ РЕФОРМ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4293/>

Соціально-економічні умови сьогодення загострюють проблему економічного виховання підростаючого покоління (особливо у здобувачів початкової освіти). Сучасний освітній заклад повинен готувати юного громадянина не лише як носія знань, а і як конкурентоспроможну особистість, що здатна використовувати здобуті знання для успішної діяльності у будь-якій сфері суспільного життя.

Науково-педагогічний аналіз першоджерел свідчить, що основи економічного виховання висвітлено у працях педагогів - класиків Я. Коменського, К. Ушинського, А. Макаренка, В.Сухомлинського. Педагоги визначили завдання економічного виховання у закладі загальної середньої освіти. Перш за все це: економічна освіта учнів, вивчення ними основ економіки; вироблення в учнів елементарних економічних навичок, вміння аналізувати ефективність своєї праці і діяльності колективу, прагнення та вміння бути економним та бережливим. А також сучасні науковці досліджують особливості формування економічних знань та вмінь у підростаючої молоді – О. Будник, О. Варецька, Л. Кашуба, Г. Назаренко та інші.

На основі проаналізованих досліджень нами виявлено, що з метою ефективного економічного виховання здобувачів початкової освіти необхідно знайомити з вимогами й особливостями громадської діяльності, формувати такі якості особистості, як самостійність, ініціативу, економність, бережливість, працелюбність та повагу до народних традицій щодо раціонального використання сировини та виготовлених з них товарів тощо [2; 6].

Одними з важливих життєвих компетентностей здобувачів початкової освіти у відповідності до Нової української школи є ініціативність і підприємливість, що характеризується здатністю школяра здійснювати раціональний вибір у житті [3]. Формування ініціативності та підприємливості у здобувачів початкової освіти є основою їх економічного виховання.

На думку науковців, підприємницька компетентність поряд із такими компетентностями, як: уміння вчитися, спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами, математична і базові компетентності в галузі природознавства і техніки, інформаційно-комунікаційна, соціальна, громадянська, загальнокультурна, здоров'язбережувальну, у своїй сукупності складають комплекс ключових компетентностей особистості [5].

Науковці стверджують про те, що цілеспрямоване формування ініціативності та підприємницької компетентності сприятиме повноцінному розвитку особистості, що готова змінювати, удосконалювати умови свого життя, вільно обирати свій життєвий шлях, виходячи із власних прагнень, умінь і особистісних якостей. Це також сприятиме адаптації молоді до складних економічних умов [4].

Ознайомившись з результатами дослідження О. Будник, нами з'ясовано, що універсальними засобами педагогічної взаємодії виховання підприємливості у школярів вважають мову, традиції, звичаї, обряди, ритуали, етикет, вірування, святині, фольклор, прикмети, ігри, іграшки, посуд, одяг, їжу, свята, церемонії, архітектуру, ремесла, символіку тощо. За всієї поліаспектності їхнього впливу виокремлюють пріоритетне значення кожного з них у культивуванні певних якостей: різні форми залучення до праці, народних ремесл стимулюють розвиток передусім практично-дійової сфери; духовно-моральні цінності формують шляхом вивчення народних обрядів, свят, театралізованих ігор і гулянок за народними сценаріями; інтелектуальна сфера виховання найбільшою мірою збагачується через спостереження за явищами природи, засвоєння народної математики, розгадування загадок [1].

Таким чином, щоб успішно формувати у здобувачів початкової освіти основи економічного мислення, творчого пошуку і засвоєння знань з економіки, необхідних у сучасних умовах, необхідно постійно удосконалювати освітній процес у школах. Недостатня увага економічного виховання призводить до економічної безграмотності учнів, їх неготовність до вибору професії у відповідності з власними інтересами, здібностями і потребами, враховувати національні інтереси та традиції. Тому виховання підприємливості та ініціативності у здобувачів освіти є важливою складовою частиною виховання гармонійно розвинутої особистості.

Список використаних джерел:

1. Будник О. Етноекномічна компетенція школяра : монографія / Олена Будник. – Київ-Івано-Франківськ, 2008. – 200 с.
2. Кашуба Л. В. Цікава економіка. Навчальний посібник (для молодших школярів, учителів і батьків). – Тернопіль «Мандрівець», 2017 – 76 с.
3. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>. – 40 с.
4. Побірченко Н. А. Партнерство. [Навчально-метод. посібник для учнів початкових класів]. Київ: Вітус, 1998. 94 с.
5. Сигида С. В. Уроки економіки у початковій школі /Економіка. 2005. № 2. с. 21-22
6. Слободянюк Н. Основи економічних знань у початкових класах / Початкова школа. 2003. № 11. с. 20-21.

*Кучерявенко Анна Євгенівна,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти факультету
початкової освіти та мистецтва,
Дрогобицький державний
педагогічний університет
імені Івана Франка*

*Науковий керівник: Кишакевич
Світлана Володимирівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент, Дрогобицький державний
педагогічний університет
імені Івана Франка*

ФУНКЦІЯ ЕСТРАДНОГО ВИКОНАВСТВА В СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4303/>

У тезах розглядається питання важливості практичних навичок у процесі навчання викладачів з естрадного вокалу. Увагу зосереджено на компонентах, які сприяють розвитку майстерності майбутніх фахівців.

Ключові слова: музика, спів, естрадне виконавство, педагогічна майстерність.

Музика – це мистецтво, де народжуються звуки. Вони відкривають бурхливий світ кольорових емоцій та почуттів. Музичне мистецтво дарує нам різноманітне поєднання тембрів, акцентів, звуків та ритміки.

Спів можна назвати одним з найдоступніших видів мистецтва, тому що найважливіше (голос) завжди з тобою. Естрадне виконавство – це, найперше, відвертість взаємин із глядачем. Для професійного зростання дуже важливо розвивати музичний слух, розуміння художнього образу, мати виконавську практику для вдосконалення дихальної системи та свого голосу. Саме спів тренує артикуляційний апарат. Якщо немає такої практики, – то мова людини стає млявою та невиразною. Чітка, структурована вимова завжди є більш привабливою для нашого слуху.

Для набуття фахової майстерності важливо мати чітке усвідомлення про голосовий апарат, його будову та природу співочого звуку, як саме він утворюється; розуміти важливість таких функцій як дихальна, резонуюча та артикуляційна, їх роль у процесі голосоутворення. Правильне формування голосу – це основа навчання. Все це формує у майбутнього спеціаліста вокально-технічну майстерність, дає більш широкий простір для творчості в своїй професійній виконавській та викладацькій діяльності.

Естрадний вокал, наприклад, від академічного відрізняє більш відкрите звукоутворення, імпровізація, сама манера подачі інтонації, вільне використання атаки звуку та інтерпретація твору на свій розсуд [4, 6-9 с].

Важливим питанням у процесі навчання майбутнього фахівця, постає технічна складова, забезпечення практичними засобами: мікрофоном, звукопідсилюючою апаратурою, комп'ютером тощо. Такі речі є одними з найважливіших, у підготовці спеціаліста саме в галузі естрадного виконавства. У викладанні (як і у навчанні) саме естрадної манери співу дуже багато матеріалу, який виконується під фонограму, тому треба мати все технічне оснащення для коректної роботи та успішного навчання. У вивченні естрадного виконавства також доцільним є навчання роботі з комп'ютерними музичними програмами, які допомагають у вирішенні музичних завдань [4, 197-199 с].

Щоб стати компетентним фахівцем у співі, надважливо мати практику роботи з мікрофоном –це основа естрадного виконавства, його функція полягає саме в підсиленні звуку нашого голосу. Такі заняття дозволяють працювати над вмінням контролювати силу вокального звуку, опрацьовувати динаміку: вміння знаходити тонкий баланс між *piano* та *pianissimo* тощо. Корегувати і опановувати такі речі простіше та ефективніше, працюючи саме з мікрофоном. За його допомогою

можна побачити як усі плюси, так і недоліки вокальної підготовки людини. Все це допомагає виховувати навички самоконтролю, що є дуже важливою складовою навчання майбутнього викладача з вокалу [4, 197-205 с].

Без практичної виконавської роботи в естрадному співі неможливо стати фахівцем з цієї галузі. Потрібно обов'язково об'єднувати виконавську та методичну роботу у процесі навчання естрадному фаху. Професійне естрадне виконавство дуже важливо для росту самого спеціаліста, викладача естрадного вокалу у своїй майбутній професії.

Важливо вміти розкривати на максимум й вокально-виконавські здібності учня, працювати з різними особистостями. І, що дійсно важливо, при роботі з людиною – вміти зберегти вокальну та виконавську індивідуальність, природню унікальність тембру.

Важливо опанувати різні вокальні прийоми та техніки (белтінг, тванг, субтон...), знати історію естрадного виконавства; мати багато співочої практики, тільки так можна здобути знання про мистецтво естрадного виконавства.

В сучасному світі естрадного виконавства, надважливо вміти відчувати художній образ, емоції, які автор хоче донести своїм твором, зацікавити слухача, прожити, можливо, драматичну історію. І в цьому дуже допомагає саме виконавська практика, без неї неможливо навчити людину, просто апелюючи інформацією з підручника.

Багато важливої інформації можна знайти у підручнику «Виконавське мистецтво естради: історія, теорія, практика» Дрожжиної Н. [1]. Корегування інтонаційно-фонетичної інтерпретації твору з іноземних мов – важливий момент у навчанні. З цим питанням можна ознайомитись в дисертаційному дослідженні Мадишевої Т [2]. Її робота «Співак і мова» допомагає більш точно опанувати нюанси в трактуванні творів з інших мов, є рекомендації для дикції. У виконавстві дуже велике значення має корегування помилок на початковому етапі [3].

Висновки. Естрадна виконавська діяльність – вагома частина в навчанні фахівця з естрадного співу. Все разом формує у майбутнього спеціаліста вокально-технічну майстерність, дає більш широкий простір для творчості в своїй професійній виконавській та викладацькій діяльності.

Література:

1. Дрожжина Н. В. Вокальне мистецтво естради: історія, теорія, практика. Харків: Вид-во «Естет Принт», 2019. – 336 с.
2. Мадишева Т. П. Про співвідношення мовної та музичної інтонації у вокальному виконавстві: дис... канд. мистецтвознавства: 17.00.02 / Київська консерваторія ім. П.І. Чайковського. Київ, – 1994 – 143 с.

3. Мадишева Т. П. Співак і мова: культура співу мовного оригіналу: теорія та практика. Харків: Вид-во «Штрих», 2002 – 160 с.
4. Откидач В. М. Естрадний спів і шоу-бізнес: навчально-методичний посібник. Вінниця: Вид-во «Нова Книга», 2013. – 368 с.

*Неустроєва Гелена Олегівна,
старший викладач кафедри
міжкультурної комунікації
та іноземної мови
Національного технічного
університету «Харківський
політехнічний інститут»
ORCID: 0000-0001-9183-7225*

*Тимченко Галина Миколаївна,
кандидат технічних наук, доцент
кафедри «Прикладна математика»
Національного технічного
університету «Харківський
політехнічний інститут»
ORCID: 0000-0002-7279-7173*

*Громов Вадим Олександрович,
студент 2 курсу факультету
Міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний
університет ім. В.Н. Каразіна*

DEVELOPING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF THE STUDENTS STUDYING INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS WITH THE HELP OF CASE- STUDY METHOD

Internet address of the article on the web-site:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4298/>

One of the main goals of education in a modern university acquiring new developments of the world biggest establishments is to educate a competent competitive specialist who is able to correctly perceive and interpret information. The students of International Economic Relations specialties should own technologies of oral and written communication in different languages, as well as computer and telecommunication technologies and be able to put into practice mathematical and logics analyses that can improve

educational and professional skills. Therefore, university economic education should be organized in such a way that students of International Economic Relations specialties can solve typical problems in all types of professional activities, find non-standard and effective solutions to problems, work in a team, conduct business negotiations, and enter into a dialogue with subordinates. The use of new technologies in teaching and the case-study method in particular can be helpful for the solution of these problems. The case-study method is defined as an active learning method that involves direct discussion of problematic business situations, their analysis, evaluation, selection of the best solution and drawing up a plan for its implementation. At the same time, the description of the practical situation requires a certain set of knowledge that is necessary when solving this problem.

The preparatory stage includes a strict informative selection of educational material by the teacher and its presentation in the form of a lecture or lecture-presentation. The organizational stage involves the introduction of a case, the division of students into groups and the distribution of active roles that students will play during the presentation of the problem. At the third stage, independent work of students with a case is carried out, where they study and analyze theoretical material.

For example, the students received a situation or a problem (case) to hold the business negotiations between economists on the food problems of the region. The proposed case is aimed at developing students' competence for practical analysis of situations, developing the skills of public speech, argumentation, discussion and negotiations, mathematical analyses, the development of professionally important and significant personal traits of an economic specialist, the ability to work in a team. Before the students begin to solve the problem, the teacher issues methodological recommendations for working with the case.

First, it is necessary to determine the purpose of the negotiations. Secondly, is it important to get detailed information about the participants, not only direct, but also indirect, that is, all those who may potentially be affected by this case. Third, analyze the financial, domestic and foreign policy and economic resources that the participants have. Then, agree with the opposing party on the place of negotiations. It should be a calm, comfortable and neutral space. After that, draw up a plan-regulation. Finally, make a brief overview of the current legal and cross cultural peculiarities in society that may hinder or, on the contrary, help to solve the case.

The functions of the teacher include organizational, consulting and corrective activities.

As a result of a practical lesson conducted by the case-study method, students get acquainted with the principles of information selection. The future specialists acquire oral public speaking skills in front of the audience, learn

the principles of effective communication, i.e. ways to establish contact with the audience, learn the structure of communication (beginning, main part, and conclusion), get acquaintance with the methods of argumentation, and acquire the competences of communication and analysis.

In addition, having certain rhetorical knowledge and experience, students will quickly be able to navigate in a real speech situation. Therefore, we can conclude that the introduction of the case-study method into the learning process is one of the ways to develop the communicative competence of students of International Economic Relations specialties.

Список використаних джерел:

1. Deesri, A. Games in the ESL and EFL Class / A. Deesri // The Internet TESL Journal. – 2002. – Vol. VIII, #9.
2. Kolmos, Almos, Fleming Fink, and Lone Krogh. The Aalborg PBL model – Progress, Diversity and Challenges / Kolmos, Almos, Fleming Fink, and Lone Krogh // Aalborg University Press – 2004.
3. Palomba, Catherine A., and Trudy W. Banta. Assessment Essentials: Planning, Implementing, and Improving Assessment in Higher Education / Palomba, Catherine A., and Trudy W. Banta // San Francisco, Jossey-Bass – 2013.

*Пахомов Ілля Володимирович,
старший викладач кафедри
педагогіки, психології та
менеджменту Білоцерківського
інституту неперервної
професійної освіти Державний
заклад вищої освіти «Університет
менеджменту освіти»
ORCID: 0000-0002-6101-9384*

ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА ОСВІТА ЗАСУДЖЕНИХ АВСТРІЇ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4261/>

Однією з розвинутих країн Європи є Австрія, яка також є стратегічним партнером України. В'язнична адміністрація Австрії входить до складу Міністерства юстиції. Всього в 27 пенітенціарних установах цієї країни перебуває понад 8 тис. осіб (98 на 100 тис. населення), з них: 21% - особи, взяті під варту, 6% - жінки, 2% - неповнолітні, 55% - не громадяни Австрії.

До складу пенітенціарної служби Австрії входять 17 слідчих ізоляторів 6 тюрем (з них одна для тримання засуджених жінок) та 4 спеціальні установи (для тримання неповнолітніх засуджених, засуджених, які мають психічні вади, проблеми з алкогольною та наркотичною залежністю). Крім того, існує 18 дільниць сільськогосподарського призначення.

В пенітенціарних установах Австрії засуджені зобов'язані працювати на виробництві чи об'єктах життєзабезпечення (виробничі майстерні, пральня, їдальня, кухня тощо) (ст. 44 Закону Австрії «Про виконання покарань під вартою та запобіжні заходи, пов'язані з позбавленням волі» від 26.05.1969 р.).

Розмір оплати праці засудженого коливається від 5 до 7 євро за годину (ст. 52 Закону). Тобто, за місяць він може заробити від 800 до 1120 євро, але з зароблених грошей він повинен відшкодувати 75% за утримання, 12,5% зараховуються на його особовий рахунок, а 12,5% їх зберігається до його звільнення (ст. 54 Закону). Дільниці сільськогосподарського призначення мають великі угіддя (поля, ферми, сади та городи).

Засуджені Австрії можуть проходити професійні курси: мовні, комп'ютерні, виробничі чи курси в сфері обслуговування (ст. 57 Закону). Професійне навчання засудженого зараховується в робочий час та оплачується (ст. 55 Закону).

По прибуттю засудженого до установи фахівці соціально-психологічної служби здійснюють оцінку його ризиків та потреб і на її підставі складають план корекційної роботи. Цей план повинен включати залучення засудженого до праці та навчання (ст. 135 Закону).

Результати професійного навчання також впливають на надання засудженому заохочень (ст. 109 Закону), короткострокових відпусток з можливістю виїзду за межі установи (ст. ст. 99, 147), а також застосування умовно-дострокового звільнення (ст. 152 Закону).

За активну участь у професійному навчанні засуджені можуть отримувати певні привілеї (ст. 108 Закону): використання власних телевізійних або радіоприймачів, інших технічних пристроїв (комп'ютерів, планшетів тощо); використання власного спортивного обладнання та одягу; використання власних музичних інструментів. Але якщо засуджений ухиляється від участі у професійному навчанні, ці привілеї можуть бути заборонені або обмежені (ст. 109 Закону).

Крім привілеїв, засуджені, які беруть активну участь у професійному навчанні, можуть розраховувати на умовно-дострокове звільнення після відбуття 1/2 терміну покарання за незначні злочини або після відбуття 2/3 вироку за тяжкі злочини (ст. 152 Закону).

Література:

1. Офіційний сайт кримінально-виконавчої служби Австрії (нім. мова). URL: <https://www.justiz.gv.at/home/strafvollzug~76.de.html>
2. Исследование образования и профподготовки в европейских тюрьмах (подготовлено компанией GHK в сотрудничестве с Э. Костелло, Т. Лангелид и А. Уилсон). Совет Европы. 2012. 106 с.
3. Кіслов О. І. В'язнична система та особливості виконання покарань у республіці Австрія. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2018. № 2 (4). С. 105-115.

*Петренко Тетяна Володимирівна,
кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри
англійської філології,
Харківський національний
педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди, Україна
ORCID: 0000-0003-2296-3919*

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ КРОС-КУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4290/>

Сучасне суспільство змін трансформує усі аспекти життєдіяльності людини. Поліваріантність, глобалізація, інтернаціоналізація та інформатизація – ці суттєві ознаки вищої освіти, що передбачають звернення до проблематики крос-культурної комунікації у закладах вищої освіти і в дослідницькому просторі.

Наголосимо тут, що проблема формування компетентностей крос-культурної комунікації постає не лише перед освітянами – викладачами і науково-педагогічними працівниками, які забезпечують реалізацію освітніх програм у закладах вищої освіти. Також набуває значущості успішна крос-культурна комунікації працевдавців, які впливають до розроблення змісту вищої освіти, представники громади. Власне крос-культурна комунікація є потужною спонукою взаємного пізнання не тільки культурних відмінностей представників інших культур, але й глибинне осмислення власної національної культури, глибинне

значення культурної інтеграції, збагаченню різних культур. У цьому ми погоджуємося із науковицею Л. Шабасовою [1].

Ми переконані, що внутрішня система якості освіти не обмежується формальним фіксуванням у змісті навчальних програм, робочих навчальних програм і силабусів освітніх компонент пререквізитів і прореквізитів вивчення конкретної дисципліни. Передусім, цей компонент змісту має визначатися у відповідності з структурно-логічною схемою, матрицями відповідності, презентованими в освітніх програмах. Міждисциплінарний підхід передбачає творення комунікативного середовища з урахуванням єдності суперечного характеру предметності освітніх компонент, оскільки кожна галузь знань містить ціннісні імперативи конвенцій, які керують соціальними, культурними відносинами, які презентують працедавці, представники наукових шкіл, громадських об'єднань, усі, хто по суті формує запит на рівень фахової освіти. Тож для забезпечення міждисциплінарного підходу корисно провести роботу щодо узгоджуваності загальних і фахових компетентностей, які сприятимуть творенню досвіду крос-культурної комунікації, відобразити це у змісті навчальних програм. Це полегшить здобувачам першого (бакалаврського) рівня освіти академічну соціалізацію, сприятиме комунікативного досвіду у контексті крос-культурної взаємодії. Також значущим є використання методів, засобів, прийомів різних галузей знань для досягнення освітніх цілей. У такий спосіб не лише реалізується міждисциплінарний підхід, крос-культурна комунікація набуває системного характеру. Наприклад, уже традиційними стали запозичення в методиках вивчення іноземної мови елементів адміністративного менеджменту, методів соціологічних і педагогічних досліджень, антропологічне бачення економічного значення мовних конструктів, історико-генетичне дослідження мови. Також слід у змісті навчальних програм відобразити синергію міждисциплінарних об'єктів, предметів, що дасть змогу утворити нове знання-цінність, наукову чи методичну педагогічну новацію, що забезпечить стимули для розвитку у здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти наукового мислення.

Література:

1. Shabaeva L. Крос-культурна комунікація в контексті філософії освіти. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2016. 2 (11), 198-207. Retrieved із <https://fip.dp.ua/index.php/FIP/article/view/744>

*Петренко Юлія Анатоліївна,
старший викладач кафедри
зарубіжної філології Таврійського
національного університету імені
В.І. Вернадського, м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-6946-6421*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4296/>

В умовах глобалізації і поширення міжнародних ділових зв'язків України з іншими державами на економічному рівні важливим є усвідомлення майбутніми фахівцями економічних спеціальностей необхідності їхньої співпраці з міжнародним середовищем, а одним з першочергових завдань освіти стає якісна підготовка фахівців, здатних до успішної професійної діяльності в межах світової спільноти. В цьому контексті володіння англійською мовою як мовою міжнародного спілкування стає необхідністю для майбутніх спеціалістів економічного напрямку. При цьому, для успішного розвитку економіки і забезпечення конкурентоспроможності на міжнародних ринках потрібні не просто перекладачі, а спеціалісти в різних галузях науки, техніки, економіки, що володіють іноземною мовою в тій мірі, яка необхідна для взаєморозуміння представників різних мовних культур. Слід зазначити, що особливого значення набувають практичні навички, що передбачають знання ділової англійської мови в усному та писемному мовленні, вміння використовувати англійську мову у своїй професійній діяльності [5].

Процес навчання ділової англійської мови повинен концентруватися на вдосконаленні опанування всіх видів мовленнєвої діяльності. Сучасний фахівець-економіст має вивчати можливості закордонних партнерів, їхню роботу, досягнення з метою впровадження кращих результатів у свою роботу. Майбутні економісти мають підтримувати ділові контакти, вести переговори, робити презентації, формувати звіти, укладати договори і контракти, брати участь у конференціях, що потребує формування комунікативних навичок з ділового мовлення та розширення словникового запасу за рахунок спеціальної лексики. Але найпоширенішими труднощами при спілкуванні із зарубіжними партнерами є незнайомі терміни, вирази та словосполучення, теми мовлення та специфіка вимови. Певні труднощі виникають також у розумінні діалогічного мовлення при безпосередньому спілкуванні в

ситуаціях ділової комунікації та сприйняття мовлення в умовах технічних перешкод при спілкуванні з партнером по телефону.

Таким чином, слід враховувати основні особливості викладання ділової англійської мови майбутнім економістам.

Однією із особливостей викладання ділової англійської мови є *міждисциплінарний підхід*, оскільки терміни та вирази англійської ділової лексики передбачають володіння професійними знаннями, які необхідні для правильної їхньої інтерпретації. Тому якісне опрацювання термінів та виразів ділової англійської мови відбувається, в основному, у процесі роботи або під час навчання за фахом. Найбільш ефективним задля досягнення цілей навчання іншомовному діловому спілкуванню є використання у навчальному процесі ситуацій, в основі яких знаходиться професійно значуща проблема. Тому зміст та тематика навчальних матеріалів з цієї дисципліни має співвідноситися з проблематикою дисциплін професійного характеру.

При навчанні ділової англійської мови студентам економічних спеціальностей необхідно розглядати реальні ситуації сучасного ділового спілкування із максимальним «зануренням» в англійське бізнес-середовище [3]. Цього можна досягти використовуючи наступні методи викладання:

- *Проведення групових дискусій*, що сприяє розвитку лексичних, граматичних, логічних навичок, розвиває навички розуміння на слух, сприяє формуванню вміння самостійно висловлюватися. Крім того, це підвищує мотивацію й особисту участь співрозмовників у вирішенні проблем.

- *Навчання діалогічному мовленню*, що відповідає комунікативній спрямованості навчального процесу. Головним для майбутніх фахівців-економістів є вирішення професійних задач за допомогою англійської мови, і за допомогою діалогічного мовлення вони набувають практики, досвіду в професійній діяльності і одночасно засвоюють мову.

- *Використання аудіо- та відеоносіїв*. Важливим є використання автентичних аудіо- та відеоносіїв, що володіють прикладом живої мови, допомагають студентам розвивати навички сприймання і розуміння, а також вміння ділового спілкування у майбутній професійній діяльності.

- *Якісне опрацювання фахової лексики і термінології* є надважливою складовою навчання майбутніх економістів. Передусім, навчання має проходити на автентичних матеріалах. Тому студентам важливо працювати з різноманітними за структурою економічними статтями, з матеріалами радіо- і телепередач, з різною документацією.

- *Виконання письмових проблемно-проектних завдань* (написання різноманітних звітів, офіційних листів, планів інвестицій та інше).

• *Проведення ділової гри (case study)* доцільно у процесі перевірки освоєння матеріалу цілого юніту/теми. Для вирішення поставленого комунікативного завдання студенти повинні ознайомитися з вихідною інформацією (читання); прослухати визначені фрагменти (аудіювання); зробити висновок та аргументовано викласти свою думку (лист, презентація, звіт).

Отже, навчання майбутніх спеціалістів економічних спеціальностей ділової англійської мови є невід'ємним компонентом їхньої освіти, без якої неможлива якісна підготовка фахівців. Проте, слід враховувати особливості викладання, орієнтуючись на ефективність опанування англійської мови як інструменту вирішення професійних задач. У процесі навчання студентів-економістів необхідно впроваджувати в навчальну практику найбільш ефективні методики і технології, поєднувати традиційні та інноваційні методи в навчанні, які сприяють успішному засвоєнню ділової англійської мови майбутніми економістами.

Література:

1. Борисова А. О., Колесник А. О. Використання сучасних підходів під час навчання ділової англійської мови / А. О. Борисова, А. О. Колесник. Програма і матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інноваційні методи викладання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах», 27 травня 2015 р. [Електронний ресурс]. – К. : НУХТ, 2015 р. – С. 22-23.
2. Дідо Н. До проблеми викладання ділової англійської мови для студентів немовних факультетів ВНЗ. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2015. Вип. 35. С. 62-65.
3. Корнєва З.М. Методика навчання майбутніх економістів англійського ділового мовлення на основі технології занурення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «теорія та методика навчання: германські мови»/ З.М.Корнєва – К., 2006. – 21с.
4. Малюська З. В. Типові ситуації ділового спілкування для спеціалістів з економіки / З. В. Малюська // *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*, 2006. – Вип. 29. – С. 96-99.
5. Петрушенко О. О. Комунікативні аспекти вивчення ділової іноземної мови у вищих навчальних закладах економічного профілю. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*; 2011, № 4. С.131-136. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2011_4_30

*Топор Тетяна Дмитрівна,
студентка, факультет
математики та інформатики,
Чернівецький національний
університет ім. Ю. Федьковича*

*Науковий керівник:
Миرونюк Вадим Ілліч,
доцент кафедри алгебри
та інформатики,
Чернівецький національний
університет ім. Ю. Федьковича*

ГЕОМЕТРІЯ БІЛЬЯРДУ НА ФАКУЛЬТАТИВНИХ ЗАНЯТТЯХ З МАТЕМАТИКИ У ЗЗСО

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4285/>

Постановка проблеми. Ефективним засобом дослідження деяких задач класичної механіки є використання рефлекторної системи математичного більярду. Математичний флет-більярд схожий на звичайний більярд, за винятком довільної конфігурації столу та відсутності луз. Хоча існують природні аналогії між деякими проблемами фізики та більярдними системами, це дуже спрощена модель задачі класичної механіки. фізичними задачами й системами більярдного типу.

Дослідження систем відображення базується на використанні фазового простору та фазового портрета. При цьому початковий вектор V після відбиття передбачається характеризувати циклічними координатами $\varphi \in S^1$, що вказують положення точки на кривій Γ і кут $\alpha \in [0, 2)$ між вектором дотичної та вектором V .

Рис. 1. Елементи відбивальної системи

Фазовим простором системи відбиття є циліндрична поверхня. Це пояснюється тим, що після відображення вектора ми маємо новий початковий вектор, який відповідає новій точці S_1 і куту α_1 . Відображення $T(S_0, \alpha_0) = (S_1, \alpha_1)$ є відображенням відображення.

За умови безперервності це відображення можна поширити на замкнуті циліндри $\alpha = 0$ точок фіксується, оскільки крива Γ не має відрізка. Наявність прямих відрізків у конфігурації кордону створює розриви у відображенні відображення та ускладнює програмну реалізацію ідеї відображення.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій. Представлення більярдної системи має дві важливі якісні властивості, які складають основу алгоритму.

- Містить елементи $dA \sin d \ dS \ ddS \ \beta = \cos \alpha$. Отже, щоб ввести координати, де зберігається область, замість цього використовуйте $\cos \alpha = \beta$.

- Зафіксуйте координати S_0 і змініть координати. S-координата зображення змінюється монотонно, поки не обійде все коло і назад. Це означає, що «вертикальне» зображення як генеруючий циліндр потрібно обертати.

Зображення в конфігураційному просторі відповідає топологічному портрету у фазовому просторі. На Рис.2 наведено приклад фазової діаграми еліпса.

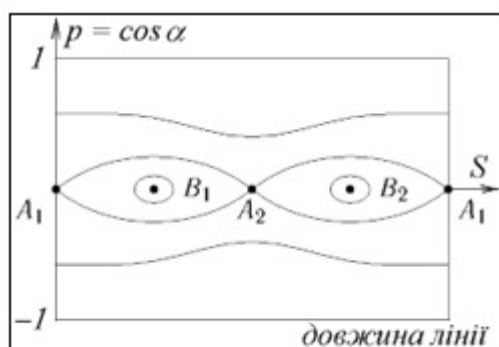

Рис. 2

Зверніть увагу, що для еліпсів це зображення нагадує геометричне місце математичного маятника, якщо фазовий циліндр Тобто в просторі періоду вибивання A_2 є дві орбіталі, що відповідають великій системі еліпсів і малому діаметру еліпсів. «Горизонталь 8» (сепарикс) відповідає орбіті, що проходить через фокус еліпса. Тобто, як тільки траєкторія проходить через фокальні точки, вона продовжить проходити через фокальні точки по черзі. За цією «8» знаходиться орбіта, дотична до еліпса. Те, що в ньому, походить від орбіти, дотичної до гіперболи.

Формулювання мети статті. Алгоритм підтримує побудову топологічних діаграм відбивних систем для фігур, обмежених відрізками та еліптичними дугами.

Основна частина. Комп'ютерні експерименти дозволяють досліджувати дуже складні явища. Для дослідження системи відбиття вибирається точка z_0 фазового циліндра M і створюється траєкторія

відбиття, що виходить з неї. Розроблена програма видає наступну (після z_0) точку відбиття z_1 М, потім другу точку відбиття z_2 М і так далі. Виникає питання: Як точки z_0, z_1, z_2, \dots розташовані в М?

Щоб представити відображення кола, відповідь проста. Усі вони знаходяться на одній прямій $\varphi = \text{const}$ циліндра М. Схожа ілюстрація еліпса: усі точки z_0, z_1, z_2, \dots лежать на одній лінії циліндра М і представляють усі траєкторії, дотичні до цієї катакустики.

Важливо, що весь циліндр М розшаровується на окремі лінії як незв'язані траєкторії. Траєкторії рухаються незалежно (потрапивши на одну з траєкторій, траєкторії ніколи не залишають). Ці лінії називають інваріантними кривими, тому що вони перетворюються (зберігаються) під впливом відбиття Т. Наявність топологічних портретів спрощує дослідження системи. Фактично, знаючи інваріантну криву, де знаходиться початкова точка z_0 , ми можемо передбачити її «майбутнє» та відновити її «минуле». Тому доцільно не вивчати рух точки у фазовому просторі, а вивчити її рух на інваріантній кривій.

Розроблено програму для створення відбитків і відповідних топологічних портретних зображень. Припускається, що початковий напрямок руху веб-посилання утворює кут 45 градусів з віссю Ох, тоді як використовується 250 відображень. На Рис. 3 зображено траєкторію променя всередині еліпса та відповідну фазову діаграму відбиття.

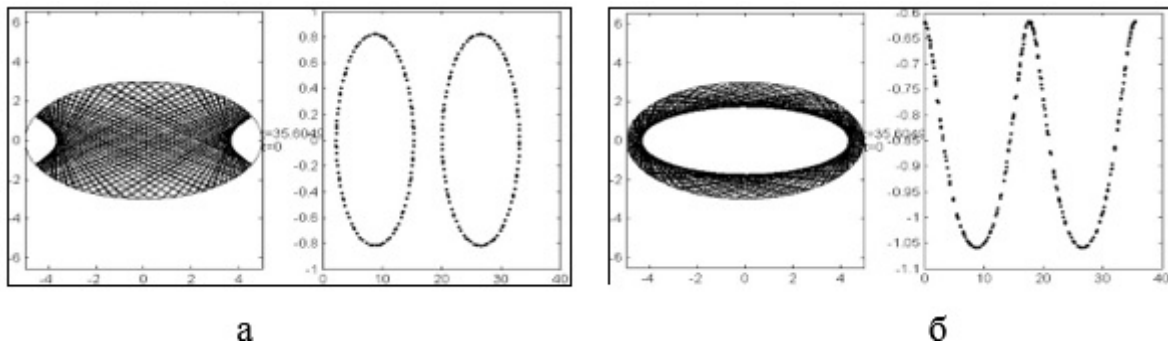

Рис. 3. Траєкторії та фазові портрети з початком:
а) між фокусами еліпса; б) за межами відрізка між фокусами

На рис. 4 наведено траєкторії та фазові портрети відбивальних систем в областях, комбінованих з еліпсом.

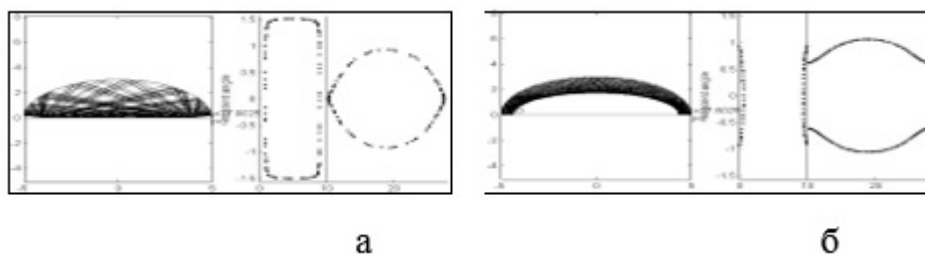

Рис. 4. Траєкторії та фазові портрети з початком у точці:
а) (3,99; 0); б) (4,5; 0)

На рис. 5 наведено фазові портрети відбивальних систем для області, яка має назву «гриба Бунімовича».

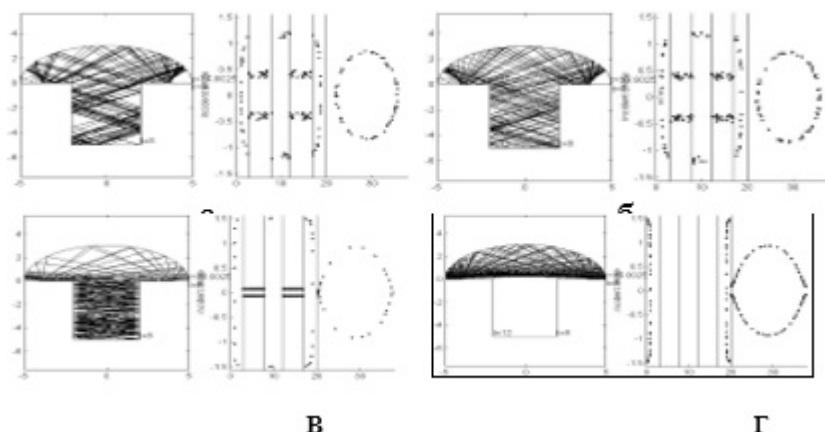

Рис. 5. Траєкторії та фазові портрети з початком у точці:
а) (3,5; 0); б) (3,7; 0); в) (3,99; 0); г) (4,01; 0)

Відомі різновиди математичного більярду. Наприклад, модель розсіяного більярду імітує так званий газ Лоренца. Крім того, розглядається система відбиття більярдного типу, обмежена межами збурень. У той же час наслідки граничних коливань проявляються в явищі прискорення Фермі, розподілі більярдних частинок зі швидкістю. Іншими словами, частинки прискорюються, коли їх початкова швидкість перевищує критичне значення, характерне для конкретної геометрії більярдного столу. Якщо початкова швидкість нижче критичної, більярдна куля сповільнюється.

Більярдні рефлекторні системи служать моделями для акустики, оптики та ін. Крім того, проблеми, які виникають при вивченні моделі більярду, тісно пов'язані з ергодичною гіпотезою Больцмана.

Висновки. Складений фазовий портрет дисплея відображення дозволяє аналізувати інваріантні багаторазові відбиття в більярді з прямолінійним і еліптичним перерізами. Наявність фазового портрета спрощує дослідження системи, оскільки знання інваріантної кривої початкової точки z_0 дозволяє передбачити «майбутнє» і «минуле» положення на контурі більярда.

Література:

1. Білецький С. В. Геометричне моделювання багатократних відбиттів світлових і теплових променів в еліптичних областях: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук: 05.01.01/ Київський національний університет будівництва і архітектури. – Київ, 2006. – 20 с.
2. Ткаченко В. П.. Фазові портрети математичних більярдів, комбінованих з еліпсом / В. П. Ткаченко, І. Л. Куценко, С. В. Білецький // Геометричне та комп'ютерне моделювання. – Вип. 20. – Харків: ХДУХТ. – С. 95-100.

*Чертов Владислав Ігорович,
викладач кафедри педагогіки,
психології та менеджменту
Білоцерківського інституту
неперервної професійної
освіти Державний заклад
вищої освіти «Університет
менеджменту освіти»*

ПЕДАГОГІЧНИЙ ТАКТ І ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4280/>

Вступ. Складовою частиною сучасного освітнього процесу стає особистісно-орієнтована взаємодія викладача із здобувачами освіти (слухачами), що передбачає допомогу вихованцеві в усвідомленні себе особистістю, виявленні і розкритті своїх можливостей, становленні самосвідомості, самореалізації і самоствердженні. У сучасній вітчизняній системі освіти досить велика увага приділяється психології та етиці педагогічного спілкування. Сьогодні ці проблеми як ніколи актуальні. Проблема культури спілкування вважається однією з найгостріших, як загалом у суспільстві, так і в сучасному закладі освіти. Метою дослідження є аналіз поняття «педагогічний такт» в його сучасній інтерпретації [2].

У кожній професії є щось характерне, що відрізняє її від інших професій і такою особливістю для викладача є педагогічний такт, як складова педагогічної культури. Він є набутою якістю на основі знань психолого-педагогічної теорії та практичного досвіду викладача.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи сутність досліджуваного поняття, слід назвати основні підходи науковців до даної проблематики. Так, у працях П. Ф. Каптерева педагогічний такт розглядається вищим проявом такту (психологічного) в спілкуванні з слухачем. Він проявляється не тільки у впливі викладача на студентів, але й в умінні висувати розумні вимоги до їх поведінки, проявляти чуйність, уважність до їх психічного стану, надавати довіру до них, враховувати їх індивідуальні здібності [1]. Для тактовної людини, говорив Н. А. Добролюбов, характерно в усьому діяти так, щоб людям нести добро і радість, нікому з них не зробити неприємності. А. С. Макаренко підкреслював, що тактовна людина делікатна, обережна, уважна, яка ні легковажним вчинком, ні недоречним словом не образить нікого.

Ю. Є. Захарченко пропонує розглядати педагогічну культуру як частину соціальної практики у сфері взаємовідносин поколінь в діяльності

викладача. Л. В. Бенін вважає, що педагогічна культура є складною соціальною характеристикою педагога, що відображає його педагогічну позицію. Отже, педагогічну культуру слід розглядати з позиції різноманітності методологічних підходів до аналізу міждисциплінарного концепту, що є в основі вчення і викладання.

Педагогічний такт проявляється в умінні викладача встановлювати з слухачами діловий та емоційний контакт з мінімальною витратою фізичних і духовних сил, що вимагає вміння регулювати свої дії і вчинки, надавати їм відповідну тональність. Головною ознакою педагогічного такту є його приналежність до моральної культури особистості викладача. Такт відноситься до моральних регуляторів педагогічного процесу і ґрунтується на морально-психологічних якостях викладача. Характерною рисою тактовної людини є життєрадісність, яка вселяє в учнів бадьорість, впевненість в своїх силах [3].

Таким чином, педагогічний такт – це почуття міри в поведінці і діях викладача, що включає в себе високу гуманність, повагу гідності слухача, справедливість, витримку і самовладання у відносинах з дітьми, батьками, колегами по праці.

Висновки. Педагогічний такт – це не окремі штрихи поведінки викладача, а стиль його роботи, стиль його спілкування з слухачами, частина педагогічної культури, педагогічної майстерності. Він має глибокий внутрішній зміст і різні зовнішні прояви. Педагогічний такт є обов'язковою умовою реалізації принципів гуманізму в освітньому процесі і спілкуванні викладача. При бажанні і прагненні кожен педагог може стати тактовним, оскільки, як ми вже відзначали вище, педагогічний такт – не вроджена, а придбана якість особистості. Основними елементами педагогічного такту і культури є: вимогливість і поважність до вихованця; вміння бачити і чути учня, співпереживати йому; діловий тон спілкування; уважність, чуйність педагога.

Література:

1. Білоножко О. Технологія розвитку педагогічної культури вчителів ліцеїв у системі методичної роботи. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2022. № 37 (1). С. 42-46.
2. Гураль О. І. Професійні вміння педагога. Педагогічні науки: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень: Матеріали II науково-практ. конф., м. Полтава, 27-28 берез. 2020 р. Херсон, 2020. С. 12-15.
3. Філоненко О. В. Формування професійно-педагогічної культури майбутніх викладачів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. № 206. С. 81-86.

*Щербакова Марина Анатоліївна,
викладач вищої категорії, старший
викладач, Балаклійський
педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, м.
Балаклія, Харківська обл., Україна*

*Коробка Інна Анатоліївна,
викладач I категорії,
Балаклійський педагогічний
фаховий коледж Комунального
закладу «Харківська гуманітарно-
педагогічна академія» Харківської
обласної ради, м. Балаклія,
Харківська обл., Україна*

ФОРМУВАННЯ ФАСИЛІТАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4275/>

У концепції «Нова українська школа» зазначено, що нова місія школи – це різнобічний розвиток і виховання особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до самовдосконалення й навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, є інноватором, здатним змінювати навколишній світ. Активна трансформація суспільства та нові орієнтири в освіті стимулюють розвиток нових напрямів освітнього процесу та змісту підготовки майбутнього вчителя, зокрема, в межах фасилітаційної педагогіки.

У широкому сенсі у вітчизняній науці педагогічна фасилітація розглядається як взаємодія між педагогом і учням, що ґрунтується на принципах гуманізму, полісуб'єктності, толерантності, що дозволяє встановити зв'язок між загальнолюдськими ціннісними ідеалами вітчизняної та зарубіжної педагогічної думки та сучасним станом педагогічної науки та практик гуманізації освітнього процесу [4]. Педагогічна фасилітація – це умова ефективного навчання або виховання й розвитку суб'єктів педагогічного процесу шляхом певного стилю спілкування та відкритої позиції педагога, це така

взаємодія, за якої акцентується індивідуальний досвід учасників, взаємообмін індивідуальних контекстів розуміння навчальної інформації та відбувається становлення суб'єктності як відмінної характеристики освітньої діяльності.

Виходячи з вищевикладеного, одним із завдань реалізації професійної підготовки майбутніх педагогів у закладах фахової передвищої освіти є формування здатності випускника до здійснення педагогічної фасилітації; інакше кажучи – формування фасилітативної компетентності [2].

Під фасилітативною компетентністю розуміється інтегративне особистісне утворення педагога, що відображає рівень його здатності й готовності до стимулювання розвитку особистісного потенціалу учнів як суб'єктів когнітивної діяльності шляхом особливого стилю їх взаємодії. Своєрідність ролі педагога-фасилітатора полягає в тому, що педагог від початку упевнений у здатностях учня розвиватися, долати перепони; він стимулює і підтримує їх, керується ресурсними можливостями учня, допомагає виявити їх у собі кожному учню, без винятку. Фасилітативна спрямованість педагога виявляється: у позитивному ставленні до учня, до себе, до діяльності, у створенні умов для продуктивної освіти й безпечного розвитку всіх суб'єктів професійно-освітнього процесу за рахунок особистісно орієнтованого стилю спілкування й діяльності [3, 1]. Ефективність формування фасилітативної спрямованості у студентів пов'язана з формуванням усіх її складових.

На основі теоретичних праць нами було визначено такі компоненти фасилітативної компетентності педагога:

- комунікативні та організаційні здібності;
- емпатія;
- здатність до самоврядування;
- прагнення до особистісного розвитку;
- автономність;
- впевненість в собі;
- тенденції до співробітництва;
- самоефективність;
- толерантність;
- здатність до комунікативного контролю

Формування фасилітативної компетентності майбутніх педагогів передбачає розвиток низки якостей і умінь, необхідних для реалізації подальшої професійної діяльності. На основі аналізу теоретичних джерел до переліку даних умінь віднесемо такі:

- налагоджувати доступну та плідну комунікацію серед суб'єктів освітнього процесу;

- уважно слухати, спостерігати і запам'ятовувати перебіг подій і стиль поведінки учнів;
- аналізувати та коригувати дії вихованців;
- діагностувати та заохочувати ефективну поведінку та коригувати неефективну поведінку учнів;
- сприяти створенню моделі ефективної поведінки вихованців;
- забезпечувати зворотний зв'язок між суб'єктами освітнього процесу;
- розробляти та активізувати конструктивні моделі поведінки у контексті внутрішньо групової взаємодії;
- активізувати дані моделі у груповій роботі вихованців;
- викликати довіру вихованців;
- виявляти терпіння до поведінкових відхилень учнів;
- демонструвати справедливість;
- вибирати нейтральну позицію при оцінці діяльності та успіхів учнів [3].

Таким чином, можемо зробити висновок, що у гуманістичній парадигмі освіти трансформується позиція педагога (суб'єкт-суб'єктні відносини), а також розширюється спектр його функціональних обов'язків. Сучасний педагог гуманістичної спрямованості – це не транслятор знань, а фасилітатор особистісного зростання учнів. Врахування сучасних вимог до діяльності педагога обґрунтовує потребу реалізації систематичної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі до реалізації педагогічної фасилітації. Тобто одним із завдань сучасної професійної педагогічної освіти є формування фасилітативної компетентності майбутніх спеціалістів освітньої галузі.

Література:

1. Березка, С. В. (2019). Педагогічна фасилітація у ЗВО: теоретичні аспекти підготовки особистості викладача. Педагогічна та вікова психологія. Том 2. URL : http://www.tpsjournal.kpu.zp.ua/archive/4_2019/part_2/3.pdf (Дата звернення:10.02.23)
2. Волкова, Н. П., Степанова, А. А. Фасилітатор як важлива рольова позиція сучасного викладача вищу. Вісник університету імені Альфреда Нобеля Педагогіка і психологія». Педагогічні науки, №1, 2018. 228-234 с.
3. Волошко, Г. В. Фасилітативний підхід у діяльності викладача як сучасний напрям реформування вищої освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2016. 96-106 с.
4. Фокша О. М. Педагогічні умови формування фасилітаційної компетентності майбутніх вчителів гуманітарних спеціальностей у професійній підготовці [Текст] : автореф. дис. канд. пед. Наук. Держ. закл. «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського». Одеса, 2019. 21 с.

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

*Гарбар Галина Анатоліївна,
доктор філософських наук,
Відокремлений підрозділ
«Миколаївська філія Київського
національного університету
культури і мистецтв»,
м. Миколаїв, Україна
ORCID: 0000-0003-4750-3361*

ФІЛОСОФІЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ МИСТЕЦТВА: ПРОБЛЕМИ, ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4292/>

Філософське осмислення проблем, пов'язаних із освітою протягом певного історичного періоду, набуло особливої актуальності й безпосередності в вінці ХХІ ст., що було пов'язане з системними, кризовими тенденціями та явищами в системі освіти, зумовленими глобальними трансформаціями в політичній, економічній, соціальній, культурній та інших сферах сучасного світу. Питання щодо змісту і глибини філософсько-освітніх ідей в умовах розвитку інформаційного простору. є безперечно важливим, оскільки воно стосується самої сутності освіти, створює підґрунтя для її подальшої модернізації та оптимізації. Зростаючі вимоги суспільства до змісту й ефективності освіти активізують процеси технологій навчання: в такому контексті дистанційна освіта закономірно постає предметом критичної зацікавленості.

Кожна історична епоха продукує адекватну їй освітню парадигму, що розглядається суспільством як найбільш приваблива модель організації освітнього процесу в конкретних соціальних, політичних, економічних і культурних умовах. У світовій системі освіти повинні відбуватися і вже мають місце кардинальні зміни, глибина й обсяг яких зумовлюються трансформацією освітньої парадигми як дієвої моделі, що відповідає тенденціям розвитку глобалізованого, інформаційного суспільства. Ключовими філософськими питаннями, необхідними у визначенні характерних ознак певної освітньої парадигми постають такі: яким чином і для чого навчають людину в цей час і в конкретному місці, яким є контент трансльованих знань. Історія розвитку людської цивілізації довела істинність твердження стосовно того, що філософія

є великим учителем, котрий дає безцінні для мислячого індивіда уроки життя.

В умовах нового тисячоліття безсумнівним є факт трансформації *Homo sapiens* в *homo studium* – людини розумної в людину, що навчається. І в цьому є певна інтрига подвійного підтексту: сучасній людині вже не достатньо бути розумною номінально, в силу родової приналежності, потреба в постійному, протягом життя, підвищенні освітнього рівня постає вже індивідуальною. Сучасна людина перебуває в очікуванні нового порядку або нового хаосу, що несе динамічно змінюваний світ, та одночасно намагається відшукати соціально-політичну, матеріально-економічну, духовно-культурну та науковотехнологічну платформу виживання. В такому контексті актуальною є нова парадигма підготовки людини до життя, яка б забезпечила не лише адаптивне ставлення до дійсності, але й її розвиток у відповідності до преферентних у суспільстві ідеалів, цінностей, духовних імперативів. Реальність наполягає на продукуванні нової філософії освіти – саме такої освіти, яка супроводжує людину протягом усього життя.

Дистанційна освіта – це освіта, яка випереджує практику: її ключова місія полягає у формуванні свідомості та світогляду студентів із метою їхньої адаптації до постійно змінюваних умов швидкоплинного світу. Дистанційна освіта є продуктом епохи інформаційного суспільства, ери технологічної культури, періоду дбайливого ставлення до цивілізаційної культури, до світу природи і до природи людини. Дистанційна освіта (ДО) – це не тільки технічні інновації, але також і соціальна інновація, що забезпечує ефективність та продуктивність освітнього процесу.

Сучасна людина перманентно стикається не тільки з новими знаннями і виробничими технологіями, але й з модерними інструментами та матеріалами, новітніми поведінковими патернами, основаними на комунікативній толерантності, новими способами і засобами передачі інформації без меж і кордонів, а також понадсучасними моделями комунікації в розгалуженому інформаційному просторі.

Філософія ДО постає логічною складовою і гармонійним компонентом філософії освіти. Американський педагог і філософ Джон Д'юї ще на початку ХХ століття доповнив західноєвропейський імператив «освіта для демократії» імперативом «демократія в освіті».

Історично дистанційне навчання виникло у 1840 році, коли Ісаак Пітман запропонував навчання через поштовий зв'язок для студентів Англії [3]. Інтенсивний розвиток дистанційної освіти в Європі і Америці розпочався в 70-і роки. В Україні дистанційна форма освіти запроваджується з 2000 року і регулюється Концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні і Положенням про дистанційну освіту

МОН України, яке було затверджено Наказом № 466 Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 р.

Кожна професійна сфера, у тому числі й мистецька, на різних етапах розвитку адаптує досягнення інноваційних досліджень відповідно до своєї специфіки, створюючи таким чином нове освітнє середовище.

Головним завданням дистанційного навчання є розвиток творчих та інтелектуальних здібностей студентів за допомогою відкритого й вільного використання всіх освітніх ресурсів і програм, включно з наявними в Інтернеті. Жорсткий карантин, який довелось пережити країні навесні 2020 року, війна 2022р. внесли свої корективи у всі сфери людського життя.

логії дистанційного навчання в інших формах здобуття освіти. Введення дистанційної освіти принципово змінює рольові позиції викладач - студент. При традиційній формі навчання викладач виступає як інтерпретатор знань. З розширенням освітнього простору функцію інтерпретації знань приймає на себе студент, а викладач виступає координатором цих знань. Він консулює студентів, спрямовує роботу пізнавальних процесів студента, тобто бере на себе функції супроводу професійного становлення студента. Звичні для традиційної мистецької освіти форми навчання переформатовуються й підлаштовуються для роботи з гаджетами: гра на фортепіано, диригування, постановка голосу проводиться у форматі відеозапису, хорові партії здаються завдяки аудіо запису, контрольні роботи стають тестами.

Засобом реалізації дистанційної мистецької освіти є сучасні інформаційні і телекомунікаційні технології, з допомогою яких здійснюється навчання на відстані без особистого контакту між викладачем і учням, а також спеціалізовані комп'ютерні музичні програми, які дозволяють зробити процес навчання більш ефективним. На сьогоднішній день існує безліч програм для забезпечення дистанційного навчання у мистецькій освіті, які можна розділити на три групи: програми для візуалізації, аудіо редактори і нотні редактори.

Розглянемо найбільш популярні з них.

1. Програми для візуалізації: дозволяють за допомогою мережі інтернет забезпечувати зв'язок між комп'ютерами.

Zoom, Google Meet, Skype – публічні сервіси необхідні для організації відеоконференцій через інтернет між комп'ютерами або смартфонами.

Viber – додаток, що дозволяє здійснювати безкоштовні дзвінки через мережу wi-fi або мобільні мережі, а також передавати текстові повідомлення, зображення, відео та звукові повідомлення, документи і файли.

За допомогою цих програм можна не тільки дистанційно провести урок, але і передавати учневі матеріали для самостійної роботи (нотні тексти, відео – і аудіофайли).

2. Аудіоредактори – програми для запису музичних композицій, підготовки фонограм, реставрації старих фонограм (попередньо оцифрованих), акустичного аналізу мови.

В рамках дистанційного навчання у установах додаткової музичної освіти ці програми можуть використовуватися для здійснення наступних операцій:

- відтворення фонограми (мінус). Інтерфейс аудіоредакторів дозволяє не тільки відтворювати фонограму з будь-якого моменту часу, але і повторювати її відрізок для відпрацювання складних частин твору.

- прискорення і уповільнення фонограми (або її частини). Ця функція використовується для тренування техніки в більш швидкому темпі або для виконання складних творів (епізодів) у більш повільному темпі.

- підвищення і пониження висоти тону. Використовується для модуляції твору в зручнішу тональність.

- запис музики (при наявності мікрофона). Прослуховування власного виконання дозволяє учневі краще проаналізувати свою гру, помітити технічні та художні недоліки.

Використання аудіо редакторів дуже добре допомагає при підборі музичних творів на слух, що є невід'ємною частиною музичного розвитку студентів.

Самими популярними і часто використовуваними аудіо редакторами є: Sound Forge, Audio Studio, Audacity, Wavelab. Всі ці програми володіють схожим інтерфейсом. Вони прості в освоєнні і дозволяють виконувати всі необхідні операції при роботі зі звуковими файлами.

3. Нотні редактори – програми, призначені для набору і відтворення нотного тексту. За допомогою цих програм можна також виводити нотні тексти до друку.

Порівнюючи дистанційне навчання із класичним, можна однозначно сказати, що дистанційна форма навчання студентів найкраще підходить до вивчення саме теорії музики, історії, аналізу творчості композиторів. Доцільність впровадження освітніх комунікаційних технологій в освітній процес є очевидною, зокрема таких, як проведення в онлайн-режимі групових та індивідуальних вебінарів, майстер-класів, дискусій на форумах, виконання тестових завдань тощо. Мультимедійні технології, подача матеріалу в багаторівневому просторі з використанням інтерактивних методів надають широкі можливості для навчального процесу дистанційного формату. Водночас впровадження цих технологій в індивідуальні практичні заняття викликають певні заперечення.

Відомо, що індивідуальні практичні заняття вимагають створення специфічних умов для їх проведення. Наприклад, особливого психологічного й емоційного контакту між викладачем і студентом. Відсутність цього контакту, безумовно, змінює характер дистанційної форми навчання. Сьогодні ще жодні мультимедійні технології не можуть цього запропонувати, адже вміння встановлювати психологічний контакт вчителя зі студентами у процесі вокальної діяльності є одним із важливих комунікативним умінь.

Дистанційне навчання може широко застосовуватися як комбінований вид навчання, тобто зі збереженням класичних форм і методів навчання. Таким чином, з метою вдосконалення практичної складової частини виконавської діяльності можна говорити лише про часткове використання дистанційної форми навчання.

Якість дистанційних занять залежить не тільки від учасників процесу, а й від подальшого прогресу сучасних мультимедійних технологій, розвиток яких не стоїть на місці. Можливо, сучасні технології незабаром будуть здатні передавати емоції, темперамент, характер виконавського процесу. Зазвичай дистанційне навчання здійснюється із застосуванням традиційних освітніх технологій, де поряд з індивідуальними практичними заняттями відбувається відвідування майстер-класів видатних вокалістів, організація творчих зустрічей. Перенесення деяких із цих форм, зокрема практичної складової частини, в дистанційну площину вимагає часу та безліч зусиль. На підставі цього процес дистанційного навчання вимагає високого професійного рівня викладача, прагнення до співпраці з колегами та студентам.

Цікавий новий тренд – карантинне музикування, масово почали створюватись мистецькі проекти віртуальні хори, оркестри, ансамблі. Секрет цих записів простий. Спочатку всі пишуть свій голос під заготовлену фонограму, або під метроном, або під заготовлений “мінус”, а потім звукорежисер все зводить воедино. Така форма роботи теж має свою користь для студентів – записати мелодію точно під мінус, або точно під метроном не так вже й просто. Виходять цікаві проекти, але студенту перших курсів на початковому рівні слід навчитися музикувати саме вживу, з живим концертмейстером, у живому ансамблі, хорі, оркестрі.

Отже, вважаємо, що дистанційне навчання – це не альтернатива, а доповнення до традиційного музичного навчання. Класичний урок, коли знання і вміння передаються від викладача до студента при особистому контакті необхідний. Тільки так можна якісно організувати виконавський апарат учня і досягти високого рівня виконання. Але традиційні методи викладання змінюються і оновлюються з урахуванням вимог сучасності.

Вважаємо, що дистанційна форма освіти студентів мистецьких спеціальностей має право бути, але тільки коли є бажання і можливість, коли наприклад є фізичні вади у студента і він не може відвідувати учбовий заклад, в інших випадках повинно слугувати лише доповненням до традиційного музичного навчання.

Література:

1. Ахмад І. М. Навчання в дистанційній і змішаній формі студентів ВНЗ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://interconf.fl.kpi.ua/node/1067>.
2. Дистанційна освіта в країнах світу: що, де і як? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasipodii.net/mp/article/1369/>
3. Кушнір К. В., Белінська Т. В., Білозерська Г. О. Використання інноваційних технологій навчання в контексті вивчення диригентсько-хорових дисциплін у вищій школі // Наукові записки Зб. наук. пр. Серія «Педагогіка-психологія». – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2020. Вип. 63. с. 123-127 Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1Fjblekk76mJKAQic6YiG9X9hAdFjc-a4/view>

*Захарова Валентина Вікторівна,
викладач кафедри естрадного
та народного співу, Харківська
державна академія культури,
м. Харків, Україна*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВОКАЛІСТА

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4306/>

Важливе місце в системі фахової підготовки майбутніх вокалістів посідає формування та вдосконалення їх професійної культури. Професійна культура вокаліста тісно пов'язана з його особистісною культурою, проте специфічні особливості формування професійної культури свідчать, що вона залежить від багатьох інших факторів.

Значний вплив на формування професійної культури вокаліста здійснюють його музичні здібності, акторські здібності, загальний рівень інтелекту, швидкість засвоєння інформації, задоволення від реалізації власних задумів, мотивація до самореалізації та багато інших.

Процес формування професійної культури співака включає в себе навчання та розвиток здібностей особистості до сольного співу та вдосконалення виконавської майстерності. Крім того, цей процес включає етап актуалізації діяльності навчально-наукового дослідження, на якому

вокаліст продовжує здійснювати свою професійну діяльність, вдосконалюючи своє вокальне мистецтво. Власне, критерії процесуальної характеристики сольного співу та певна особистісна підготовка співака дозволяють дотримуватись думки, що професійна культура співака – це комплексна характеристика рівня професійної компетентності та виконавської майстерності співака, його ставлення до вокального мистецтва як сфери професійної діяльності та до себе як суб'єкта вокальної творчості.

Формування професійної культури має включати в себе певні послідовні етапи, які мають сформувати такий рівень професійної культури, який дозволив би реалізовувати всі творчі задуми та виконувати професійні зобов'язання.

На першому етапі формування професійної культури вокаліста важливо сформувати достатній рівень його мотивації, який дозволить йому не припинити навчання та оволодіти професією. Мають бути означені професійні перспективи, механізм професійного розвитку, ціннісні професійні орієнтири, головні та другорядні пріоритети в професійній діяльності тощо.

Другий етап передбачає безпосередню роботу над професійною культурою вокаліста, опанування ним всіма необхідними знаннями, вміннями, навичками, розвиток професійної майстерності, деталізована робота над музикальними творами, формування у майбутнього вокаліста розуміння соціальної важливості професії.

Метою третього етапу формування професійної культури вокаліста є становлення соціального статусу та засвоєння стандартів професійної поведінки та ролі, а також самовиховання та самовдосконалення, результатом чого має стати готовність співаків адаптувати свою індивідуальну та особисту поведінку до соціокультурних і професійних вимог. На цьому етапі майбутні вокалісти вже виступають на сцені та надають аналіз своїй діяльності, виокремлюючи сильні та слабкі місця. Також важливим елементом даного етапу є формування вокалістом власного репертуару, виконавського образу, участь у конкурсах.

Втім зазначена послідовність не є обов'язковою та може коригуватися відповідно до цілей навчання, потреб майбутньої професії або інших специфічних особливостей.

Таким чином, в умовах формування професійної культури вокалістів відбувається розширення меж їх професійних знань, професійної творчої майстерності та сценічної діяльності в галузі вокального мистецтва, вдосконалення вокальної культури та техніки, що сприяє зростанню мотиваційних орієнтацій майбутніх спеціалістів та визначає ефективність формування їх професійної культури.

*Красовська Людмила Олександрівна,
доцент кафедри естрадного
та народного співу, Харківська
державна академія культури,
м. Харків, Україна
ORCID: 0000-0001-6146-4288*

ПОСТАНОВКА ГОЛОСУ ЕСТРАДНОГО СПІВАКА

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4307/>

Постановка голосу вимагає виразної дикції, оскільки текст є важливим у співі. Так само в естрадних піснях є фрази, які потребують особливої уваги при зміні дихання. Естрадний вокал використовує напівприкриту манеру, але основу як і в академічному співі: підняте піднебіння, відчуття позіхання і звучання досягається не в чистому, а в змішаному застосуванні резонаторів. За рахунок цього голос звучить багато – «тембросто», маючи більше обертонів. Тембр стає більш насиченим. Поява «баранчика» у верхньому регістрі говорить про напругу голосових зв'язок. Перехідні та верхні звуки повинні бути прикриті, а ігнорування цієї техніки позбавляє верхні ноти красивого тембрального забарвлення, заокругленості і може призвести до передчасної втрати верхніх звуків.

При навчанні естрадного співу застосовуються прийоми:

1. Розщеплення – до чистого звуку приєднують деяку частку іншого звуку, не музичного, тобто якийсь шум «хрип»;
2. Драйв – один з найважливіших у рок-вокалістів – прийом розщеплення (підвиди: рев, хрипкий голос, гроулінг, дет-вокал та ін.);
3. Субтон – спів з придихом, іноді майже «пошепки»;
4. Обертоновий спів – горловий спів;
5. Гліссандо або «слайд» – плавний перехід з ноти на ноту;
6. Фальцет – спів без опори – головним резонатором. Розширює діапазон в бік високих нот;
7. Йодль – різкий перехід із співу на опорі на фальцет. Цей прийом відомий як «тірольський спів»;
8. Штробас – це низькі ноти, які звучать специфічно – одним грудним резонатором. Є найнижчим вокальним регістром, під час якого виробництво самого звуку відбувається за допомогою повітря, що проходить через розслаблену голосову щілину, яка ніби «вільно коливається».

Головним резонатором для естрадного співу є рото-глотковий, який застосовується на всьому звуковому діапазоні і може змішуватися з іншими резонаторами (у нижньому регістрі з грудним, у верхньому з головним), що додає естрадному співу індивідуального звучання. Саме змішане використання цього резонатора з іншими резонаторами,

є головним для вокалістів працюючих з мікрофоном. При постановці голосу одним з найважливіших елементів є артикуляція, вільний стан гортані. Естрадна манера артикуляції, в тому числі і в джазі, є специфічна атака звуку, фразування, інтонування. Саунд – індивідуальність голосу, його тембру. Існує безліч виразних засобів: 1. Мелізми (форшлаг, групетто, мордент, трель); 2. Інтонування; 3. Техніки пов'язані зі звукодобуванням і тембральним забарвленням.

Для правильної постановки голосу також необхідне правильне дихання. Основними завданнями співочого дихання є: економне витрачання подиху, створення тиску для голосових зв'язок у підскладочному просторі, видих. Співочий вдих береться безшумно, досить глибоко, з відчуттям полупозіху. При вдиху не слід намагатися набирати велику кількість повітря, так як тоді ускладнюється подача звуку і сам процес голосоутворення. Співочий вдих і видих розділяються миттєвою паузою – зупинкою дихання, після чого починається видих. Враховуючи вищесказане, я рекомендувала б співаками займатися спеціальною дихальною гімнастикою (для оволодіння уповільненим вдихом). Гімнастика допомагає вокалісту дихати дрібно і на видиху отримувати великий звуковий ефект. Злом для творчого процесу є м'язова судомо і тілесні затиски. Зажим може з'явитися і в діафрагмі і в інших м'язах які беруть участь у процесі дихання, порушити правильність цього процесу і викликати задишку.

Наступне на що слід звернути особливу увагу при постановці голосу – це емоційний стан співака. Стан внутрішнього спокою, впевненості приходить з великим досвідом. Для початківців вокалістів важливо знати, що навіть прагнення до внутрішнього спокою має велике значення у виконавській майстерності. Так само емоційний та психологічний стан впливають на дихальну функцію.

*Кудрич Людмила Володимирівна,
доцент кафедри естрадного
та народного співу, Харківська
державна академія культури
ORCID: 0000-0003-1319-5874*

ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ У ТВОРЧОСТІ ЕСТРАДНОГО АРТИСТА

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4305/>

Головним чинником у формуванні артиста, а саме естрадного співака – є визначення зі своїм творчим стилем та безпосереднє формування цього стилю в тісній єдності з власним іміджем. Тобто поєднання стилю та іміджу – це головна мета для естрадного артиста, яка полягає в застосуванні знань та умінь набутих в навчальному процесі,

при підключенні до цього титанічної самостійної роботи, яка допомагає пошуку досягнення означеної мети. Знайти свій стиль-імідж означає: по-перше – знайти своє бачення творчого образу, по-друге вміти втілити його у власному доробку. Імідж – від англ. *Imagion* – це те, що на сцені сприймається оточенням. Іншими словами імідж – це вплив на людей, які знаходяться по той бік сцени. Саме імідж – є відображенням внутрішнього стану артиста через маску, яку естрадний виконавець на себе вдягає. Коли зовнішність співпадає з внутрішнім станом артиста естради, тоді виходить цільний образ, а співак відчуває себе впевнено та переконливо. Також, варто наголосити на тому, що образ створений іміджем є штучним та відтворюється у свідомості й підсвідомості суспільства з допомогою психологічного впливу та засобів масової комунікації. Це образ, який має обов'язкові характеристики, що впливають на оточення. Він завжди повинен мати емоційне забарвлення, так як покликаний впливати на слухача з боку емоційно-психологічного напрямку з метою популяризації естрадного співака.

Існують декілька різновидів іміджу: габітарний імідж (до нього відносяться одяг, макіяж, аксесуари); кінетичний імідж (жести, рухи, міміка); звуковий імідж (діапазон, дикція, інтонація). Не можна не згадати окрім сценічного ще й позасценічний імідж. Прикладом цього є історія життя виконавця на різних шоу-програмах. Все, що відноситься до характеристики «поп-зірки», будується на порушенні законів повсякденності. До цих законів можна віднести карнавальний настрій і веселощі. Потрапляючи в світ шоу-бізнесу, «зірки» беруть собі цікавий псевдонім, задля того, щоб він запрацював в новому контексті. Адже від нього також багато залежить у сприйнятті виконавця масовою аудиторією. Таким чином, в новому вигаданому світі, все створюється по новому від псевдоніму та біографії до особистих уподобань.

У формуванні виконавця важливим є напрацювання навичок для презентації власного образу. Окрім цього артист повинен мати вплив на свою аудиторію. Потрібно вчитися працювати із ЗМІ та колегами по сцені. Від задоволення потреб публіки залежить і корегування та формування іміджу. Головними аспектами тут є уява про артиста згідно вимог глядача, очікування від нього того, що бажає аудиторія. Наступним етапом у формуванні іміджу є розробка стратегії просування артиста. Для цього виконавець має активно виступати на громадських заходах та фестивалях. На цьому етапі велике значення для підтримки іміджу мають соціальні мережі, зокрема професійні блоги. До просування власного образу має бути проведена велика робота з пресою про життя артиста. Для утримання іміджу важлива його динамічність, оскільки мають постійно виникати цікаві події в житті виконавця. Узагальнюючи інформацію про імідж, варто наголосити, що це складний компонент,

в якому переплітаються дві складові артиста естради – зовнішній імідж та внутрішній. Зовнішній імідж складається з: образу, одягу, міміки, жестів, пози, гриму. Внутрішній же образ впливає на сприйняття артиста публікою. До нього можна віднести: харизму, проникливість, чуттєвість. Це все націлено на вміння справляти враження на публіку. Тож, імідж артиста естради є безпосереднім інструментом, який допомагає донести творчій «месідж» до свідомості аудиторії.

Таким чином, імідж – це публічне явище, яке формується за допомогою засобів масової інформації. Емоційне забарвлення образу може формуватися завдяки іміджмейкеру, або завдяки творчому задуму самого артиста. Отже, найважливішим компонентом іміджу є образ, що відтворюється артистом і який цікавий його аудиторії. А загальна мета артиста-естради – стати «поп-зіркою», що і є рушійною силою в цьому контексті.

*Чжан Цзіньцзюй,
аспірант, Сумський державний
педагогічний університет імені
А.С.Макаренка, м. Суми, Україна
ORCID: 0009-0004-8040-4781*

*Науковий керівник:
Зав'ялова Ольга Костянтинівна,
доктор мистецтвознавства,
професор, Сумський державний
педагогічний університет імені
А.С.Макаренка, м. Суми, Україна*

ОРГАНОЛОГІЯ ТРУБИ У СТИЛЬОВІЙ ПАРАДИГМІ ВІД БАРОКО ДО КЛАСИЦИЗМУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4267/>

Еволюція будь-якого інструменту завжди взаємопов'язана й обумовлена естетичними та стилістичними настановами певного історичного періоду. Цей процес виявляється насамперед у пошуку нових технічних та тембральних якостей, які реалізуються у конструкційних змінах інструментів, розкриваючи прихований потенціал їх виразних можливостей. Яскравим прикладом цього є розвиток трубного мистецтва, яке, маючи багатотисячолітню історію, сягає вершини розвитку тільки у XVIII столітті.

Протягом XVII – першої половини XVIII століття трубне мистецтво виходить за межі прикладних функцій, які історично виконувала труба як сигнальний інструмент. Зазначений період – час усталення труби як сольного інструменту зі своєю специфікою і самостійним художнім значенням. Нове амплуа та музичні жанри, в яких задіяна труба, потребували нової звукової якості та технічних можливостей. Експерименти і пошуки в цьому напрямку привели до того, що істотних змін зазнає конструкція інструменту, до ужитку вводяться його найрізноманітніші модифікації. Численні різновиди трубних інструментів, які виникають у цей період, складно класифікувати навіть і нині (особливо це стосується Tromba da Cassia – «мисливської» труби). Найзначнішого поширення в цей період отримали «натуральна» труба (або Principale) та барокова труба, завдяки якій сформувався стиль clarino.

Популярність та поширення концертних творів, складні партії для труби соло у оркестрах та ансамблях, що масово з'являються у другій половині XVII – першій половині XVIII століття, надали підстави вважати цей період «золотим століттям» солюючої труби. Формування стилю clarino та відповідного концертного репертуару, а також розгорнутих і складних оркестрових та ансамблевих партій свідчить про те, що у XVIII столітті в Західній Європі були чудові трубачі з блискучою віртуозною технікою та високою виконавською культурою (Й. Альтенбург, Г. Райхе, В. Сноу, Дж. Шор та ін.). Однак процес зміни бароко та класицизму в музиці XVIII століття призвів до занепаду трубного мистецтва. Обмежені технічні можливості Principale та яскравий вітальний тембр барокової труби не задовольняли стилістичним вимогам класицизму, а отже, в технічному і тембральному плані інструмент знов потребував нових перетворень.

Наприкінці XVIII століття одним із варіантів удосконалення труби та пристосування її до вимог музичного висловлювання нового стилю став винахід клапанної труби (Klappentrompet) віденського придворного трубача Антона Вайдінгера. На початку XIX століття саме на цього виконавця було написано десяток творів, серед яких популярні нині в репертуарі трубачів концерти Йозефа Гайдна та Йоганна Непомука Гуммеля. Поряд з Klappentrompet, можливість відтворювати всі звуки хроматичної гами надавала труба з вентильним механізмом, яку в 1790-х роках розробив ірландець Шарль Ключе і удосконалення якої тривало до 1840-х років. Однак у цілому це не вирішило кризу трубного мистецтва: у наступні півтора століття труба знов виконує роль оркестрового та ансамблевого інструменту.

Досягнення трубного мистецтва барокового періоду дали свої плоди у другій половині XX століття, коли у музичну практику увійшов стиль так званого історично-інформованого (аутентичного) виконавства.

Прагнення відтворити концертні якості, притаманні бароковій трубі, потенціал, що містить трубне мистецтво тієї доби, й нині відкриває багато перспектив для виконавців, композиторів та музикознавців. Не менш значущі в репертуарі трубачів нечисленні твори класичного періоду, що ще чекають на розкриття інструментальної специфіки та їх місця в історичному континуумі доби.

*Yuliia Leonidivna Hlavatska,
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor, Associate
Professor at the Department
of Hotel and Restaurant and Tourist
Business and Foreign Languages,
Kherson State Agrarian and
Economic University
ORCID: 0000-0002-1162-0251*

**INTERIOR DIALOGUE AND REPRESENTED SPEECH AS THE
VERBAL MANIFESTATION OF THE INTERIORIZED DISCOURSE
(THE CASE STUDY OF SHORT STORIES BY B.K. HUGHES)**

Internet address of the article on the web-site:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4268/>

Traditionally, the interiorized discourse is understood as a model of cognitive and emotional perception and development of the subject's world, which has been created by the author of the text. The linguistic and psychological criterion for distinguishing the interiorized discourse is egocentricity, i.e., the subject's expression is aimed at himself/herself. The inner world of the character is revealed through inner speech, dreams and memories.

N. Butsykina considers inner speech to be a process and a product of speech and mental activity of the subject of consciousness, reproduced with the help of language expressive means in the text [1, p. 51].

We have already referred to interior monologue as a verbalization of the interiorized discourse [2]. Along with the interior monologue, there is another form of the internal language of the character – **the interior dialogue**, “which is a sequence of dialogically interconnected statements that are generated by the speaker and, directly, perceived by him/her in the process of intrapersonal communication. In contrast to the interior monologue, the interior dialogue appears as an extroverted communicative act, i.e. directed outwards, to establish and maintain linguistic intersubjective contact” [3]. Interior dialogical activity is viewed as “engagement in dialogue with imagined figures, the simulation of social dialogical relationships in one's own thoughts, and the mutual confrontation of the points of view representing different I-positions relevant to personal and/or social identity” [4, p. 242].

Interior dialogue, thus, is a character's reproduction of various semantic positions interacting with each other in a certain way. Let's illustrate it with

an example: *“Why am I so cynical? The world’s full of rotten parents. It’s not as though mine were marvelous. I left home as soon as I could! And it might partly explain why he’s so odd”* [5, p. 8]. In this text fragment we observe five simple sentences, among which we can find one interrogative and one exclamatory sentences. Moreover, there are contracted forms of verb tense forms as the signs of the conversational style. However, the evaluation of the situation, or rather the intention of the main character of the story “Instinct”, Sally, to compare the actions of Mr. Wilde’s parents and her own, is conveyed verbally with the help of the modal verbs *could* and *might*, on the one hand, and adjectives with negative semantics – *rotten* and *odd*, on the other hand. We should also add that Mr. Wilde’s strange behaviour has always alarmed Sally, that is, her inner speech is aimed at “completing” his image in a certain sense, at least for herself.

Represented speech is a synthesis of the author and the character’s speech. Represented speech seems to “dress up” in the author’s speech and is reproduced in its forms [6]. When represented speech is a part of the author’s monologue, it gives the story emotional and expressive colouring, on the one hand, and on the other hand, it contributes to the condensation of information and, as a result, reality is reflected in various images that are created in the character’s head: *“Consuelo has always regarded herself as a fortunate woman. Just look at my life, she’d say, if anyone asked her. She’s spent her seventy years living in the same corner of the same Spanish city. Let other people roam the world, she thinks, if she catches a travel documentary on television. Let other people rush off to China or Africa and deal with danger and uncertainty. Is there anything wrong with being a person who thrives on routine and familiarity?”* [7, p. 1]. This is a text fragment from the story “Angel”, its first paragraph. Italics (the author’s remarks) present the inner thoughts of the main character, who is sure that her life, so routine, cannot be compared to the life of those who roam the world, facing danger and uncertainty.

References:

1. Буцикіна Н. Є. Лінгвокогнітивний та комунікативний аспекти внутрішнього мовлення персонажів (на матеріалі художньої прози Ф. Моріака) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.05. К., 2004. 256 с.
2. Hlavatska Yu. Interior monologue as the verbal manifestation of the interiorized discourse (the case study of short stories by V. K. Hughes) // Світ наукових досліджень. Випуск 16 : матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна – м. Переворськ, Польща, 16-17 лютого 2023 р.) / редкол.: О. Патряк та ін.; ГО “Наукова спільнота”; WSSG w Przeworsku. Тернопіль: ФО-П Шпак В. Б., 2023. С. 219-221.

3. Матковська Г. О. Типологія композиційно-мовленнєвих форм, які фіксують внутрішнє мовлення. URL: <https://core.ac.uk/download/47223756.pdf> (дата звернення: 24.02.2023).
4. Oleś P. K., Puchalska-Wasył M. Dialogicality and personality traits. *Handbook of Dialogical Self Theory*. New York : Cambridge University Press, 2012. P. 241-252. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139030434.017>
5. Hughes B. K. Instinct. URL: <http://www.eastoftheweb.com/short-stories/UBooks/Inst1238.shtml> (дата звернення: 15.09.2022).
6. Невласне пряма мова. *Синтаксис*. URL: https://filologukraine.ucoz.ua/publ/mova/sulm/nevlasne_prjama_mova/3-1-0-169 (дата звернення: 15.02.2023).
7. Hughes B. K. Angel. URL: <https://storgy.com/2021/06/16/the-angel-by-barbara-kuessner-hughes/> (дата звернення: 09.09.2022).

*Жулінська Майя Олександрівна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
та перекладу, Волинський
національний університет
імені Лесі Українки
ORCID: 0000-0001-9110-649X*

МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ НЕОЛОГІЗМІВ СФЕРИ «ЕКОАКТИВІЗМ»

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4272/>

Лейтмотивом життя суспільства протягом останніх трьох років стали проблеми екології у зв'язку з впливом людини на природу і забрудненням навколишнього середовища внаслідок інтенсивного розвитку сучасних технологій. Можна спостерігати появу нових понять, які характеризують процеси, що відбуваються у навколишньому середовищі внаслідок господарської діяльності людини, взаємодію людини та природи, прагнення людини поліпшити стан довкілля. Відповідно, зростає кількість лексичних одиниць в англійській мові, що належать до галузі екоактивізму, або діяльності, направленої на збереження навколишнього середовища.

Метою нашого дослідження є вивчення особливостей виникнення англійських неологізмів у сфері екоактивізму.

Відмітимо, що досліджувані неологізми здебільшого описують стан звичайної людини у зв'язку з екологічною ситуацією, що склалася,

її “маленькі кроки” у допомозі довкіллю, оскільки екоактивісту зовсім необов’язково належати до якоїсь організації, достатньо усвідомлювати наслідки своїх дій і піклуватися про навколишнє середовище.

Розглянемо найцікавіші приклади англійських лексичних інновацій сфери екоактивізму, які з’явилися в у 2022-2023 році.

Неологізм *regenivore* (від “regenerating”) – людина, яка намагається активно зупинити або повернути назад шкоду, завдану навколишньому середовищу через продукти, які вона купує та їсть, виник у зв’язку з необхідністю номінації нового явища у сучасному суспільстві: нове покоління бажає не просто отримувати їжу, а усвідомлювати, наскільки виробники турбуються про ландшафти, де вирощують їжу, як вирощують худобу та про ставлення до людей, які задіяні у виробленні та переробці продуктів. Іншими словами, це прагнення до харчування, яке сприяє відродженню довкілля. Не дарма, у New York Times словом *regenivore* назвали найновіший і найпопулярніший бренд їжі.

Інший приклад: *sustainatarian* (від “sustain”) – людина, яка їсть лише їжу, вироблену способом, який завдає незначної шкоди навколишньому середовищу або взагалі не завдає шкоди, і зазвичай дуже мало м’яса чи риби. Іншими словами, це людина, яка харчується здебільшого рослинною їжею з періодичним вживанням екологічно чистого м’яса.

Ще одним прикладом намагань захистити довкілля стала лексична інновація *social omnivore* (“omnivore” – всеїдний) – людина, яка ніколи не їсть м’ясо вдома, але іноді їсть його в ресторані чи в когось вдома. Причиною виникнення даного неологізму стало зростаюче прагнення відшукати золоту середину, тобто людина, яка в основному дотримується практики вегетаріанства, але буде споживати продукти тваринного походження в компанії м’ясоїдів.

Таким чином, наведені приклади демонструють здатність неологізмів відображати розвиток і функціонування масової свідомості на тлі екологічних загроз в сучасному світі.

Література:

1. A blog from Cambridge Dictionary. Category: New Words. URL: <https://dictionaryblog.cambridge.org/category/new-words/>

*Михайлова Неля Олексіївна,
старший викладач, Державний
торговельно-економічний
університет, м. Київ
ORCID: 0000-0001-5401-203X*

*Кохан Олена Миколаївна,
старший викладач, Державний
торговельно-економічний
університет, м. Київ
ORCID: 0000-0002-0705-3071*

РОЛЬ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4300/>

В нашому сьогоденні електронні комунікаційні пристрої, такі як комп'ютери, ноутбуки, мобільні телефони, глобальна система зв'язку, Інтернет та інші технології, а саме відео- та аудіоконференції, відеотелефонія, веб-трансляції та чати, стали невід'ємною частиною в сфері навчання, а також і в інших суспільних сферах. Технологічне навчання, як процес навчання за допомогою електронних технологій, суттєво розширило можливості вивчення іноземних мов, завдяки чому воно більше не обмежується лише традиційним навчальним середовищем. Технологічне навчання має величезний освітній потенціал, оскільки дозволяє учням та студентам легко отримувати доступ до різноманітних навчальних матеріалів за допомогою різних освітніх платформ, полегшує знайомство з підручниками іноземних видавництв та надає змогу брати участь у різноманітних онлайн-курсах. Значущість цифрових технологій посилилася завдяки широкому поширенню цифрових освітніх ресурсів під час пандемії. Та ідея, що цифрові технології можуть трансформувати освіту та розширювати її можливості, знову активно пропагується і диктується вимогами часу. Цифрові технології явно розширилися та займають значну присутність в освіті з 1980-х років, коли комп'ютери та елементарне освітнє програмне забезпечення вперше було введено в класи в невеликій кількості країн. Інтернет ресурси є першими джерелами, куди звертаються студенти, коли хочуть відкрити для себе інформацію та дізнатися щось нове, і переважна більшість освітніх закладів є домішкою для сотень (якщо не тисяч) цифрових пристроїв і екранів. Все, що можна оцифрувати, зберігається в Інтернеті. Заняття транслюються в прямому ефірі, ресурси

можна завантажити, а спілкування зазвичай відбувається в невимушеній атмосфері.

Електронні програми та курси створюються і постійно вдосконалюються командою висококваліфікованих спеціалістів. Більшість навчальних програм розділені на модулі, які мають також посилання на фахову необхідну літературу. Для навчання є можливість використовувати інфографіку, відеоматеріали та підкасти. Найпоширеніші платформи для проведення занять в Україні, які надають можливість проведення відеоконференції, на сьогодні є Zoom, Google Meet, Microsoft Teams. Платформи дистанційної освіти надають можливість контролювати засвоєння пройденого матеріалу. Додатки-месенджери – Viber, Telegram допомагають надсилати студентам текстові та мультимедійні матеріали для підготовки до занять, забезпечують ефективний зворотній зв'язок із викладачем.

Викладач повинен вміти користуватися такими основними інструментами як презентація інформації з наочною підтримкою у системах PowerPoint, Prezi, Keynote, Google Slides, Tilda, Canva, Office Sway, Piktochart, Paste, Mentimeter тощо.

Корисним є також впровадження на заняттях з іноземної мови роботи з інтерактивними ресурсами, що можуть бути відповідно інтегровані у платформи Zoom та Microsoft Teams. Мова тут іде про освітні сервіси та платформи для створення та проведення вікторин, тестів та мовних ігор: Kahoot, Plickers, Quizlet, Poll Everywhere, Learningapps тощо.

Іноземні видавництва сьогодні створюють мобільні додатки до більшості нових підручників з іноземної мови. Дані ресурси прекрасно підходять для активізації самостійної роботи студентів, коли, працюючи в індивідуальному режимі у зручний час та зручному місці, студенти можуть виконати комплекс цікавих інтерактивних вправ і таким чином поглибити та покращити свої знання мови не лише під час роботи у навчальній групі, під контролем педагога, але і самостійно.

Серед основних переваг диджиталізації у вивченні іноземних мов слід виділити:

1. Персоналізоване навчання

Кожен учень має різні потреби, чи то в школі, чи в університеті. Віртуальне навчання дає можливість студентам працювати зі зручною для них швидкістю. Є студенти, які дуже повільні, вони не можуть підготувати завдання за короткий термін, а інші виконують ці завдання швидше, і, відповідно, можуть отримати кращі бали. Онлайн навчання дозволяє «повільним» студентам отримувати вищі бали, готуючи відповідні завдання в зручному для них темпі. Сучасні засоби цифрової грамотності надають можливість кожному навчатися індивідуально.

2. Легкий доступ до онлайн навчання.

У наш час кожен учень чи студент знає, як користуватися інструментами цифрової грамотності, тому вони можуть використовувати їх будь-де та будь-коли. Багато студентів по всьому світу мають можливість приєднатися до онлайн навчання, не виходячи з дому, а також можуть отримати знання від професіоналів в різноманітних сферах, перебуваючи в різних локаціях.

Доступність та відкритість навчання дозволяє сучасному фахівцеві вчитися практично все життя.

3. Доступ до якісної освіти.

Свобода і гнучкість цього способу отримання освіти, надають нові можливості для вибору курсу навчання. Студент легко може вибрати декілька курсів в різних університетах, в різних країнах. Можна одночасно навчатися в різних місцях, порівнюючи курси між собою. З'являється можливість навчання в кращих навчальних закладах, у найбільш кваліфікованих викладачів, за найбільш ефективними технологіями.

4. Економія часу та грошей.

Однією з найпоширеніших переваг віртуального навчання може бути економія грошей і часу. Студенти можуть приєднатися до деяких онлайн-курсів, які є абсолютно безкоштовними, або вони можуть переглядати їх через платформу You Tube у найбільш зручний для них час. Вивчення мови, не виходячи з дому, також економить їхні кошти, тому що в цьому випадку не потрібно оплачувати транспорт чи їжу.

Крім переваг, онлайн навчання несе в собі і негативні сторони.

1. Зменшується спілкування віч-на-віч.

Віртуальне навчання може бути однією з причин соціальної ізоляції, оскільки студенти не мають змоги спілкуватися віч-на-віч зі своїми викладачами та одногрупниками. Соціальні взаємодії обмежені, що може викликати у студентів нудьгу. Викладач не може перевірити чи студент особисто виконує завдання, тому підсумковий контроль якості отриманих знань доцільно було б проводити на очній сесії. Тривале дистанційне навчання призводить до погіршення здатності у студентів до точного формулювання та висловлювання власної думки та підтримки дискусій. Також воно може трансформуватися не на систематичне навчання, а на постійне відтермінування виконання завдань, перекладання відповідальності на інших. Тому, дистанційна освіта вимагає надзвичайної самоорганізованості, вміння розподіляти свій час.

2. Недоступність для інших.

Не кожен студент живе в регіоні, де інтернет-з'єднання є швидким і стабільним. Деякі студенти можуть мати гірше підключення до інтернету в районі, де вони живуть. Їм доводиться ходити в інтернет-кафе або

користуватися громадським Wi-Fi, що дуже незручно. Часто в сільських місцевостях доступ до інтернету залишається жахливим.

3. Зосередження на теорії, а не на експерименті.

Студенти проводять більшу частину часу за переглядом відео, прослуховуванням виступів, подкастів та аудіо і в них немає такого практичного досвіду, як проведення експериментів. Під час традиційного навчання вони можуть приділяти увагу як теорії, так і експерименту, і їм не доводиться нудьгувати. Обидва ці аспекти важливі для підвищення кваліфікації майбутніх спеціалістів.

Отже, використання цифрових технологій для академічних цілей є найсучаснішим способом, який вимагає лише доступу до Інтернету та наявності гаджетів, при цьому дозволяє вирішити проблему дефіциту учбового часу і ефективності навчання іноземним мовам. Онлайн-платформи містять різноманітні інструменти, які дозволяють організувати навчання у гнучкому форматі, зручному та ефективному як для викладача, так і для студента. При цьому основне завдання викладача – не лише дати можливість майбутньому поколінню успішно використовувати комунікаційні та інформаційні технології, але й також вміти оцінювати їх межі та ризики.

Список використаних джерел:

1. Скуратівська М. О., Попадюк С. С. Віртуальне освітнє середовище як інноваційна складова навчального процесу у вищій школі. *Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки*. Херсон, 2017. Вип. 80 (2). С. 251-255.
2. Edwards, B. & Cheok, A. (2018). Why not robot teachers: artificial intelligence for addressing teacher shortage. *Applied Artificial Intelligence*, 32 (4), 345-360.
3. Facer, K (2021) Futures in education: towards an ethical practice, Background Paper for the Unesco Futures of Education Commission, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375792>
4. Hao, K. (2019). China has started a grand experiment in AI education. It could reshape how the world learns. *MIT Technology Review* 2nd August, <https://fully-human.org/wp-content/uploads/2019/09/China-AI-experiment-education.pdf>

*Томенко Олеся Миколаївна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри культури
та соціально-гуманітарних
дисциплін Національної академії
образотворчого мистецтва
і архітектури
ORCID: 0000-0001-9528-8358*

МОВА ЯК ГАРАНТ ІСНУВАННЯ НАЦІЇ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4311/>

З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну постало питання збереження не тільки територіальної цілісності держави, але й мовної єдності. Мовне питання завжди поставало в Україні як чинник поділу, розподілу, розбрату, але сьогодні воно стоїть як чинник єдності, незалежності, маркер приналежності до сильної нації, яка протистоїть масштабно великій, але духовно нищій, виродженій сукупності народностей.

Більшість українців свідомо починає відмежовувати себе від усього російського саме українською мовою. І про це свідчить безліч фактів. Можемо стверджувати, що за рік повномасштабного вторгнення стався злам у свідомості частини українців і людей інших національностей, які проживають на території України, як від найстарших, так і до найменших, які перейшли у побуті на українську мову, вивчають на курсах, навіть ті, хто давно емігрували за кордон, тепер надолужують втрачене і прагнуть вивчити мову, щоб почуватися українцями, приналежними до героїчної нації.

Саме тепер ламаються «мислє віруси», нав'язувані століттями Російською імперією про меншовартість української мови, про вищість мови російської, заборони, які не давали нашій мові повноцінно розвиватися.

Спекуляції навколо так званої двомовності – питання, яке відходить у минуле, але ще має своїх прихильників, бо корінням сягає у часи, відколи Україна перебувала під колоніальним впливом росії.

Свого часу тезу «Без мови немає нації» обстоювали різні діячі: Д. Донцов, М. Хвильовий, «Просвіта», П. Мовчан, І. Дзюба та багато інших.

Ще у 80- роках ХХ століття Іван Дзюба [1] означив дані «мислєвіруси»: «какая різниця», «це питання не на часі», «нас утискають за російську мову», «і так поймут» – і вони наче іржею в'їлися у мізки

наших громадян, і досі в публічному просторі, в транспорті є особи, що не можуть або не хочуть зламати вкладені в їхні голови стереотипи.

Погоджуємося із думками молодого студента Данила Гайдамахи, який зміг перейти на українську, і своїх батьків повів за собою, веде інших молодих людей в царину української мови як популярний блогер, в тому, що російськомовний українець – це родова травма, бо більшість людей, не знаючи історії геноциду української мови, вважають її рідною, а не насадженою століттями імперією зла.

Але злам стався, мова стає гарантом існування нашої нації, попри намагання новітньої імперії знищити нас фізично, духовно та мовно. Мова – найпотужніший чинник консолідації нації та захист від зовнішньої агресії.

Література :

1. Дзюба І. М. Доля мови – доля народу / Бо то не просто мова, звуки... : цикл статей. – Дрогобич: Коло, 2012. – 378 с.

*Трепез Юлія Олександрівна,
викладач, Державний податковий
університет*

НАЙБІЛЬШ ПОПУЛЯРНІ І ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ МОВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4260/>

Ряд існуючих методик і методів викладання мов допомагає викладачам організувати робочий процес та виділити для себе певні педагогічні принципи. Структура будь-якої мови світу з часом змінюється і у зв'язку з цим змінюються підходи їх викладання. Можна виділити декілька основних та ефективних методів викладання мов в сучасному світі, а саме: академічний метод, нативний спосіб (за теорією Крашана) та комунікативно-інтерактивний.

Академічний спосіб вивчення є більш організованим та структурованим і потребує контролю зі сторони викладача. На кожному занятті має бути задіяно чотири види мовленнєвої діяльності – читання, аудіювання (слухання і розуміння), говоріння і письмо. Однак, можна зазначити, що способи подачі матеріалу для вивчення мови є різноманітними. Вивчаючи потребують не глибинного, системного вивчення мови, яке пропонують традиційні академічні програми, а можливості негайно застосовувати отримані знання на практиці.

Один із таких підходів є «комунікативний» (від англійської *communicate*) і з'явився він в 60-70х роках минулого століття у Британії, коли англійська мова почала набувати статусу мови міжнародного спілкування. В певній мірі такий метод можна вважати інтерактивним, метою якого є оволодіння навичками розмовної мови та сприйняттям її на слух. Комунікативний метод викладання є одним з найефективніших через запит і потребу вивчаючих саме умінню спілкуватися з різними представниками іноземних культур та носіями даної мови. В сучасному світі люди розглядають іноземну мову в першу чергу як засіб комунікації. Більшу частину занять займає розмовна мова, хоча читання й письмо вивчаються теж. Викладачі в основному не розмовляють, а слухають і спрямовують хід заняття [2]. Також, комунікативний спосіб, аби зробити його більш ефективнішим, пов'язують з інтерактивним методом, котрий допомагає працювати з матеріалом змінюючи форми його подачі. Наприклад, кросворд, настільні ігри, використання сучасного відеоматеріалу з популярних медіа платформ як Ютуб (англійською YouTube) чи "TED talks".

Повертаючись до академічного методу викладання, він безперечно є ефективним, наприклад, коли ви маєте за мету підготуватися до здачі іспиту, вступити до іноземного університету або просто прискорити вивчення мови, використовуючи академічний спосіб як додатковий. В сучасності, викладачі модернізують академічний спосіб викладання комбінуючи його з іншими різноманітними методами аби зацікавити вивчаючого і досягти результатів. Академічний спосіб можна вважати адаптивним методом. Не дивлячись на загально прийняті норми його використання за традиційними канонами у вищих навчальних закладах, викладачі можуть користуватися будь-якими іншими методами, комбінувати їх з академічним аби досягти успіху у вивченні мови студентами і тим самим мотивувати їх бути активними на заняттях.

В 1977 році Стівен Крашен, американський лінгвіст, зазначив, що є різниця між «навчанням» та «набуттям». Навчання – це методичне повторювання інформації у контрольованому середовищі з поступовим підвищенням складності, це саме академічний метод викладання. На відміну від нього «набуття» є природним процесом – це коли усі правила, звуки, слова мозок розбирає сам без допомоги підручника і саме такий процес ми проходимо коли вивчаємо свою першу мову. Стівен Крашен сказав, що ми можемо застосувати принципи вивчення наших перших мов вивчаючи будь-яку іноземну мову незалежно від нашого віку і таким чином прискорити процес навчання та поліпшити запам'ятовування. Такий метод вивчення є нативним [1, 3].

Теорію Стівена Крашена ще називають гіпотезою введення чи «модель монітора», – це група з п'яти гіпотез. Цей спосіб саме для тих, хто вивчає мову для власного задоволення. Основна суть цієї теорії така: «Якщо дати мозку можливість вивчити мову самостійно – він її вивчить» [1, 3]. Вивчаючі зосереджуються на розрізненні та спогляданні мовного матеріалу, як діти від народження до трьох років, аби мозок підготував себе до наступного етапу – формування словникового запасу через призму «бачу – називаю». Тобто, спочатку вам треба оточити себе мовою, наприклад, слухати елементарні діалоги не змушуючи себе їх вчити чи запам'ятовувати. Таким чином мозок звикає до мови. Завантажте різні додатки на телефон (LingQ, Duolingo) та оберіть подкасти для початківців і намагайтеся зрозуміти суть, а не кожне слово. Якщо у вас вже є мовна база та бажання, то можна робити різні тести, наприклад на сайті “test-english” (<https://test-english.com/>), або будь-який інший який знайдете в Інтернеті. Коли будете готові, переведіть ваш телефон на англійську мову. Основною задачею тут є «слухання та сприйняття» з подальшим ускладненням. Приєднайтеся до мовної групи в соціальних мережах чи підіть до мовного клубу (“speaking club”), навіть якщо просто посидіти послухати і випити кави. Як варіант, можна завантажити програму для обміну мовами, наприклад “Tandem”. Дивіться фільми з англійськими субтитрами та не фіксуйте увагу на словах, навчіться розуміти загальну суть і здогадуватися про що йдеться згідно з відео контентом. Головне – це чути і бачити мову яку вивчаєте і не перекладати слова, а асоціювати їх з ситуацією або картинкою, вгадайте з контексту, заугліть тлумачення.

Дайте мозку час перебудуватися і сформувати мовне ядро (приблизно 9 місяців) – це загальне уявлення про те як працює мова. До поки ядро не сформується ви будете все забувати, плутати, намагатися перекладати, однак після його формування ви заговорите без перекладу чи затримки. [1]

Далі, основним є створення активного словникового запасу, але це не самі вживані 100 слів список яких ви знайшли в Інтернеті, а саме ті, котрими ви користуєтесь у повсякденному житті рідною мовою. Списки, картки, словники – це академічний метод. Не вивчайте слова чи фрази, не переживайте, що не пам'ятайте їх, вони почнуть «прилипати» – формуватиметься коло активного словникового запасу. Вивчення мови це не про запам'ятовування, вивчення мови це процес в якому ви наново пізнаєте світ через призму, через її культури, мову, форму. Так само як ми вивчаємо нашу рідну мову [1].

Найефективніший спосіб вивчення мов – це поєднання та комбінування різних методів, котрі вам більше імпонують. Однак, слід пам'ятати, що найголовнішим тут є цілі, а саме, задайте собі питання для чого ви вивчаєте ту чи іншу мову і відштовхуйтесь від вашої відповіді аби йти вперед та досягти результатів.

Інтернет-джерела:

1. Відео подкаст: «Як мозок вивчає мови». Еля Муравські. – <https://www.youtube.com/watch?v=Kzv6IfLTWdU&list=LL&index=3>
2. Стаття «Комунікативний метод вивчення іноземних мов» – <https://osvita.ua/languages/tehnol/452/>
3. “Comprehensible Input and Krashen's theory”, Robert Patrick? published by Cambridge University Press, 2019 – <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-classics-teaching/article/comprehensible-input-and-krashens-theory/2308987050E8D31E3986B530D4B02F6F>

*Вербицька Анастасія Ігорівна,
студентка 3 курсу,
Чернівецький національний
університет ім. Ю. Федоровича*

ПЕРЕДУМОВИ БІЛОРУСЬКОГО АВТОРИТАРИЗМУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4269/>

Білорусь – країна, що в останні роки стала об'єктом великої уваги міжнародної спільноти. Однак, серед всіх проблем, які хвилюють світову громадськість, особливе місце займає питання авторитаризму в Білорусі. Станом на сьогоднішній день, країна є однією з найбільш авторитарних в Європі, де політичні та громадські права не дотримуються, а опозиційні діячі переслідуються. Зміцнення авторитаризму в Білорусі – це багатогранний процес, що має різноманітні передумови. У такій ситуації важливо розуміти, які передумови привели до зміцнення авторитаризму в Білорусі.

За останні десятиліття Білорусь стала свідком певного зміцнення авторитарного режиму, що проявляється у придушенні опозиції, обмеженні свободи слова та преси, а також у застосуванні насильства та репресій проти громадянських активістів. З цього приводу міжнародні організації та країни світу висловлюють занепокоєння та закликають до демократичних змін в Білорусі. Тим не менш, за останні кілька років політична система Білорусі зазнала значних змін. Остаточний результат цих змін сьогодні важко передбачити [1]. Одним з факторів, що призвели до зміцнення авторитаризму в Білорусі, є глибока історична спадщина країни. Наслідки соціалістичного періоду, відсутність демократичних традицій та інститутів у довгостроковій перспективі вплинули на формування сучасної політичної ситуації. Також необхідно зазначити вплив геополітичних чинників на зміцнення авторитаризму в Білорусі. Країна знаходиться на перехресті головних транзитних маршрутів, що призвело до її включення в різні геополітичні проекти та взаємовідносини

з різними державами світу. Така залежність від зовнішніх факторів ускладнює ситуацію в країні та призводить до ризику втрати національної самобутності.

Отже, основними факторами є: історична спадщина – білоруський авторитаризм має свої корені в радянському періоді та імперській історії Білорусі; економічні проблеми – зростаючий економічний криза та недостатня розвиненість білоруської економіки викликали необхідність зміцнення державної влади; стратегічне положення – геополітичне положення Білорусі та її роль як транзитної країни зумовили необхідність збереження влади в руках однієї особи або партії; культурні особливості – білоруська культура та менталітет, заснований на понятті "батьківщина", сприяють підтримці авторитаризму та відсутності готовності до змін.

Отже, зведення різноманітних факторів, що сприяли зміцненню авторитаризму в Білорусі, дозволяє зрозуміти, що ситуація є багатоплановою та не має простих рішень. Історична спадщина, економічна та геополітична нестабільність, культурні особливості та інші фактори стали передумовами зміцнення авторитаризму в країні. Зростаюча міжнародна увага до ситуації в Білорусі та підтримка опозиційних сил є важливим кроком до зміни політичної ситуації в країні. Проте, щоб досягти стабільності та демократичного розвитку, необхідно провести комплексні політичні, економічні та культурні реформи, що дозволять зберегти ідентичність країни та забезпечити її розвиток у межах міжнародних стандартів.

Література:

1. Andrei Liakhovich 2 Belarusian elites – change and authoritarian rule. URL: <https://www.jstor.org/stable/resrep06960.5>

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

*Найда Інна Володимирівна,
кандидат наук з державного
управління, доцент, доцент
кафедри права Київського
кооперативного інституту
бізнесу і права
ORCID: 0000-0001-7296-7884*

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4265/>

Патріотичне виховання включає в себе соціально-політичні, організаційні, цільові, функціональні та інші аспекти. Головною його складовою є формування в молоді пошани та любові до рідної країни, до її символів, що здійснюється, в першу чергу, родиною, найближчим соціальним оточенням, навчальними закладами через передавання певних культурних зразків, традицій, звичаїв, вірувань тощо. Зазначимо, що й органи державної влади різних рівнів приділяють значну увагу патріотичному вихованню молоді, спрямованому в першу чергу на формування готовності до захисту Вітчизни, поваги до вітчизняного законодавства та засад демократичної, правової держави, поваги до української історії, культурної спадщини країни [1, с. 287].

Національно-патріотичне виховання втілює і віддзеркалює в собі процес національного відродження української нації.

Для успішної реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання [2] необхідним є належне фінансування, яке реалізується через фінансовий механізм держави.

На думку О. Василика фінансовий механізм держави – це як комплекс спеціально розроблених і законодавчо закріплених в державі форм і методів створення та використання фінансових ресурсів для забезпечення економічного розвитку і соціальних потреб громадян [3, с. 102].

Орієнтовний обсяг фінансування Програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року становить 324216,1 тис. гривень, у тому числі 122406,5 тис. гривень – за рахунок коштів

державного бюджету, 189042,13 тис. гривень – за рахунок місцевих бюджетів, 12767,47 тис. гривень – за рахунок інших джерел. Обсяг видатків, необхідних для виконання Програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року, визначається щороку з урахуванням можливостей державного і місцевих бюджетів під час формування їх показників [4].

З цього випливає, що для фінансування національно-патріотичного виховання застосовується бюджетний принцип субсидіарності, тобто розподіл видів видатків між державним бюджетом та місцевими бюджетами.

Пропонуємо запровадити Варіанти комбінування державного і місцевого фінансування з іншими альтернативними джерелами. Це можуть бути залучені кошти інвесторів, фінансування від міжнародних фінансових інститутів, меценатів тощо.

Наразі в суспільстві стає пріоритетним чітке усвідомлення того, що національно-патріотичне виховання має надзвичайно важливе значення для забезпечення сталого розвитку країни.

Література:

1. Чупрій Л. В. Державна підтримка патріотичного виховання молоді. Сучасна українська політика. Політики і політологія про неї. Київ, 2010. Вип. 19. С. 287-297.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 09 жовтня 2020 року № 932 «Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки». Урядовий кур'єр від 14.10.2020 – № 200.
3. Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник. Київ : НІОС, 2003. 416 с.
4. Про затвердження Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 чер. 2021 р. № 673. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/673-2021> (дата звернення: 06.03.2023).

*Рабенчук Олег Петрович,
кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри
публічного управління
та адміністрування
Вінницького державного
педагогічного університету
ім. М. Коцюбинського*

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ В УСРР (1920-1934 РР.)

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4310/>

Державна політика більшовиків після перевороту 1917 р. була направлена на створення нової масової культури, яка мала допомагати поширювати та утримувати владу їх партії. В основі такої культури, відповідно до марксистських канонів, лежав матеріалізм у світогляді, диктатура у політиці і колективізм у етиці [1, с. 6].

Основні принципи більшовицької культурної політики В. Ленін сформулював ще у 1905 р. у статті «Партійна організація і партійна література» [2, с. 398]. Він стверджував, що культура суперечить революції і принципово заважає їй. Однак згодом почав говорити про необхідність досягнення «певного рівня культури», задля створення соціалізму, тобто здійснення «культурної революції» слідом за політичною.

Вже у тезах Агітпропу ЦК КП(б)У про мистецьку політику (1921) наголошувалося, що мистецтво має стати державною пропагандою соціалізму і підпорядковуватися бойовим завданням класової боротьби [3, с. 175].

Для Й. Сталіна цінність культури визначалася лише її актуальним політичним значенням для певного історичного моменту. Усі культурні явища він поділяв на ворожі, «реакційні», які потрібно було знищувати і на революційні, «передові».

Державна політика більшовиків зводилась до формування людини нового типу – будівника комунізму і до ліквідації тих, хто цьому не відповідав. У рамках такої політики культурі відводилась роль «додатка», «служниці» політичного режиму. Державний тоталітарний режим, який формувався в СРСР, мотивував усі рішення інтересами

народу, хоча насправді перетворював народ у пасивний матеріал партійного державного будівництва, в основі якого лежало необмежене насильство [4, с. 226].

Й. Сталін зробив насильство універсальним методом державної політики в усіх сферах життя. Насильство стало звичкою, яка проявлялася у ворожості до проявів іншомислення і допомогла Й. Сталіну знищити спочатку стару інтелігенцію, потім політичних опонентів і, з рештою, велику плеяду діячів культури та усіх, хто отримував вороже ідеологічне тавро.

Особливе місце у державній культурній політиці більшовиків посідало питання розвитку національних культур. У роки громадянської війни, коли більшовики завойовували Україну, В. Ленін зі стратегічною метою почав говорити про усунення усіх перешкод щодо вільного розвитку української культури і мови [5, с. 71]. Тенденція до поступок у національному і культурному питаннях зберігалась і надалі й у 1923 р. XII з'їзд РКП(б) проголосив курс на коренізацію новостворених радянських республік. В Україні він отримав назву «українізації».

Як офіційна державна політика, «українізація» багато у чому створила спочатку сприятливі умови для відносно вільного розвитку нових, оригінальних явищ в українській літературі (неокласики М. Хвильовий, В. Підмогильний, Т. Осьмачка, Є. Плужник), театрі (Л. Курбас), малярстві (М. Бойчук, М. Нарбут) та інших сферах культурного життя України.

Проте ідеологічний тиск на діячів культури починає посилюватися вже через декілька років після початку «українізації», коли її прихильників навіть у рамках лояльності до більшовицького політичного режиму, починають звинувачувати у «націоналістичних ухилах» («хвильовізм», «шумськізм»).

Після всесоюзної наради при ЦК ВКП(б) з питань агітації, пропаганди і культурного будівництва ключовою стає теза Й. Сталіна про загострення класової боротьби. Зусилля держави направляється на все більшу політизацію культурної діяльності та безпосередній пошук класових ворогів [6, с. 247].

За цих умов виокремлюється діяльність наркома освіти УСРР М. Скрипника. Попри ідеологічний тиск держави на діячів культури, він продовжував державну політику розвитку української освіти, науки, мистецтва, літератури упродовж 1927-1933 рр. у рамках, звичайно, комуністичної національно-культурної доктрини в Україні.

Однак утвердження сталінського тоталітарного державного режиму на межі 1920-1930-х рр. призвело до початку масових арештів, організації показових судових процесів, у тому числі, і над діячами культури. Ідеологічних «ухильників» в Україні почали таврувати як «українських буржуазних націоналістів», і нещадно знищувати. Був затаврований до того недоторканий М. Скрипник. Головною небезпекою для державної влади в Україні оголошується «український націоналізм». Починається нечуваний державний терор більшовиків, який нищить як здобутки національно-культурного відродження 1920 - х рр. так і тих, хто був до них причетний.

Література:

1. Николишин С. Культурна політика більшовиків і український культурний процес (публіцистичні рефлексії). Б. м., 1947. С. 6.
2. Ленин (Ульянов) Владимир Ильич. Культурология XX век. Энциклопедия. Т. 1. СПб., 1998. С. 398.
3. Даниленко В. М., Касьянов Г. В., Кульчицький С. В. Сталінізм на Україні : 20-30-ті роки. Київ, 1991. С. 175.
4. Сталин (Джугашвили) Иосиф Виссарионович. Культурология XX век. Энциклопедия. Т. 1. СПб., 1998. С. 226.
5. Касьянов Г. В. Українська інтелігенція 1920-х – 30-х років : соціальний портрет та історична доля. Київ, Едмонтон, 1992. С. 71.
6. Новохатько Л. М. Соціально-економічні і культурні процеси в Україні у контексті національної політики радянської держави (20-і – с. 30-х рр. XX ст.). Дис. ...д-ра іст. наук : 07.00.01. Київ, 1999. С. 247.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

<i>Бойко Вікторія Олександрівна</i> ГЛЕМПІНГ – НОВИЙ ФОРМАТ ЗАСОБІВ РОЗМІЩЕННЯ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.....	3
<i>Гнедіна Катерина Володимирівна, Назорний Павло Володимирович</i> ЕКОЛОГІЧНА КОМПОНЕНТА КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	5
<i>Даниленко Євген Сергійович</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІМІТІВ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ЛЕГКОВИХ АВТОМОБІЛІВ В УКРАЇНІ.....	9
<i>Заходим Марина Володимирівна</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА.....	12
<i>Коваленко Вікторія Вікторівна, Шолом Анна Олександрівна</i> ЕКСПОРТ ТОВАРІВ З УКРАЇНИ: ЗМІНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ.....	17
<i>Мамедова Дарина Романівна, Кобченко Андрій Андрійович</i> МЕДІА-СТРАТЕГІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ БРЕНДІВ: ВИДИ ТА КЕЙСИ.....	21
<i>Наверська Валерія Віталіївна, Обелець Тетяна Володимирівна</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАННЯ ПЕРСОНАЛУ В СФЕРІ БАНКІНГУ.....	25
<i>Олейнікова Людмила Григорівна, Лепьохін Олександр Васильович, Курченко Микита Михайлович</i> ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	30
<i>Олійник Ігор Вікторович</i> ОСНОВНІ НАПРЯМИ ІНВЕСТИВАННЯ У КЛІМАТИЧНІ ПРОЄКТИ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.....	32

<i>Пронтекер Віталія Євгенівна</i> ЕТИКА БІЗНЕСУ.....	35
<i>Філіпковська Лариса Олексіївна</i> ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	39
<i>Череп Алла Василівна, Воронкова Валентина Григорівна, Череп Олександр Григорович</i> ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА ПРИСКОРЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ПІСЛЯ ПАНДЕМІЇ І РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	45
<i>Щусь С.М.</i> ДІАГНОСТИКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАПОРУКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ.....	47
<i>Ярошенко Анна Вікторівна</i> НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ.....	49

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

<i>Вакарєва Карина Олександрівна</i> СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	52
<i>Віксич Софія Дмитрівна</i> ПОКАЗАННЯ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ: ЗНАЧЕННЯ МОРАЛЬНИХ ЗАСАД ПІД ЧАС ЇХ ОТРИМАННЯ.....	55
<i>Вікторська Ярославна Володимирівна</i> ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖІНОК-ВІЙСЬКОВОСЖЛУЖБОВЦІВ ПЕРІОДУ УНР 1917-1921 РР. ТА СУЧАСНОСТІ.....	58
<i>Ворожбіт-Горбатюк Вікторія Вікторівна</i> ПРОГРАМА СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО Й ЕТИЧНОГО НАВЧАННЯ В РОБОТІ З НЕПОВНОЛІТНИМИ ЗАСУДЖЕНИМИ.....	61
<i>Колотуха Іван Олексійович</i> ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДОБРОВОЛЬЦЯ ТА НАЙМАНЦЯ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ.....	63

Павлова Олександра Сергіївна ПЕРЕШКОДЖАННЯ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЖУРНАЛІСТІВ.....	69
Пахомі Сергій Костянтинович СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	73
Румна Яна Сергіївна ПРАВОВІДНОСИНИ ВЛАСНОСТІ ОСІБ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ ОДНІЄЮ СІМ'ЄЮ.....	75
Чебишев Максим Романович ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПОРУШЕНИХ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ УЧАСНИКІВ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ.....	79
Шерстюк Ганна Миколаївна ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮСТИЦІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	83

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Осипов Анатолій Олександрович ІДЕЯ СПІВМІРНОСТІ ЛЮДИНИ І ВСЕСВІТУ ЯК ПАРАДИГМА ФІЛОСОФСЬКО- АНТРОПОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ ДУХОВНОСТІ.....	88
Яковлев Ігор Васильович ВПЛИВ ШАХІВ НА ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ.....	92

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Tetiana Yuriivna Pohorielova GOOGLE CLASSROOM AS A TOOL FOR ENHANCING DISTANCE EDUCATION IN HEI.....	94
Васильків Тетяна Володимирівна ЕСТЕТИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ.....	97

<i>Габовда Мар'яна Іванівна, Голіш Ніколетта Василівна, Лізанець Ксенія Іванівна, Лалак Наталія Володимирівна</i> СУЧАСНА ПОЧАТКОВА ШКОЛА В УМОВАХ ВАРІАТИВНОСТІ....	101
<i>Гарбуза Тетяна Віталіївна</i> ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МЕТОДІВ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ІНОЗЕМНА МОВА».....	104
<i>Гирич Зоя Іванівна</i> ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ФАХІВЦЯ В ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ.....	109
<i>Жигула Карина Вікторівна</i> ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА З ВИКОРИСТАННЯМ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ОСВІТИ.....	112
<i>Клімакова Світлана Миколаївна, Лоза Олександра Ігорівна</i> МАНІПУЛЯЦІЯ І АКТИВІЗАЦІЯ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ....	114
<i>Кохтич Христина Василівна, Фенчак Любов Михайлівна</i> РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ОСВІТНІХ РЕФОРМ.....	122
<i>Кучерявенко Анна Євгенівна</i> ФУНКЦІЯ ЕСТРАДНОГО ВИКОНАВСТВА В СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	124
<i>Неустроєва Гелена Олегівна, Тимченко Галина Миколаївна, Громов Вадим Олександрович</i> DEVELOPING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF THE STUDENTS STUDYING INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS WITH THE HELP OF CASE- STUDY METHOD.....	127
<i>Пахомов Ілля Володимирович</i> ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА ОСВІТА ЗАСУДЖЕНИХ АВСТРІЇ.....	129

Петренко Тетяна Володимирівна МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ КРОС-КУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....131

Петренко Юлія Анатоліївна ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....133

Топор Тетяна Дмитрівна ГЕОМЕТРІЯ БІЛЬЯРДУ НА ФАКУЛЬТАТИВНИХ ЗАНЯТТЯХ З МАТЕМАТИКИ У ЗЗСО.....136

Чертов Владислав Ігорович ПЕДАГОГІЧНИЙ ТАКТ І ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА.....140

Щербакова Марина Анатоліївна, Коробка Інна Анатоліївна ФОРМУВАННЯ ФАСИЛІТАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ.....142

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Гарбар Галина Анатоліївна ФІЛОСОФІЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ МИСТЕЦТВА: ПРОБЛЕМИ, ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ.....145

Захарова Валентина Вікторівна ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВОКАЛІСТА.....150

Красовська Людмила Олександрівна ПОСТАНОВКА ГОЛОСУ ЕСТРАДНОГО СПІВАКА.....152

Кудрич Людмила Володимирівна ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ У ТВОРЧОСТІ ЕСТРАДНОГО АРТИСТА.....153

Чжан Цзіньюй ОРГАНОЛОГІЯ ТРУБИ У СТИЛЬОВІЙ ПАРАДИГМІ ВІД БАРОКО ДО КЛАСИЦИЗМУ.....155

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Yuliia Leonidivna Hlavatska INTERIOR DIALOGUE AND REPRESENTED SPEECH AS THE VERBAL MANIFESTATION OF THE INTERIORIZED DISCOURSE (THE CASE STUDY OF SHORT STORIES BY B.K. HUGHES).....158

Жулінська Майя Олександрівна МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ НЕОЛОГІЗМІВ СФЕРИ “ЕКОАКТИВІЗМ”160

Михайлова Неля Олексіївна, Кохан Олена Миколаївна РОЛЬ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....162

Томенко Олеся Миколаївна МОВА ЯК ГАРАНТ ІСНУВАННЯ НАЦІЇ.....166

Тренез Юлія Олександрівна НАЙБІЛЬШ ПОПУЛЯРНІ І ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ МОВ.....167

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Вербицька Анастасія Ігорівна ПЕРЕДУМОВИ БІЛОРУСЬКОГО АВТОРИТАРИЗМУ.....171

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Найда Інна Володимирівна ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....173

Рабенчук Олег Петрович ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ В УСРР (1920-1934 РР.).....175

Наукове видання

Сімдесят треті економіко-правові дискусії

Серія: Соціальні та гуманітарні науки

Рік заснування – 2014

Видання виходить 10 разів на рік

Відповідальний за випуск *У.О. Русенко*

Комп'ютерне верстання *О.В. Ковальський*

Підписано до друку 31.03.2023р.

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублюванні.

Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.

Тираж 100 прим.

ГО «Наукова спільнота»

46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23

Ідентифікаційний код 41522543

тел. 0979074970

E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК№7599 від 10.02.2022р.

Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743

СПП № 465644

Тел. 097 299 38 99

E-mail: tooums@ukr.net